

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TECAVÜZE İLİŞKİN TUTUMLARIN TECAVÜZ MİTLERİ,
ADİL DÜNYA İNANCI, CİNSİYET ROLLERİ VE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ferihan YANCI SAĞLAM

Kocaeli Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetmeliğinin
Ruhsal Travma Programı için Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI (YÜKSEK LİSANS) TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

KOCAELİ

2019

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TECAVÜZE İLİŞKİN TUTUMLARIN TECAVÜZ MİTLERİ,
ADİL DÜNYA İNANCI, CİNSİYET ROLLERİ VE DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ferihan YANCI SAĞLAM

Kocaeli Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetmeliğinin
Ruhsal Travma Programı için Öngördüğü
BİLİM UZMANLIĞI (YÜKSEK LİSANS) TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır

Danışman: Prof. Dr. Aslıhan Özlem POLAT IŞIK

KOCAELİ

2019

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
(Tez Onay Sayfası)

Tez Adı: Tecavüze İlişkin Tutumların Tecavüz Mitleri, Adil Dünya İnancı, Cinsiyet Rollerini Ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Tez Yazarı: Ferihan Yancı Sağlam

Tez Savunma Tarihi:

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Aslıhan Polat

Bu çalışma, sınav kurulumuz tarafından Ana Bilim Dalında Bilim Uzmanlığı Tezi olarak Kabul edilmiştir.

SINAV KURULU ÜYELERİ		İMZA
ÜNVANI	ADI-SOYADI	
Doç. Dr.	Cem Ceviz	(Başkan)
Prof. Dr.	Aslıhan Polat	(Danışman)
Dr. Öğretim Üyesi	Nermin Gündüz	(Üye)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2019

Prof. Dr. Sema Aşkın KEÇELİ
KOÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Tecavüze İlişkin Tutumların Tecavüz Mitleri, Adil Dünya İnancı, Cinsiyet Rollerini ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Amaç: Bu çalışmada, farklı tecavüz senaryoları üzerinden katılımcıların, tecavüze maruz bırakılan kadına ve saldırgana yönelik tutumları, tecavüz mitleri, adil dünya inancı ve cinsiyet rollerinin cinsiyet, yaş ve eğitim gibi değişkenlerle ve birbirleri ile olan ilişkisi incelenmiştir.

Yöntem: Araştırmaya seçkisiz olmayan örnekleme içinden 18 yaş üzeri 164'ü kadın, 136'sı erkek olmak üzere toplam 300 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği, Bireysel ve Genel Adil Dünya Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve 6 farklı tecavüz senaryosuna ilişkin 10 soruluk değerlendirme anketi doldurtulmuştur. Ölçeklerin birbiri ile olan ilişkisini incelemek için Anova, her bir ölçeğin yordayıcılığını değerlendirmek içinse Regresyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırma sonuçlarına göre; erkeklerin kadınlara oranla tecavüze maruz bırakılan kadını daha fazla suçladıkları, tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, düşük eğitimli katılımcıların ve erkeksilik düzeyi yüksek katılımcıların tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri ve tecavüze uğrayan kadını daha fazla suçladıkları bulgulanmıştır. Senaryolarda diğerlerine göre daha saygın olarak sunulan kadının, daha az tahrik edicilik ve dikkatsizlikle suçlandığı, olaydan daha az sorumlu tutulduğu ve daha fazla etkilendiğinin düşünüldüğü görülmüştür.

Sonuç: Beklenildiği gibi tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça tecavüze maruz bırakılan kadının daha fazla suçlandığı görülmektedir. Ayrıca literatürle uyumlu olarak; erkekler kadınlara oranla tecavüze uğrayan kadını daha fazla suçlama eğilimindedirler. Kadının saygınlığının kadını suçlama düzeyini etkilediği görülmüştür. Kadının suçlanması, failin sorumluluğun azımsanmasına ve tecavüz olgusunun olağanlaştırılmasına zemin yaratabilmektedir. Bu bağlamda gereken tedbirlerin alınması ve yaptırımların uygulamaya dökülmesinin önemi dikkati çekmektedir.

Anahtar Sözcükler: *cinsel şiddet, tecavüz mitleri, cinsiyet rolleri, adil dünya inancı, travma*

ABSTRACT

Investigation of Attitudes of Rape Through Rape Myths, Just World Beliefs, Sex Roles and Demographic Variables

Objective: In this study, the relationship among attitudes towards rape victims and perpetrators, rape myths, just world belief and gender roles are investigated and also analyzed against a number of demographic variables such as gender, age, and education level through multiple rape scenarios.

Methods: A total of 300 people were included in the study, including 164 female and 136 male participants over the age of 18, who were non-random sampling. Participants were asked to complete Personal Information Form, Illinois Rape Myth Acceptance Scale, Just World Scale, BEM Sex-Role Inventory and Evaluation Test with ten questions about rape scenarios. To measure the relationship among the variables correlation analysis was carried out and to examine the difference between the variables ANOVA.

Results: The results demonstrated that male participants tended to blame the victim and accept the rape myths more than female participants. Participants who have lower education level and have greater masculinity levels accepted the rape myths and accused the victim. The victim, once depicted as a more respectable person in the scenario, was blamed less as being the instigator and careless, was considered less as the responsible party, was considered to be affected more from what happened.

Conclusion: As expected, it became evident that the rape victim was blameed more as the acceptance of the rape myths increased. Similarly to the literature, males tended to put the blame on the victim and hold her accountable more than females. It was showed that the respectability of the victim influenced the accusation tendency of the victim. It is crucially important to take the required precautions and to utilize various sanctions.

Keywords: Sexual violence, rape myths, sex-roles, just world belief, trauma

TEZİN AŞIRMA OLMADIĞI BİLDİRİSİ

Tezimde başka kaynaklardan yararlanılarak kullanılan yazı, bilgi, çizim, Grafik ve diğer malzemeler kaynakları gösterilerek verilmiştir. Tezimin herhangi bir yayından kısmen ya da tamamen aşırma olmadığını ve bir İntihal Programı kullanılarak test edildiğini beyan ederim.

..12.. / 06 / 2019

Ferihan YANCI SAĞLAM

İmza

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
İNGİLİZCE ÖZET	v
TEZİN AŞIRMA OLMADIĞI BİLDİRİSİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ÇİZİMLER DİZİNİ	x
ÇİZELGELER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Şiddet Olgusu	4
1.2. Kadına Yönelik Şiddet	5
1.2.1. Fiziksel Şiddet	5
1.2.2. Duygusal/Psikolojik Şiddet	5
1.2.3. Ekonomik Şiddet	6
1.2.4. Sosyal Şiddet	6
1.2.5. Flört Şiddeti	6
1.2.6. Dijital Şiddet	6
1.2.7. Tek Taraflı Israrlı Takip (Stalking)	7
1.2.8. Cinsel Şiddet	7
1.3. Feminist Kuram	9
1.4. Tecavüze Maruz Bırakılan Kişinin Suçlanması (Victim Blaming)	11
1.4.1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik (Ambivalent Sexism)	17
1.4.2. Cinsiyet Roller (Sex Roles)	19
1.4.3. Adil Dünya İnancı (Belief in a Just World)	21
1.4.4. Tecavüz Mitleri (Rape Myths)	26
1.4.5. Saldırgan ile Olan İlişkinin Türü: Yabancı Tecavüzü ya da Tanıdık Tecavüzü (Stranger Rape or Acquaintance Rape)	32
2. AMAÇ	41
2.2. Araştırmanın Varsayımları	42
3. YÖNTEM	43
3.1. Araştırmanın Modeli	43
3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	43
3.3. Örneklem	43
3.4. Etik Kurul Onayı	44
3.5. Veri Toplama Araçları	44
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu	44
3.5.2. Senaryolar	44
3.5.3. Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu	47
3.5.4. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği	47
3.5.5. Bem Cinsiyet Roller Ölçeği	48
3.6. Uygulama ve Verilerin Toplanması	49

3.6.1. Verilerin Değerlendirilmesi	50
3.7. Veri Çözümlemesinde Kullanılan Yöntemler	50
4. BULGULAR	52
4.1. Araştırma Örnekleminin Demografik Özellikleri	52
4.1.1. Katılımcıların Araştırma Gruplarına Göre Dağılımı.....	53
4.1.2. Katılımcıların Tecavüz Mitlerinin Kabulüne Göre Dağılımı	54
4.1.3. Katılımcıların Kadınsılık Ölçümlerine Göre Dağılımı	55
4.1.4. Katılımcıların Erkeklik Ölçümlerine Göre Dağılımı.....	55
4.1.5. Katılımcıların Bireysel Adil Dünya İnancına Göre Dağılımı	55
4.1.6. Katılımcıların Genel Adil Dünya İnancına Göre Dağılımı	55
4.2. Tecavüz Mitlerinin Kabulü ile Demografik Değişkenlerin İlişkisi	55
4.3. Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancının Demografik Değişkenlerle İlişkisi	55
4.4. Tecavüz Mitleri, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancının Birbirleri ile Olan İlişkisi	56
4.5. Tecavüze Maruz Bırakılan Kadını Suçlama	58
4.5.1. Demografik Değişkenler ile Kadına Yönelik Suçlama Arasındaki İlişki	58
4.5.2. Tecavüz Mitleri, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancısı ile Mağdura Yönelik Suçlama Arasındaki İlişki	61
4.6. Tecavüze Maruz Bırakılan Kadına Yüklenen Sorumluluk	63
4.6.1. Demografik Değişkenler ile Kadına Yüklenen Sorumluluk Arasındaki İlişki	63
4.6.2. Tecavüz Mitleri, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancısı ile Kadına Yüklenen Sorumluluk Arasındaki İlişki	64
4.7. Kadının Mesleği ve Saldırgan ile Tanışıklığı	66
4.7.1. Tecavüze Maruz Bırakılan Kadının Mesleği	67
4.7.2. Saldırgan ile Olan Tanışıklık	71
4.8. Değişkenlerin Regresyon Analizi	74
5. TARTIŞMA	82
5.1. Sınırlılıklar	102
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	103
KAYNAKLAR	106
ÖZGEÇMİŞ	115
EKLER	116

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

ADİ: Adil Dünya İnancı

BM: Birleşmiş Milletler

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü (WHO: World Health Organization)

SHU: Sosyal Hizmet Uzmanı

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK: Türk Ceza Kanunu

TDK: Türk Dil Kurumu

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

UNİCEF: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1(a). Tecavüz mitleri ile erkeksilik arasındaki ilişki	56
Çizim 1(b). Tecavüz mitleri ile kadınsılık arasındaki ilişki	56
Çizim 1(c). Tecavüz mitleri ile bireysel adil dünya inancı arasındaki ilişki	56
Çizim 2. Kadına yönelik dikkatsizlik suçlaması ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki	59
Çizim 3(a). Kadına yüklenen tahrik edicilik ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki	59
Çizim 3(b). Kadına yüklenen tahrik edicilik ile yaşam yeri arasındaki ilişki	60
Çizim 4. Kadına yüklenen tahrik edicilik ile medeni durum arasındaki ilişki	60
Çizim 5(a). Kadına yüklenen dikkatsizlik ile tecavüz mitleri arasındaki ilişki	61
Çizim 5(b). Kadına yüklenen dikkatsizlik ile erkeksilik arasındaki ilişki	61
Çizim 6(a). Kadına yüklenen tahrik edicilik ile tecavüz mitleri arasındaki ilişki	62
Çizim 6(b). Kadına yüklenen tahrik edicilik ile erkeksilik arasındaki ilişki	62
Çizim 7(a). Kadına yüklenen sorumluluk ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki	63
Çizim 7(b). Kadına yüklenen sorumluluk ile yaşam yeri arasındaki ilişki	63
Çizim 8. Kadına yüklenen sorumluluk ile medeni durum arasındaki ilişki	64
Çizim 9(a). Kadına yüklenen sorumluluk ile tecavüz mitleri arasındaki ilişki	65
Çizim 9(b) Kadına yüklenen sorumluluk ile erkeksilik arasındaki ilişki	65
Çizim 9(c) Kadına yüklenen sorumluluk ile kadınsılık arasındaki ilişki	65
Çizim 10. Kadına yüklenen sorumluluğun kadının mesleğine ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimi	67
Çizim 11. Kadına yüklenen dikkatsizlik suçlamasının mesleğine ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimi	68
Çizim 12. Olayın rastlantısallığının kadının mesleğine ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimin	68
Çizim 13. Kadına yüklenen tahrik ediciliğin kadının mesleğine ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimi	69
Çizim 14. Kadının hislerinin mesleğine ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimini	69
Çizim 15. Yaşanan durumun zorluğunun kadının mesleği ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimini	70
Çizim 16. Saldırgana yüklenen sorumluluğun kadının mesleğine ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimini	71

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	52
Çizelge 4.1.1. Katılımcıların Araştırma Gruplarına Göre Dağılımı	54
Çizelge 4.7. Kadının Mesleğine ve Saldırganı Tanımalarına Göre Olayın Değerlendirilmesi	66
Çizelge 4.8.1. Kadının Dikkatsizliğine Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	75
Çizelge 4.8.2. Kadının Tahrik Ediciliğine Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	76
Çizelge 4.8.3. Kadına Yüklenen Sorumluluğa Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	77
Çizelge 4.8.4. Olayın Rastlantısallığına Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	77
Çizelge 4.8.5. Kadının Hislerine Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	78
Çizelge 4.8.6. Yaşanan Durumun Zorluğuna Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	79
Çizelge 4.8.7. Kadınla Özdeşim Kurma Oranına Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	79
Çizelge 4.8.8. Olayın Katılımcının Başına Gelme Olasılığına Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	80
Çizelge 4.8.9. Saldırganın Yüklenen Sorumluluğuna Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi	81

1. GİRİŞ

Şiddet, asırlardan bu yana yaşamın içinde varolan ve süregelen travmatik yaşam olaylarından biridir. Şiddet türlerinden biri olan cinsel şiddet, ağırlıklı olarak kadınlar üzerinde uygulanmaktadır ve en ağır şiddet türlerindedir. Cinsel şiddetin özel bir türü olan tecavüzde ise verilen hasar, fiziksel yaralanmalar, cinsel ve ruhsal problemler gibi çok büyük boyutlara varabilmektedir. Bu yönleriyle kadınlar günlük yaşamlarını tecavüz tehdidinin yarattığı bir tedirginlik ve tetikte olma durumuna göre düzenlemek zorundadırlar. Kadınların böylesi bir tedirginlikle mücadele etmek zorunda kalması hayatlarının her alanını etkilemekte ve yaşam kalitelerini düşürmektedir. İkincil olarak ise; toplumun kadının bu kriminolojik olaya maruz kalmasını normalleştirilmesi, kadınları cinsel şiddete maruz kalmaya açık hale getirmektedir. Davranışlarına sürekli bir çeki düzen vermek zorunda kalan kadın, toplumun kendisinden beklediği rolün dışına çıktığında riskli davranışlar sergiliyor olarak değerlendirilmekte ve başına herhangi olumsuz bir deneyim geldiğinde bunun gerekçelendirildiği, kadının sorumluluk, dikkatsizlik ve suçluluk düzeyinin sorgulandığı, böylece kadının itibarsızlaştırıldığı görülmektedir.

Güncel yazında “mağdur” ya da “kurban” kavramlarının cinsel şiddet deneyimi yaşamış bir bireyi güçsüzleştiren ve çaresizlik hissi veren nitelikte olmaları sebebiyle bu kavramlar yerine İngilizcedeki “survivor” kavramından Türkçe'ye uyarlanan “hayatta kalan” kavramının kullanılması önemsenmektedir. Böylece mağdurlaştırıcı bir dil üretmek yerine daha güçlendirici bir dil kullanımı tercih edilmektedir. “Hayatta kalan”¹ kavramı kişinin bir beladan ya da zorluktan kurtulduktan sonra, kendine tutunarak, sevdiklerinden ve güvendiklerinden destek alarak hayatta olduğunu ve travmanın bütün hayatını ele geçirmesine izin vermediğini vurgulayarak direnmeyi ve gücü ön plana çıkarması nedeniyle kullanımı daha doğru bulunmaktadır. Yaşanılan şiddet ve ölçüsü ne olursa olsun destek görmek, direnmek ve güçlü çıkmak temel kavramlardır. Ayrıca cinsel şiddeti

1

Cinsel şiddetten hayatta kalan kadınlarla ilgili olarak yürütülen bu çalışma boyunca “mağdur” ya da “kurban” kavramları bilinçli olarak kullanılmayacak olup, “victim” kavramı yerine “tecavüze/cinsel saldırıya maruz bırakılan” kavramı tercih edilecektir. “Survivor” yani “tecavüzden hayatta kalan” kavramı, kadınlara yaşatılan ikincil mağduriyetin vurgulanması adına, edilgen bir dil içermesi bakımından tercih edilmemiştir.

uygulayan için “fail” kelimesinin kullanılması önerilmektedir (Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği 2018).

Ataerkil toplumlarda özne erkektir ve kadın tamamen erkeğe bağlı olarak tanımlanmaktadır. Cinsiyetler arasındaki ilişki dengesizliği çok büyüktür. Erkekler için hak görülen ve meşru sayılan pek çok davranış kadınlar için yasaktır. Kadının bu yasağa uymaması durumunda toplumsal bir baskı mekanizması işler ve zaman zaman bu mekanizma cezalandırmaya dönüşür. Bu baskılama mekanizması toplumu oluşturan bireyler tarafından da büyük oranda doğru olarak kabul edilir ve cinsiyete dayalı bu ayrımcılık kümülatif şekilde büyümeye devam eder. Toplumda var olan bu tür cinsiyetçi tutumların dezavantajlı konumda olan kadınlara ilişkin ön yargılar üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Özellikle tecavüze maruz bırakılan kişilere yönelik olumsuz ve suçlayıcı tutumlara sık başvurulmaktadır.

Son zamanlarda yapılan pek çok araştırmada; cinsel saldırıya maruz bırakılanların seyirciler tarafından yoğun bir biçimde sorgulandığı hatta suçlandığı, failin yaptığı eylem için ise gerekçeler aranarak saldırının ve saldırganın meşrulaştırıldığı görülmektedir (Grubb ve Harrower 2008, Grubb ve Turner 2012, Bruggen ve Grubb 2014, Bendixen ve diğ. 2014). Tecavüze maruz bırakılanlara yönelik suçlayıcı tutumlar çok sayıda araştırmanın konusu olmuş, tecavüz mitleri ile doğrusal bir ilişkisinin olduğu pek çok çalışmada vurgulanmıştır (Margolin ve diğ. 1989, Whatley ve Riggio 1993, Gray ve diğ. 1993, Payne ve diğ. 1999, Davies ve Mccartney 2003, Kassing ve Prieto 2003, Wakelin ve Long 2003, Anderson ve Lyons 2005, Bohner ve diğ. 2005, Hockett ve diğ. 2009, Hayes ve diğ. 2013).

Tecavüz, kişinin beden bütünlüğünü tehlikeye sokan ve hayatını ciddi anlamda etkileyen, saldırı sonrasında ağır psikolojik ve sosyal sorunlar yaşamasına neden olan bir şiddet türüdür. Eylemin ağır bir travma olmasının yanı sıra insanların bu olaya yönelik hatalı bakış açıları, kişilerin olaydan daha olumsuz etkilenmelerine sebep olmaktadır. Burt (1980), tecavüz mitlerini; tecavüz, tecavüzcü ve tecavüze maruz bırakılanlara yönelik ön yargı barındıran, kalıplaşmış ya da yanlış inançlar olarak tanımlamıştır. Bu mitler, erkeğin cinsel şiddetteki rolünü azımsamakta hatta yok saymakta, kadına ise suçlayıcı ve sorumluluk yükleyici şekilde yaklaşmaktadır. Bu bağlamda tecavüz mitlerinin kabulü ile tecavüze ilişkin suçlayıcı atıflar birbiri ile oldukça yakından ilişkilidir. Tecavüz mitlerinin

yoğun olarak kullanıldığı pek çok cinsel şiddet olgusunda, kabul edilen mitlerin bir çoğu gerçeklikten uzak olmakla birlikte bazılarını çürütmek çok zordur ve bu mitleri kabul edenler cinsel şiddetin sürmesine, tecavüzün etkisizleştirilmesine ve tecavüze maruz bırakılanların damgalanmasına hizmet eder (Eker ve Erdener 2011).

Kadının maruz bırakıldığı saldırıdan sorumlu tutulması, bu saldırıyı hak etmiş olabileceğine ilişkin varsayımların öne sürülmesi adil dünya inancı kuramıyla da açıklanmak istenmiştir. Yine pek çok çalışmada adil dünya inancı seviyesinin tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama ve faili/eylemi meşrulaştırma eğilimindeki yordayıcılığına bakılmıştır (Kleinke ve Meyer 1990, Whatley ve Riggio 1993, Strömwall ve diğ. 2012, Hayes ve diğ. 2013). Adil dünya inancının kişinin ruh sağlığı üzerinde koruyucu bir yanı olmakla birlikte toplumsal anlamda pek çok olumsuz yanı bulunabilmektedir. Tecavüze maruz bırakılan kişinin yaşadığı şiddeti hak ettiğini düşünmek ya da görmezden gelmek/hafife almak, şiddetin meşrulaşarak sürmesine zemin yaratabilir. Bu bağlamda adil dünya inancı ile tecavüze ilişkin suçlayıcı tutumların arasındaki ilişki incelenerek bireysel zararları ve toplumsal çıktıları iyi bir şekilde değerlendirilmelidir. Tecavüze ilişkin suçlayıcı tutumların ve tecavüz mitlerinin kabulünde cinsiyetler arasındaki farklılıkların incelendiği pek çok çalışmada, erkeklerin kadınlara oranla tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama eğiliminin daha yüksek olduğu ve yine erkeklerin tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri görülmektedir (Margolin ve diğ. 1989, Whatley ve Riggio 1993, Gray ve diğ. 1993, Davies ve McCartney 2003, Kassing ve Prieto 2003, Wakelin ve Long 2003, Anderson ve Lyons 2005, Hockett ve diğ. 2009, Hayes ve diğ. 2013).

Bu çalışmada, farklı tecavüz senaryolarına gözlemcilerin/katılımcıların sergiledikleri tutum farklılıklarına bakılarak, katılımcıların tecavüz mitlerini kabulü ile tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama eğilimi arasındaki ilişkiye bakılmak istenmiştir. Ayrıca yine tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama ile adil dünya inancı arasındaki ilişki incelenmek istenmiştir. Yine literatürde sıklıkla birlikte incelenen tecavüz mitleri ve adil dünya arasındaki ilişkiye de bakılmak amaçlanmıştır. Literatürde cinsel şiddetten hayatta kalanın suçlanması ya da yaşadığı eylemden sorumlu tutulması ile cinsiyetler arasında anlamlı farklılıklar bulunmuş olmakla birlikte bu çalışmada cinsiyet rolleri ile tecavüze maruz bırakılanı suçlama eğilimi arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığına bakılmak amaçlanmıştır. Kendisini daha erkeksi rollere uygun olarak tanımlamış bir kadının, kadınsı rollere uygun olarak tanımlayan bir kadın ile ya da kendisini daha kadınsı

rollere uygun olarak tanımlayan bir erkek ile kendisini daha erkeksi rollere uygun olarak tanımlayan bir erkek arasında tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlamaya ilişkin tutum farklılığının bulunup bulunmadığı da incelenmek istenmiştir.

1.1. Şiddet Olgusu

Şiddet, hayatımızın her alanında karşımıza çıkan, toplumun her katmanında pek çok farklı türde gözlemlenebilen, bireyin ruh ve beden sağlığı açısından olduğu kadar toplumsal açıdan da önemli bir tehdit olarak varlığını sürdüren bir olgudur. Şiddetin pek çok tanımı bulunmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde “şiddet” kelimesi; karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, kaba güç, duygu ve davranışta aşırılık şeklinde tanımlanmıştır (TDK 2018). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise şiddeti, sahip olunan fiziksel ya da duygusal gücün/kuvvetin amaçlı bir şekilde kişinin doğrudan kendisine, bir başkasına, bir grup ya da topluluğa karşı yaralanma ya da yaralanma tehlikesi, ölüm, psikolojik hasar, gelişim sorunları ya da yoksunlukla sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanması ya da uygulanmakla tehdit edilmesi olarak tanımlamaktadır. İnsan yaşantısının bir parçası olan şiddet, dünyanın her yerinde değişik şekillerde görülebilmektedir. Her yıl bir milyondan fazla kişi şiddet nedeniyle hayatlarını kaybetmekte, daha fazlası ölümcül olmayan yaralanmalara maruz kalmaktadırlar (WHO 2002).

Şiddet kavramına ilişkin yapılan tanımlamalardaki ortak öğeler; kişinin canını acıtmak, yaralamak, öldürmek, mala zarar vermek amacıyla güç kullanmak, yasaya aykırı bir şekilde fiziksel güç kullanmak ya da şiddet kullanma tehdidinde bulunmak, genel kabul gören yasa ve ahlak ilkelerine aykırı biçimde fiziksel yok etme, gereksiz yere kırma-yok etme eylemleri ve toplumsal ilişkilerde kabul edilebilirlik sınırlarını aşan zorlama eylemleridir (Özerkmen 2012).

Şiddet ve Sağlık Konusundaki Dünya Raporu'nda (World Report on Violence and Health) şiddet, uygulayanın özellikleri ve doğasına göre ikiye ayrılmaktadır. Ugulayanın özelliklerine göre; kişinin kendisine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve kollektif şiddet olarak üçe ayrılmıştır. Doğasına göre ise; fiziksel şiddet, duygusal şiddet, cinsel şiddet ve ihmal olmak üzere dört kategoriye ayrılmaktadır. Yine aynı raporda kişiler arası şiddet iki ana başlıkta toplanmış olup aile içi/partner şiddeti ve topluluk şiddeti olarak ayrılmıştır. Aile içi/partner şiddeti; çocuğa yönelen, partnere yönelen ve yaşlıya yönelen fiziksel, duygusal, cinsel şiddet ve ihmal olarak tanımlanmıştır. Topluluk şiddeti ise; tanidik

tarafından ya da yabancı tarafından uygulanan fiziksel, duygusal, cinsel şiddet ve ihmal olarak tanımlanmıştır (WHO 2002).

1.2. Kadına Yönelik Şiddet

Dünyada en yaygın olarak şiddet uygulanan kesim kadınlardır. Birleşmiş Milletler'in (BM) Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nin (1993) birinci maddesinde, kadınlara yönelik şiddet, "ister kamusal alanda, ister özel alanda, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayalı herhangi bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" şeklinde tanımlanmıştır (TBMM 2018).

Kadına yönelik şiddetin yaygınlığı ve yoğunluğu değişmekle beraber dünyanın her yerinde, tüm toplumlarda ve toplumun çeşitli katmanlarında varolan ve varolmaya devam eden bir sorundur. 1960'lı yıllarla birlikte kadın hareketinin çabalarıyla kadına yönelik şiddet daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Kadına yönelik şiddet, cinsiyete dayalı yani kadınların yalnızca kadın oldukları için uygulanan, doğrudan hedefi kadın olan ve fiziksel, cinsel ve ruhsal hasarlarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplumsal alan içerisinde ya da özel yaşamda kadına baskı uygulanması, özgürlüğünün keyfi olarak kısıtlanması, kontrol altına alınması ve itibarsızlaştırılması şeklinde yaşatılan bir insan hakları ihlalidir. Kadına yönelik şiddet genel olarak 4 temel başlık altında toplanıyorsa da günümüzde kadına yönelik şiddet türlerine bazı yeni tanımlamalar daha eklenmiştir. Fiziksel, duygusal, ekonomik ve cinsel şiddete ek olarak sosyal şiddet, sevgili/flört şiddeti, digital şiddet ve tek taraflı ısrarlı takip şeklinde sıralanabilir.

1.2.1. Fiziksel Şiddet

Kadına yönelen şiddet türlerinin en yaygınlarından olan fiziksel şiddet, kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır. Fiziksel şiddete, kadını itmek, tokat atmak, ısırarak, tekmelemek, yumruklamak, gebeyken hassas bölgelere vurmak, yakmak, şiddetli yaralanmalar, kırma, şiddetli saldırının neden olduğu düşük, iç yaralanmalar, boğmaya çalışmak/boğazını sıkarak, saçlarından çekmek, elbiselerini yırtmak, sağlıksız koşullarda yaşamaya zorlamak, uykusuz bırakmak gibi pek çok şiddet eylemi örnek gösterilebilir (Flinck ve diğ. 2005, Karal ve Aydemir 2012).

1.2.2. Duygusal/Psikolojik Şiddet

Duygusal şiddet, duyguların ve duygusal gereksinimlerin, karşı tarafı zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, öfke boşaltmak ya da baskı uygulayabilmek amacıyla tutarlı bir şekilde istismar ederek, bu ya da bunların bir yaptırım ya da tehdit aracı olarak kullanılmasıdır. Duygusal şiddete örnek olan bazı davranışlar; sevgi, ilgi, şefkat, destek gibi duygusal ihtiyaçların gözardı edilmesi ya da küçümsenmesi, kadını ihmal etmek, özgüvenini yitirmesine neden olmak, dine, ırka, dile, kültüre ya da geçmişe ait değer verilen inançların aşağılanması ya da bu inançlara aykırı davranmaya zorlanması, kadının izolasyonu ya da toplumdan/sosyal destekten soyutlanmasına yönelik davranışlarda bulunmak, kadına karşı çocukları kullanmak, evden kovulması ya da evden ayrılmakla tehdit edilmesi ya da uygulanan şiddeti inkar etmek şeklinde sıralanabilir (Yetim 2008).

1.2.3. Ekonomik Şiddet

Ekonomik kaynakların ve paranın sistematik bir şekilde kadın üzerinde bir yaptırım, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır. Örneğin koşullar elverse dahi evin masraflarını karşılamamak, para vermemek ya da kısıtlı para vermek, elinden parasını almak, mallarına ve gelirine el koymak, ailenin geliri hakkında kadına bilgi vermemek, kadının çalışmasına izin vermemek, istemediği işte zorla çalıştırmak, kadının işinde ilerlemesine fırsat vermemek gibi davranışlar ekonomik şiddete örnek olarak sıralanabilir (İlkkaracan ve diğ. 1996, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği 2003).

1.2.4. Sosyal Şiddet

Kadının sosyal ilişkilerinin kısıtlanması, kontrol edilmesi ya da sosyal çevreden soyutlanarak yalnızlaşmasına sebep olacak şekilde davranılmasıdır. Şiddete maruz bırakılan kişinin sosyal ilişkileri hedef alındığı için bu kişinin şiddeti fark etmesi, durdurması ya da destek ilişkisi geliştirmesi zorlaşır. Kişinin kendisini yalnız ve çaresiz hissetmesi sık görülmektedir.

1.2.5. Flört Şiddeti

Sevgili olunan kişinin bu yollar aracılığıyla karşısındakinin üzerinde egemenlik kurmayı ve kendisine ve ilişkiye bağımlı kılmayı, kontrol etmeyi amaçlar. Flört ilişkilerinin başladığı 13-23 yaş aralığındaki ilişkilerde sık rastlanır. Flört şiddetine uzun süre maruz kaldığında kendini güçsüz ve çaresiz hissetme sık görülmektedir (Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı 2018).

1.2.6. Dijital Şiddet

Günümüzde sık görülen bir şiddet türüdür. İnternet, cep telefonu vb. digital medya araçlarıyla ısrarlı takip edilerek psikolojik, cinsel ya da ekonomik zarar vermek amaçlanır. Sürekli mesaj göndermek, fotoğraf ya da video göndermeye zorlamak, rızayla ya da zorla çekilen fotoğraf ya da görüntüleri internet üzerinden yaymak ya da yaymakla tehdit etmek gibi (Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı 2018).

1.2.7. Tek Taraflı İsrarlı Takip (Stalking)

Sözlü, yazılı ya da herhangi bir iletişim aracı kullanarak kadını fiziksel ya da psikolojik açıdan korkmuş ve çaresiz hissettiren, güvenliğinden endişe duyduran her türlü tutum ve davranışlardır. Ayrılmış olan ya da halen birlikte olunan sevgili yada eşin sürekli kadını izlemesi ve takip etmesi şeklinde de oluşur. Takip davranışı, kadında korku uyandıran, göz dağı veren ve güvencesiz hissettirerek kontrol etmeyi hedefleyen davranışlar şeklindedir (Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı 2018).

1.2.8. Cinsel Şiddet

Araştırmamızın temel konusu cinsel şiddet üzerine olduğu için ayrıntılı olarak değerlendirilmesi adına şiddet türleri arasında en sona bırakılmıştır. Cinsel şiddet, kadına yönelik şiddet türlerinin en ağır varyasyonlarından biridir. Genel olarak cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir. Türk Ceza Kanununun (2004) Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar bölümünde açıklanan cinsel saldırı suçu, TCK. 102. maddesinde cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edildiği bir suç türü olarak tanımlanır. Cantürk ve Cantürk'e göre (2006), rızası olmayan veya herhangi bir sebepten dolayı (yaşının küçük olması, akıl hastalığının bulunması gibi) rızası kabul edilmeyen bir kadın veya erkeğe fiziksel güç kullanarak, tehdit, korku hile ve kandırma gibi zorlamalarla cinsel doyumunu amaçlayan, toplumca kabul edilmeyen bir davranışta bulunulması olarak tanımlanabilir. Cinsel saldırıda büyük oranda hedef kadındır. Karşı taraf üstünde kontrol ve güç kullanmak suretiyle kişiyi istemediği yerde, istemediği zamanda ve istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlamak, cinsel organlarına zarar vermek, çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, kürtaja, enseste, fuhuşa zorlamak, zorla evlendirmek, telefonla, mektupla ya da sözlü olarak cinsel içerikli ve rahatsızlık verici davranışlarda bulunmak, zorla porno içerikli ögeler izletmek gibi çok geniş spektrumda davranışları içermektedir. Kadına cinsel bir nesne gibi davranmak, aşırı kıskançlık ve şüphecilik göstermek, cinselliği bir

cezalandırma yöntemi olarak kullanmak, açıkça başka kadınlara ilgi göstermek ve kadını aldatmak şeklinde de ortaya çıkmaktadır (Oktay 2015).

Şiddet ve Sağlık Konusundaki Dünya Raporu'nun altıncı bölümünde ayrıntılı şekilde ele alınan cinsel şiddet; istenmeyen cinsel sözler söyleme, cinsel yaklaşım ve tekliflerde bulunma, cinsel bir eylem gerçekleştirme ya da bir kişiyi ticari amaçla cinsel olarak kullanmaya yönelik eylemlerin tümünü kapsamaktadır. Cinsel şiddet, şiddete uğrayan kişinin evi ya da iş yeriyle sınırlı kalmaksızın her türlü koşulda gerçekleşen, şiddete uğrayan kişi ile fail arasındaki ilişki her ne olursa olsun, bir kişinin cinselliğine karşı doğrudan ya da dolaylı olarak, zorlamayla yapılan her türlü cinsel eylemi içermektedir. Baskı ve zor kullanma düzeyleri her boyutta ve derecede olabilmektedir. Bu baskı ve zorlama, fiziksel bir zorlamanın ötesinde psikolojik yıldırma ve tehditleri de kapsamaktadır. Evlilik içi gerçekleşen eş tecavüzü, sevgili/flört tecavüzü, yabancı tecavüzü, savaşlar sırasında gerçekleşen sistematik tecavüzler, cinsel taciz, fiziksel ve zihinsel engelli bireylerin cinsel istismarı, çocuğun cinsel istismarı, zorla evlendirme ve çocuk yaşta evlendirme, zorla kürtaj, zorla kadın sünneti, zorla yapılan bekaret denetimleri ve cinsel sömürü amacıyla kadınların fuhuşa zorlanması cinsel şiddet türleri arasındadır. Aynı raporda bazı ülkelerde yaklaşık dört kadından birinin eşin cinsel şiddetine maruz kaldığı ve ergenlik dönemindeki kızların üçte birinin ilk cinsel deneyimlerini zor kullanılarak yaşadıklarını rapor ettikleri belirtilmektedir (WHO 2002). Russel ve Trigg (2004), kadınların erkeklere oranla, cinsel tacizi bir “taciz” olarak nitelendirmelerinin daha muhtemel olduğunu, bu tür bir eylemi bir tehdit olarak algılama potansiyellerinin daha fazla olduğunu, erkeklerin ise pek çok taciz türünü iltifat üzerine kurulu bir iletişim olarak tanımladıklarını ifade etmektedirler.

Cinsel şiddet, fiziksel ve ruhsal sağlık üzerinde derin bir etkiye sahiptir. Fiziksel yaralanmalara neden olabilmesinin yanı sıra cinsel sağlık ve üreme sağlığında da riskler barındırmaktadır. Cinsel şiddeti takiben ölümler, intihar ya da intihar teşebbüsleri, HIV enfeksiyonu ya da cinayet (cinsel saldırı sırasında ya da daha sonra “namus” cinayeti şeklinde) ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra kişide ruhsal alanda büyük zorlantılara neden olabilmektedir. Ruh sağlığı üzerindeki etkisi fiziksel etkisi kadar ciddi olabilir. Yaşanan olayın örseleyici etkisinin yanı sıra bireyler, aileleri ve diğerleri tarafından damgalanabilir ve dışlanabilirler.

Cinsel şiddet içeren davranışlar toplumların gelenek, görenek, ahlaki değerler ve yasal yaptırımlarına bağlı olarak farklı biçimlerde değerlendirilmektedir (Polat ve diğ. 1997). Cinsel şiddeti konuşmak, fiziksel şiddeti aktarmaktan daha zordur. Kadına yönelik cinsel şiddet olgusu 60'lı yılların sonuyla birlikte feminist hareketin de güçlenmesiyle daha fazla konuşulmaya ve araştırılmaya başlanmıştır. Ataerkil toplum yapısının katkısıyla toplumda varlığını korumaya devam eden cinsiyetçi yaklaşımlar, kadınlar üzerine önyargılar ve mitler üretilmesinde büyük oranda etkilidir. Tecavüze maruz bırakılan kadınlara yönelik suçlayıcı tutumlar ve sorumluluk yükleme eğilimi toplumda yaygın olarak kullanılmaktadır. Öyle ki birçok araştırmada kadınların da tecavüze maruz bırakılanlara ilişkin olumsuz inançlara sahip oldukları ve pek çok miti kabul ettikleri bulgulanmıştır.

Cinsel saldırı sırasında kişinin beden bütünlüğü ve hayatı tehlikeye girmiş ve kişi yoğun bir heyecan ve korku yaşamıştır. Cinsel şiddetin özel bir türü olan tecavüz, fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri bakımından en örseleyici olayların başında gelir. Saldırıya uğrayan kişi, bu dönem içerisinde hayatı üzerindeki kontrolü kaybeder. Cinsel saldırı sonrasında saldırıya maruz bırakılanlarda, depresyon, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), cinsel işlev bozuklukları, kendine zarar verme, intihar düşünceleri ya da teşebbüsleri sıklıkla görülmektedir (Gölge 2005). Tüm bunlara ek olarak, toplum tarafından yargılanıyor olmak bu kişilerin ikincil bir mağduriyet yaşayarak, kendilerini daha değersiz hissetmelerine ve toplum tarafından itibarsızlaştırılmaları neden olabilecektir. Tecavüze maruz bırakılan kişide sorumluluk aranması ya da yaşadığı eylemden dolayı suçlanması, şiddeti uygulayan(lar)ın ve şiddet eyleminin etkisizleştirilmesini de beraberinde getirecek, böylece failin sorumluluğu ve eylemin boyutu azımsanabilecektir. Bu durum kadına yönelik şiddetin normalleştirilmesine ve artarak devam etmesine neden olabilme riski taşımaktadır. Kadının başına gelen eylemden dolayı kendini sorumlu tutması ya da suçlu hissetmesi, olaya ilişkin sağlık kuruluşlarından yardım alma ya da olayı adli mercilere bildirme olasılığını düşürebilir. Cinsel saldırı suçunun daha meşru görülmeye başlaması, failin alacağı cezanın düşmesine varabilen sonuçlara mal olabilir. Tecavüz eylemi meşrulaşırsa ve tecavüz kavramı duruma ve bağlama göre hafife alınırsa cinsel ilişkiye girebilmek için zor kullanma da daha kabul edilebilir olarak algılanabilir ve istenmeyen cinsel ilişkinin sonuçları gözardı edilebilir (Krahe 2000).

1.3. Feminist Kuram

Feminist kuramcılar kadına yönelik şiddeti, özel olarak ise kadına yönelik cinsel şiddeti, erkeğin kadın üzerinde bir tahakküm kurma ve kadını baskı altına alma yollarından biri olarak varsaymaktadır. Cinsel şiddet temellerini patriyarkadan almaktadır. Bu nedenle sorun, hukuki bir sorundan ziyade politik bir sorun olarak ele alınır. Feminist perspektiften bakıldığında şiddet, kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik ilişkisinin bir sonucudur. Cinsel şiddet ile cinsellik ayrımı eril bir gözle değerlendirilmektedir ve böylece bu durum cinsel şiddete maruz bırakılanların durumlarını anlama konusunda bir çok engelle neden olmaktadır (Hockett ve diğ. 2009, Canikoğlu 2013).

Brownmiller "Against Our Will" isimli kitabında (1975), erkekleri güçlendiren ve kadınları baskı altına alan patriyarkal cinsiyet eşitsizlik sisteminin cinsel şiddeti desteklediğini, toplumsal kontrol ve kadınların cinsel hakimiyetinde temel unsurlar olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle, feminist teorinin bu dizisine göre, cinsel baskıyı teşvik eden ve haklı gösteren, cinsel şiddeti önemsizleştiren ve cinsel tacize maruz bırakılan kadınları küçümseyen tecavüz ideolojileri temelde ataerkil sistemden beslenip yayılmaktadır. Brownmiller, bu yanlış inançların (ya da mitlerin) uzun süredir devam eden bir tarihe sahip olduğunu ve bu nedenle değişime karşı dirençli olduklarını; hem kişiler arası hem de toplumsal düzeyde işlev gördüklerini belirtmektedir. Bu inançlar aynı zamanda bireyler tarafından paylaşılmış ve sosyal olarak gömülüdürler ve konuşulmadan/sorgulanmadan kabul edilmiş gibidirler.

MacKinnon (1995) tecavüzü, hakimiyetle cinselliğin kaynaşması sonucunda kurulan zevke dayanan bir olgu olarak tanımlamaktadır. Buna göre tecavüz, yalnızca bir cinsel tatmin yolu olarak değil, aynı zamanda zarar verme, egemenlik kurma ve kontrol etmenin bir birleşimi olarak cinselliğin kurgulanması temelinde gerçekleşmektedir. Tecavüzcü, aslında kendisi böyle istediği ve bundan hoşlandığı için tecavüz etmektedir. Böylece üstünlük sağlama duygusu da dahil olmak üzere, saldırganın erkekliğini kanıtlayıcı bir eyleme dönüşmektedir (MacKinnon 2003). Feminist perspektife göre tecavüz, bedensel bir deneyim olmanın yanında cinsiyetler arası hiyerarşik ilişkilere katkı sunmaktadır ve hem politik hem de kültürel anlamlarla yüklüdür. Kadınlara sürekli bir cinsel saldırı korkusu yüklemekle, kadın davranışlarının şekillendirilmesinde işlevseldir (Özdemir 2010). Tecavüze maruz bırakılan kadınların davranış biçimlerine, giysi tercihlerine göre kategorize edilmesi, cinsel geçmişlerine göre değerlendirilmesi, bazı

kadınların egemen eril anlayışa aykırı oldukları durumlara göre tecavüze maruz kalıp kalmadıklarına karar verilmesi, herhangi bir hukuki geçerliliği olmayan ancak kaynağını ataerkil paradigmalardan alan ve toplum tarafından tecavüze maruz bırakılanlara karşı sıklıkla kullanılan kalıpyargılardandır (Canikoğlu 2013). Bu bağlamda bu yanlış inançların iyi değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

1.4. Tecavüze Maruz Bırakılan Kişinin Suçlanması (Victim Blaming)

Tecavüz olaylarında hem saldırıya, hem saldırgana hem de saldırıya maruz bırakılana yönelik toplumsal ya da kültürel bazı kalıpyargılar, yanlış inançlar kullanma ya da rasyonelize eden bir açıklama bulma eğilimi söz konusudur. Tecavüz olgusunda, tecavüzcü erkeğe, tecavüze maruz bırakılan ise kadına atıfta bulunmaktadır. Büyük oranda mağduriyet “kadın” olarak yapılandırılmıştır, çünkü resmi kayıtlarda tecavüze maruz bırakılanların kadın olma olasılığı daha yüksektir (Russel ve Trigg 2004, Hayes ve diğ. 2013). Tecavüz kavramıyla cinsiyet olgusu oldukça büyük ve önemli bir ilişki içindedir; çok sık ve belirgin bir şekilde mağdur terimi kadını, saldırgan terimi ise erkeği çağrıştırır (Snow 1994, Anderson ve diğ. 1997). En çok bildirilen vakalar kadın mağdurlar ve erkek failler şeklindedir (Bohner ve diğ. 2002).

Tecavüzün en yaygın etkileri; korku, aşağılanma, utanç, kendini suçlama, inkar, öfke, çaresizlik, savunmasızlık, intikam duyguları gibi duygusal tepkilerdir. Travma ile başa çıkmanın bir yolu olarak, bazı insanlar uyuşturucu ve alkol bağımlılığına başvururlar ve yardımın sağlanamadığı durumlarda, bu davranışlar intihar gibi ölümcül sonuçlara yol açabilir (Boakye 2009). Tecavüze maruz bırakılan kadınlar, cinsel şiddetin kendilerinde yarattığı olumsuzluklarla baş edebilmek adına sosyal destek arayacakken çoğu zaman kendilerini olumsuz sosyal tepkilerin hedefi olarak görürler ve yaşadıkları saldırının ötesinde çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalırlar (Bohner ve diğ. 2002). Yaşanılan bir saldırıda çeşitli gerekçelerle suçu tecavüze maruz bırakılan kişiye yükleyerek faili aklama eğilimi sık kullanılan bir tutumdur ve İngilizce de “victim-blaming” olarak tanımlanmaktadır. Polisler, avukatlar, hakimler gibi pek çok kişi tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlar ve belki de en çok zarar vereni saldırıya maruz bırakılan kişinin ailesi ve arkadaşlarının O'nu suçlamasıdır (Crippen 2015). Yalnızca toplumun değil, polis, yargı sistemi, sosyal servis, tıpçılar, aile ve arkadaşlar gibi sosyal destek yapılarının da yaşanan olaydan dolayı tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlaması ve sorumlu tutması, tecavüzün

neden olduğu olumsuz etkileri daha da kötüleştirerek, bu kişinin kendisini suçlamasına ve saldırıdan dolayı utanç duymasına neden olabilmektedir (Wang ve Rowley 2007). Mağdur kavramı, genel olarak kadını refere eden bir kavram olarak değerlendirildiğine göre, suçlayıcı tutumların büyük oranda kadına yönelik olduğu görülmektedir. Tecavüz olgularının oransal olarak çok daha fazla olduğu bilinmesine rağmen, pek çok vakada tecavüze maruz bırakılan kişinin suçlanacağı korkusuyla bildirimde bulunmadığı düşünülmektedir (Idisis 2007). Toplum tarafından suçlanacağını düşünen kişi, kendisini çok daha yalnız ve değersiz hissedebilir, yargılanacağını ya da yaftalanacağını düşünerek hak aramak için başvuru yapmaktan kaçınabilir. Yapılan araştırmalar tecavüze maruz bırakılanların, diğer şiddet mağdurlarına oranla yaşadıkları bu örseleyici deneyimi daha fazla gizleme eğiliminde olduklarını, suçu adli mercilere bildirim oranlarının daha düşük olduğunu göstermektedir. Böylece saldırgan, cinsel şiddete maruz bıraktığı kişinin kendisini daha çaresiz ve güvensiz hissededeğini, dolayısıyla suçun rapor edilmeyeceğini ya da sosyal algıların da etkisiyle eyleminin cezasız kalacağını düşünebilmektedir. Toplumsal algıların bu şekilde devam etmesi, adli mercilerin cinsel şiddete ilişkin suları yeterince iyi araştırmamasına da zemin hazırlayabilmektedir (Frese ve diğ. 2004, Peterson ve Muehlenhard 2004).

Tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama eğilimi, o kişinin yaşadığı saldırıdan kendisini sorumlu tutmasına ve kendisini daha da suçlu hissetmesine neden olmaktadır. Tecavüze maruz bırakılan kişinin benzer koşullarda farklı şekilde davranabileceği, yaşanan saldırıyı kontrol edebilme gücünün kendisinde olduğu konusunda ikna edilmesi, kişinin kendisini koruyabilmek adına yapabilecekleri olduğunu ancak yeterince doğru davranmadığını düşünmesine neden olacaktır. Böylece saldırıya maruz bırakılan kişinin suçlanması, tecavüz gibi örseleyici olaylardan korunma, tedbir, güvenlik ve kontrol duygusu ile yakından ilişkili olmakta ve sulayanlarca bu kişiye büyük oranda sorumluluk yüklenmektedir (Idisis 2007). Tecavüze maruz bırakılan kişinin içinde bulunduğu durum ve davranışlarının (ne giydiği, nerede olduğu, mesleği, yaşı, medeni hali vb.) sorgulanması, eylemin meşrulaşmasına hizmet eden bir durum halini almakta ve böylece kişinin yeniden rselenerek, iyileşme sürecinin sekteye uğramasına sebep olabilmektedir. Yaşanan travmatik olaya ilişkin kendisini suçlu hissetme eğilimi; depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, olumsuz benlik saygısı, sosyal kaygılar ve intihar düşünceleri ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Kubany ve diğ. 1995).

Cinsel saldırı suçlarında saldırıya maruz bırakılan kişiye yüklenen suçlama ve sorumluluğu anlamaya yönelik araştırmaların pek çoğunda, hem kişisel hem de bağlamsal değişkenler kullanılmakta, saldırgan ve saldırıya maruz bırakılan kişinin suçlanma ve sorumlu tutulma düzeyleri katılımcılara verilen farklı senaryo örnekleri üzerinden incelenmektedir (Grubb ve Harrower 2008, Strömwall ve diğ. 2012, Perilloux ve diğ. 2014). Yürütölen araştırmalarda, katılımcılara farklı senaryo örnekleri okutularak saldırgan, saldırıya maruz bırakılan kişi ve saldırının bağlamına ilişkin farklı koşullar oluşturulmuş, katılımcıların farklı koşullarda saldırgan ve saldırıya maruz bırakılan kişiye atfettiği suçlama ve sorumluluk oranlarına bakılmıştır (Smith ve diğ. 1976, Bolt ve Caswell 1981, Frese ve diğ. 2004, Strömwall ve diğ. 2012). Son zamanlarda yapılan pek çok çalışmada, erkeklerin kadınlara oranla cinsel saldırıya maruz kalan kişiyi daha fazla suçlayarak, daha fazla negatif atıfta buldukları, tecavüzcüye ise daha az sorumluluk yükledikleri, kadınlarinsa, saldırıya maruz bırakılan kişiyi tecavüzden daha az sorumlu tuttıkları ve tecavüz mitlerini erkeklere oranla daha az kabul ettikleri görölmektedir (Margolin ve diğ. 1989, Whatley ve Riggio 1993, Gray ve diğ. 1993, Davies ve McCartney 2003, Kassing ve Prieto 2003, Wakelin ve Long 2003, Russel ve Trigg 2004, Anderson ve Lyons 2005, Hockett ve diğ. 2009, Hayes ve diğ. 2013). Hockett ve arkadaşları (2009) erkeklerin kadınlara oranla daha fazla cinsel önyargıya sahip olduklarını ve daha tutucu olduklarını, buna karşın empati yapma becerisi bakımından kadınlardan daha düşük beceriye sahip olduklarını bulgulamışlardır. Gana'da polis memurları, öğrenciler ve sokak satıcılarıyla yürütölen bir çalışmada (Boakye 2009), erkek katılımcıların, kadın katılımcılara oranla cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlama eğilimi içinde oldukları bulunmuştur. Cinsiyetler arasındaki en belirgin farklılaşma; tecavüze maruz bırakılan kişinin aşağılanması, tecavüzü hak etmesi ve tecavüzün önemsizleştirilmesi konularındadır. Aynı zamanda erkek katılımcıların ölkede tecavüzün arttığına inanma olasılıklarının daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Bu bulgu, tecavüzün yaygınlığını küçümseme ya da varlığını reddetme eğiliminden gelmektedir. Çalışmada özellikle erkek katılımcıların evlilik tecavüzünün varlığını reddetme eğilimleri dikkati çekmektedir.

Gray ve arkadaşları (1993), kadınların erkeklere oranla tecavüze maruz bırakılan kişiyi daha az suçladıklarını bulgulamışlardır, ayrıca; cinsel saldırı öyküsü olan kadınlarda risk alma davranışı ile cinsel saldırıya maruz bırakılanı suçlama arasında negatif ilişki

bulunmuş, geçmişte cinsel saldırganlık öyküsü olan erkeklerin risk alma davranışı ile saldırıya maruz bırakılan kişiyi suçlama arasında ise pozitif yönde bir ilişki bulunmuş, herhangi bir cinsel saldırı öyküsü olmayan kadın ve cinsel saldırganlık öyküsü olmayan erkeklerde ise tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama olumsuz ilişkili olarak bulgulanmıştır. Weis ve Borges'e (1973) göre tecavüze maruz bırakılan kişinin yaşı da o kişiye yüklenen suçlama düzeyini etkilemekte, daha genç olan kişiye daha yaşlı olana oranla daha fazla suçlama eğilimi gözlenmektedir. Bu argüman, yaşça daha genç olan birinin kendisini savunma şansının yaşlı birine oranla daha fazla olduğu ya da yaşça büyük olan birine karşı daha fazla saygı duyuluyor olabileceği temeline dayanmaktadır. Foley ve Pigott (2000), yürüttükleri çalışmalarında tecavüz davasında jüri üyeliği yapan katılımcılardan tecavüze maruz bırakılan kişinin sorumluluğunu değerlendirmeleri istenmiştir. Hukuk davası olarak görülen davada cinsel saldırıya maruz bırakılan kişinin yaşadığı bu saldırı sonrası maddi tazminat talebi değerlendirilecektir. Cinsel saldırıdan hayatta kalan kişinin yaşı değişken olarak kullanılmış ve yaştan kişiye yüklenen sorumlulukta herhangi bir etkisinin olmayacağı, bununla birlikte cinsel saldırıdan hayatta kalan yaşlı kadına, genç kadına oranla daha fazla parasal telafi ödenmesinin önerileceği, erkek jüri üyelerinin, kadınlara oranla cinsel saldırıdan hayatta kalan kişiye daha fazla sorumluluk yükleyecekleri, daha az parasal telafi önerisinde bulunacakları öngörülmüştür. Araştırma sonucunda, öngörüldüğü gibi yaş ile sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmamış, yaşlı olan kadına genç kadına oranla daha fazla parasal telafi önerisinde bulunulmuştur. Bulgular, katılımcılar, genç bir kadının kışkırtıcı olma ve baştan çıkarma potansiyelinin daha fazla olabileceği mitinden beslenerek, genç kadınlara daha fazla sorumluluk yüklemiş ve dolayısıyla daha az düzeyde tazminat almaları gerektiği düşünmüş olabilir mi? bağlamında tartışılmıştır. Ayrıca genç bir kadının kayıplarını telafi etmek için önünde daha fazla zaman olabileceği, yaşlı bir kadının cinsel saldırıdan daha fazla fiziksel hasar almış olabileceği ve bu nedenle parasal telafiye daha fazla ihtiyaç duyabileceği gibi hususlar birlikte değerlendirilmiştir. Cinsiyetler arasındaki farklılığa bakıldığında ise; erkek jüri üyeleri kadın jüri üyelerine oranla tecavüzdən hayatta kalan kişiye daha fazla sorumluluk yüklemişlerdir. Bu sonuç literatürdeki pek çok çalışma ile uyumludur. Bununla birlikte erkekler ve kadınlar arasında tecavüzdən hayatta kalan kişiye önerilen parasal telafi oranında anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır.

Cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiye atfedilen suçlamanın, suç unsuru değiştiğinde farklılaşp farklılaşmayacağıın incelendiği bir araştırmada (Brems ve Wagner 1994), hırsızlık ya da tecavüz olgularında saldırgan ve saldırıya maruz bırakılan kişiye yüklenen sorumluluk ve suçlama düzeylerine odaklanılmıştır. Üniversite öğrencileri arasında saldırıya maruz bırakılan kişinin suçlanmasında, cinsiyet (kadın/erkek), adil dünya inancı düzeyi (düşük/yüksek) ve kadına yönelik tutumlar (profeminist/geleneksel) açısından anlamlı bir fark bulunup bulunmadığına bakılmıştır. Hem tecavüz hem de hırsızlık senaryolarında profeministler, kadını daha az suçlamış ve kadına daha az sorumluluk yüklemişlerdir. Kadına yönelik tutumlara bakılmaksızın, neredeyse bütün katılımcılar hırsızlıkta, tecavüze oranla kadını daha fazla hatalı görmüşlerdir ve kadına daha fazla sorumluluk yüklemişlerdir. Tersine, fail ise tecavüz olayında hırsızlık olayına oranla daha fazla suçlanmış ve sorumlu görülmüştür. Bieneck ve Krahe'nin (2011) yapmış oldukları araştırmada, benzer şekilde öncesinde bir pilot çalışma ile hırsızlık senaryosunun makul ve gerçekçi olup olmadığı test edilmiş, tecavüz senaryosu olarak ise daha önceki çalışmalarında (Krahe ve diğ. 2007) kullandıkları senaryo kullanılmıştır. Ana çalışmada, katılımcılara üç hırsızlık senaryosu ve üç tecavüz senaryosu verilmiştir. Senaryolardaki bir koşulda saldırıya maruz kalan kadın sarhoştur, diğer koşulda ise kadına ilişkin bir ayrıntı verilmemiş, yalnızca failin zor kullandığına ilişkin ayrıntı verilmiştir. Ayrıca saldırgan ve saldırıya maruz bırakılan kadın arasındaki ilişki üç farklı koşulda sunulmuş olup, bir koşulda kadın ile saldırgan tanışmıyordu, diğer koşulda geçmişten tanıştıktılar, bir diğer koşulda ise saldırgan kadının eski partneridir. Araştırmada tecavüz senaryosunda, hırsızlık senaryosuna oranla kadının daha fazla, faile ise daha az suçlanacağı öngörülmüş ve bu hipotez doğrulanmıştır. Tecavüze maruz bırakılan kadının cinsel saldırı sırasında sarhoş olduğu bilgisi, tecavüz vakalarında hırsızlık vakalarına oranla, kadına atfedilen suçlama düzeyini artırmış, failin suçluluk düzeyini ise azaltmıştır. Saldırgan ile saldırıya maruz bırakılan kişi arasındaki önceki ilişki ne kadar yakınsa, tecavüz vakalarında kadın daha fazla suçlanmış, failin suçlanma düzeyi ise düşmüştür. Benzer farklılaşma hırsızlık vakalarında görülmemiştir. Bu çalışma, farklı suç türlerinin izleyiciler tarafından nasıl farklı değerlendiriliyor olduğunu ve kadına atfedilen suçlamanın suç türüne göre nasıl farklılaşabildiğini göstermesi ve bu durumun yargılamayı ne denli etkiliyor olabileceğini gözler önüne sermesi açısından önemlidir.

Tecavüz olgularında katılımcıların büyük çoğunluğu, tecavüzcüye bir nedensellik atfederek (örneğin; *“şiddete eğilimli olduğu için , ona bir ders vermek istemiş olabilir..... , güdülerini kontrol etmekte zorlanmış olabilir.....”* şeklinde) cinsiyetçi bir tutum takınma ve muhafazakar ahlaki değerleri işletme eğilimi sergilemektedirler. Bununla birlikte benzer şekilde normları ihlal ettiği düşünülen kadına da bir nedensellik atfederek (örneğin *“geceleyin yalnız başına yürüyordu....., sarhoştun....., kısa bir etek giymişti.....”* şeklinde) cinsel saldırıya maruz bırakılan kişilerin başlarına gelenlerin tesadüf olmadığını düşünme eğilimi sergilemektedirler (Niemi ve Young 2014). Cinsel bir saldırıya maruz bırakılan kişiye yönelen suçlayıcı tutumların, o kişide içselleşen bir suçluluk hissi yarattığı açıktır. Tamamlanmış bir cinsel saldırıya maruz kalanlar, teşebbüs aşamasında kalmış bir cinsel saldırı yaşayanlar ve cinsel şiddet olgusuna tanık olmuş üçüncü tarafların, failin motivasyonunu ve cinsel saldırıya maruz bırakılan kişinin ve failin suçluluk düzeylerini nasıl bölüştürdüklerine bakılan bir araştırmada (Perilloux ve diğ. 2014); doğrudan cinsel saldırıya maruz kalanların, cinsel saldırıya tanık olmuş üçüncü taraflara oranla saldırıya maruz bırakılan kişiye daha fazla suçlayıcı atıflarda buldukları (bu atıflar; *“saldırıya maruz bırakılan kişi madde etkisi altındaydı, kendisini kötü duruma düşürdü, yeterince direnmedi, faile karışık mesajlar verdi, faile fazla güvendi”* gibi) bulgulanmıştır. Ayrıca üçüncü taraflara kıyasla doğrudan cinsel saldırı yaşayan katılımcıların, faile daha az sorumluluk yükleyerek faili daha güçlü ve cinsel motivasyonu daha yüksek olarak değerlendirdikleri bulunmuştur. Bu çalışma, cinsel saldırıya maruz kalan kişilerin tecavüz olayında kendisini dış kaynaklardan daha çok suçlayabildiğini göstermesi açısından çarpıcıdır. Ayrıca, çevrenin tecavüz olayında cinsel şiddete maruz bırakılan kişiye ve faile yükledikleri sorumluluğun değişebileceğini, akran desteğinin önemini ve herhangi bir cinsel şiddete tanık olan kişilerin, cinsel şiddete maruz bırakılan kişileri düşünüldüğü kadar suçlamayabileceğine dair görüşlerin terapötik süreçte işe yarayabileceğini önermesi açısından önemlidir. Grubb ve Harrower (2008) metaanaliz çalışmalarında, cinsel saldırıya maruz bırakılan kişi ile özdeşim kuran katılımcıların cinsel saldırıya maruz bırakılan bu kişiyi incitmekten ve suçlamaktan kaçınarak "faili" daha fazla suçlama eğilimi içinde olduklarına ilişkin araştırmalar bulunduğunu belirtmektedir. Bruggen ve Grubb (2014), kadınların erkeklere oranla tecavüze maruz bırakılan kişi ile daha fazla benzer duygular hissettiğini, tecavüzcü ile benzer hissetmenin ise erkek katılımcılarda daha fazla olduğunu aktarmaktadır.

Tecavüze maruz bırakılan kişinin suçlanmasının arkasında yatan dinamikleri anlamaya yönelik olarak mevcut çalışmalar büyük oranda dört temel teoriyi incelemektedirler: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Cinsiyet Roller, Adil Dünya İnancı ve Tecavüz Mitleri (Crippen 2015). Bu dört teori aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

1.4.1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik (Ambivalent Sexism)

“Cinsiyet”, biyolojik açıdan, kadınlar ve erkekler arasında, genetik olarak belirlenen anatomik ve fizyolojik farklılıklardır ve bu yönleriyle doğuştan elde edilen bir statüdür (Baron ve Byrne 2000). Bireyler arasındaki biyolojik farklılıkların bir kimliğe dönüşmesi sürecinde toplumun kültürel yapısı oldukça önemli bir etmendir. Bireylerin cinsiyetleri, toplumların/kültürlerin onlara verdiği kimlikte rol oynamaktadır (Millar ve Vander 2000). Cinsiyetçilik, bireylerin cinsiyetleri arasındaki biyolojik ve sosyal rol farklılıklarının ortaya konulması ve bu farklılıkların abartılması olarak tanımlanabilir. Bunun sonucunda erkeklik kavramı; güç, yüksek statü ve üstünlük ile birleştirilir, kadın ise politik, ekonomik ve sosyal güç yönünden daha zayıf konuma itilerek ayrımcılığa uğrar (Sakallı 2003). Doğuştan itibaren sosyo-kültürel kimlik, cinsiyet kimliği ile iç içe gelişir ve böylece bir toplumun kadınlık ve erkeklik tanımlamaları, cinsiyet algıları, kalıpyargıları, cinsiyet kimliklerinin edinilme süreci, ve cinsler arası ilişkilerin düzenlenme biçimleri o toplumun cinsiyet kültürünü oluşturur (Türköne 1995). Cinsiyetçilik konusunda dezavantajlı grup kadınlardır ve güç ve iktidar ile özdeşleştirilen erkek, zayıf konumda değerlendirilen, kısıtlanan, engellenen ve eleştirilen ise kadındır. Bununla birlikte son yapılan çalışmalar, kadınlara yönelik sergilenen olumsuz tutumların cinsiyetçiliği tek boyutta açıkladığını, cinsiyetçiliğin olumsuz tutum ve kalıpyargıların yanı sıra olumlu tutum ve kalıpyargıların varlığını da içerdiğini göstermektedir (Eagly ve Mladinic 1989, Glick ve Fiske 1996). Glick ve Fiske (1997) tarafından geliştirilen “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik” (Ambivalent Sexism) kuramına göre, cinsiyetçilik (sexism) düşmanca cinsiyetçilik (hostile sexism) ve korumacı cinsiyetçilik (benevolent sexism) olarak iki farklı boyuttan oluşmaktadır. Kuram yalnızca olumsuz tutumların değil olumlu tutumların ve kalıpyargıların da cinsiyetçiliğe neden olabileceği fikri üzerine temellendirilmiştir. Düşmanca cinsiyetçilik; erkeğin gücünü ve erkeklerin kadınlara küçültücü özellikler atfederek onları cinsel nesnelere olarak görmesi, istismarını haklılaştırarak meşrulaştırmasını içermektedir. Geleneksel cinsiyet rollerinden beslenir. Korumacı

cinsiyetçilik ise, erkek egemenliğinin ve buyurucu cinsiyet rollerinin daha ince ve nazik bir biçimde haklılaştırılarak meşrulaştırılmasıdır. Korumacı cinsiyetçilik; kadınla erkeğin romantik cinsel ilişkisini (kadının dyadic -ikili- gücünü) ve bu nedenle erkeğin kadına bağlılığını içerir. Bu tutumlar, cinsiyetçilik için pozitif türde tutumlardır ve kadına karşı subjektif olarak şefkat ve korumacılık duygularından beslenir (Ayan 2014). Korumacı cinsiyetçilik, ilk bakışta kişilerde pozitif yönde bir tutum hissi uyandırır da, erkek egemenliğini ve geleneksel cinsiyet kalıpyargılarını destekleyen, düşmanca cinsiyetçilikte olduğu gibi büyük oranda kadına zarar veren cinsiyetçiliğin bir türü olarak ele alınmıştır (Glick ve Fiske 1996).

Düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik kadına verdikleri değer açısından farklılaşsalar da, her ikisinin de ortak argümanları vardır (örneğin; kadınlar zayıf olan cinsiyettir), her ikisi de geleneksel cinsiyet rollerinden hareket etmekte ve her ikisi de ataerkil sosyal yapıları sürdürmeye ve meşrulaştırmaya hizmet etmektedir. Teorik olarak, cinsiyetçiliğin bu iki formu, düşmanca ve korumacı açılara sahip üç alt bileşenle ilişkilidir. Bunlar; güç, cinsiyetler arası farklılaştırma ve cinsellik. Güç; erkeği temsil eder, erkeğin kadını egemenlik altına alarak yönetmesi olarak açıklanmaktadır. Cinsiyetler arası farklılaştırma, kadın ve erkek arasında bulunan farklılıkları erkeğin üstünlüğünü destekleyecek şekilde abartmak şeklinde tezahür eder. Cinsellik ise; heteroseksüel bir bakış açısı ile kadının cinsel nesne olarak görülmesini ifade eder (Glick ve Fiske 1996, 1997). Cinsiyetçi tutumların heteronormativite ile de yakından bağlantılı olduğu düşünülmektedir; doğal, normal, üstün ve kabul edilir olan cinsel yönelimin heteroseksüellik olduğunu öne süren, heteroseksüel olmayan her türlü davranış, kimlik veya ilişkiyi damgalayan, reddeden ve aşağılayan bu ideolojik düşünce yapısı cinsiyetçi düşünce ve tutumların sürmesinde etkilidir (Tanaydın 2017). Russel ve Trigg (2004) cinsel tacize tolerans düzeyi ile çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkiye baktıkları çalışmalarında; çelişik duygulu cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik skorları yüksek olan kişilerin cinsel tacizi daha fazla tolere ettiklerini bulmuşlardır.

Cinsel saldırıya maruz bırakılan kişinin suçlanmasında cinsiyetçi tutumların incelenmek istendiği bir araştırmada (Masser ve diğ. 2010), korumacı cinsiyetçi bireylerin, klişeleri bozan ve toplum normlarını ihlal eden bir senaryo örneğinde de klişe bir senaryo örneğine benzer şekilde cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi koruyucu bir tutum içine girip girmediklerine odaklanmışlardır. Yürütülen çalışmada kişilere verilen senaryo

örneklerinden birinde klişe senaryo; *dul bir kadının çocukları için güvenilir bir bakıcı bulduktan sonra bir partiye katılmaya gittiği, partide tanıştığı bir erkekle daha fazla vakit geçirmek için onun evine gitme teklifini kabul ettiği, o erkeğin kendisine cinsel ilişki teklifinde bulunduğu ancak, kadının bunu net bir dille reddettiği, kendisini var gücü ile savunmuş olsa da saldırganın kendisiyle zorla birlikte olduğu* şeklindedir. Klişe olmayan karşıt senaryoda ise; *dul bir kadının çocuklarını evde yalnız bırakarak bir partiye katılmaya gittiği, partide tanıştığı bir erkekle daha fazla vakit geçirmek için onun evine gitme teklifini kabul ettiği, o erkeğin kendisine cinsel ilişki teklifinde bulunduğu ancak, kadının bunu net bir dille reddettiği, fakat saldırganın kendisiyle zorla birlikte olduğu* şeklindedir. Senaryoyu okuduktan sonra katılımcılara, kadının sorumluluk düzeyi, tipik bir kadın modeline ne derece uyduğu, olayın gerçek bir tecavüz olup olmadığı gibi sorular yöneltilmiştir. Korumacı cinsiyetçilik puanları yüksek olan bireylerin klişe olmayan senaryodaki kadını daha fazla sorumlu tuttukları, daha fazla suçladıkları ve olayı daha az bir tecavüz olayı olarak değerlendirdikleri bulgulanmıştır.

Ülkemizde çelişik duygulu cinsiyetçilik ve cinsel saldırıya maruz bırakılan kişilerin suçlanmasına ilişkin yakın zamanda yürütülen bir çalışmada (Yalçın 2016), çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği toplam ve korumacı cinsiyetçilik alt boyutu puanlarının, eğitim düzeyi düşük olan katılımcılarda eğitim düzeyi yüksek olanlara göre daha yüksek olduğu, bununla birlikte düşmanca cinsiyetçilik alt boyutu puanlarının eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Gelir seviyesi düşük olan katılımcıların gelir seviyesi yüksek olan katılımcılara göre korumacı cinsiyetçilik puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada; katılımcılardan cinsel taciz/tecavüz yaşantısı olanların, olmayanlara göre çelişik duygulu cinsiyetçilik toplam, düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik alt boyut puanlarında anlamlı olarak daha düşük puan aldıkları bulgulanmıştır. Sonuç olarak; kadına yönelik cinsiyetçi tutumlar arttıkça tecavüze maruz bırakılan kişilere ilişkin suçlayıcı ve olumsuz tutumlar da artmaktadır.

Cinsiyetçi tutumlar, cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi suçlamayla ilişkili olduğu saptanan bir değişkendir. Pek çok araştırmada tecavüz mitlerinin kabulü ile kadınlara yönelik cinsiyetçi tutumların ilişkili olduğu bulgulanmıştır (Anderson ve Cummings 1993, Chapleau ve diğ. 2007).

1.4.2. Cinsiyet Rollerini (Sex Roles)

Rol kavramı, bireyin belirli bir yapı içinde belirli kalıplara uygun olarak hareket etmesini ifade eder. Toplum, bireylere farklı roller yükler ve sosyal yapı içerisinde bulunan pek çok insan bu rollere uygun yaşar. Örneğin anne-babalık, ağabeylik, kardeşlik, doktorluk, öğretmenlik gibi pek çok rol vardır. Toplumsal cinsiyet, biyolojik olarak kadın ya da erkek olmaktan ayrı olarak, kadın ve erkek cinsiyetlerine yönelik toplum tarafından kişilere yüklenen rolleri ve sorumlulukları ifade etmektedir. Bu rol ve sorumluluklar, toplumun kültürel değerleri ve normları doğrultusunda şekillenmektedir ve toplumsallaşma sürecinde kazanılan rollerdir. Toplum kadına kadınsılık-kadınlık, erkeğe erkeksilik-erkeklik rollerini bebeklikten itibaren öğretmeye başlar (Çelik 2008). Ann Oakley (1972) Sex, Gender, Society isimli kitabında, “toplumsal cinsiyet” kavramını, erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal açıdan eşitsiz bölünmeye gönderme yaparak tanımlamaktadır. Tanımların büyük çoğunluğu, toplumun bireyden istediği davranışa vurgu yapmaktadır (Vatandaş 2007). Toplum tarafından şekillenen bu roller zaman içinde cinsiyetler arasında birer norma dönüşür ve içselleşir. “Cinsiyet rolü” bireyin kendi kimliğini kadın veya erkek olarak algılayıp cinsiyetinin gerektirdiği davranışları göstermesidir (Özgüven 2001).

Dökmen'e göre (2017), toplumsal cinsiyet rolü, toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilişkili bir grup beklentidir. Cinsiyet rollerine bakıldığında; toplumda kadının işbirliğine açık, duyarlı, yetiştirmeye dayalı rolü öne çıkarken; erkeğin genelde baskın, girişken, daha agresif ve güçlükler ile başedebilen rolü öne çıkmaktadır. Cinsiyet rolleri kadını ve erkeği kategorize eden ve eşitliği bozarak ve ayrımcılık yaratan bir olgudur. Kadını pasif bir çerçevede ele alarak kısıtlayan, eve hapseden, erkeğe sınırsız özgürlük sağlayan bu cinsiyet rolleri cinsiyetlerarası eşitsizliğe neden olur. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeği keskin sınırlarla birbirinden ayırır ve bu iki cinsiyet arasındaki ilişkiler toplumun denetim mekanizmasından geçmek zorunda bırakılır. Cinsiyetler arasındaki algılanan bu farklılıktan doğan toplumsal statü, erkeklere amaçlarına ulaşmada etkili olan liderlik rollerini yükleyerek, toplumun önemli görülen sosyal, ekonomik ve politik yapılanmalarında daha aktif şekilde var olmalarına olanak tanımaktadır. Algılanan bu farklılık kadına ise, bakım ve yetiştirme rolünü yüklemektedir. Bu farklılığın oluşması pek çok çalışmada kadının “üreme rolü”ne dayandırılmaktadır, böylece cinsiyet rollerinin doğuştan tabiat gereği var olduğu görüşü desteklenmektedir. Böyle olduğundaysa toplum içinde yetiştirilme/sosyalizasyon sürecinde cinsiyet rollerinin

eşitlikçi tutumları içeren ideal bir biçime göre şekillendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır (Hesselbart 1981). Toplumsal cinsiyet kavramını doğuştan gelen ve tabiat gereği ortaya çıkan bir durum olmak değerlendirmek ve kültürden ayrı olarak düşünmek yanlış olacaktır. Kadınların ve erkeklerin, sahip oldukları cinsiyet rollerini nasıl yaşayacakları üzerinde, içinde buldukları toplum ve toplum içinde sahip oldukları toplumsal statüleri vb. gibi unsurlar oldukça etkilidir. Bu durum bize toplumsal cinsiyetin kültürel bir olgu olduğunu göstermektedir. İskandinav ülkelerinin diğer batı ülkelerine oranla daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduklarına ilişkin açıklamalar mevcuttur (Bendixen ve diğ. 2014). Benzer şekilde İrlanda'da da daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğu savını test etmek amacı ile İrlanda ve Amerika'da birlikte yürütülen bir çalışmada (Ryan ve diğ. 1987), Bem Cinsiyet Rollerini Ölçeği uygulanarak üniversite öğrencilerinin kadınsılık ve erkeksilik değerlerine bakılmıştır. İrlanda'lı hem kadın hem de erkek öğrenciler, Amerika'lı öğrencilere oranla daha az cinsiyet rolleri tarif etmişlerdir. İrlandalı erkekler, Amerika örneğine göre daha az erkeksilik puanlarına sahiptir. Amerika'lı erkeklerin androjeni profili çok daha belirgin olarak bulgulanmıştır. Aynı zamanda İrlanda'lı kadınlar da Amerika'lı kadınlara oranla erkeksilik ve kadınsılık düzeylerinde anlamlı düzeyde daha az derecelendirmede bulunmuştur.

Farklı kültürler, hem kadın hem de erkek için ayrı ayrı geçerli olan farklı toplumsal cinsiyet kalıpları üretirler (Ertan 2009). Toplumsal cinsiyet rollerinin kabulü ile cinsiyetçi tutumların birbirleri ile yakından ilişkili oldukları düşünülmektedir. Russel ve Trigg'e göre (2004), geleneksel cinsiyet rollerine sahip olan ya da geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin kişisel basmakalıp düşünceleri olan kişiler, derin cinsiyetçi tutumlara sahiptirler. Toplumun kendilerine sunmuş olduğu rollere sıkı sıkıya bağlı kişilerin, cinsiyetçilik düzeylerinin de yüksek olduğu, sosyal gruplar arasında daha fazla eşitsizlikten yana tutum sergiledikleri görülmektedir. Sosyal baskınlığı yüksek olan bireylerin, cinsiyetçi ideolojileri ve toplumsal cinsiyet rol klişelerini destekleme eğiliminin daha fazla olduğu düşünülmektedir. Rando'ya göre, geleneksel erkeksi cinsiyet rollerine sahip olan insanlar, tecavüze karşı daha toleranslıdır (Rando ve diğ. 1998). Pascale ve Lester'in (1999) çalışmasında ise kadınsılık puanı yüksek olan kadın ve erkeklerin tecavüze maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlama eğilimi sergiledikleri, erkeksilik puanınınınsa suçlama ile anlamlı bir ilişkisi olmadığı bulgulanmıştır.

1.4.3. Adil Dünya İnancı (Belief in a Just World)

Kurbanı suçlama olgusuyla ilgili açıklamalardan biri, “Adil Dünya İnancı” teorisidir. Bu teori Lerner tarafından (1965) ortaya atılmıştır ve kişilerin başlarına geleni hak ettikleri ve neyi hak ediyorlarsa onu elde ettiklerine inanmak isteme eğilimi anlamına gelmektedir (Foley ve Pigott 2000, Idisis 2007). Dünyanın adil bir yer olduğu, iyilerin başına iyi, kötülerin başına ise kötü olayların geldiğine inanma eğilimi, olayları meşrulaştırmaya, geleceği daha iyi tahayyül edebilmeye ve yaşanan olayları daha katlanılabilir hale getirmeye yardımcı olur (Nebioğlu 2015). İçinde yaşanan dünyanın insanlar tarafından ne denli adil bir yer olarak algılandığına ilişkin sosyal ve kültürel kavramları içerir. İnsanlar geleceğe dair daha güven ve umut dolu duygular hissedebilmek ve günlük yaşamlarını güven duygusu içerisinde sürdürebilmek için dünyanın adil bir yer olduğuna inanmak isterler (Lerner 1980). Bu teoriye göre insanlar, kurbanın başına gelen olumsuzluklara aslında kurbanın kendisinin neden olduğuna inanma eğilimindedirler ve bu eğilim kişilerin kendilerini olumsuz sonuçlardan korumak için kendilerine bir irade yüklemeye güdüsünden gelmektedir (Göregenli 2012).

Adil dünya inancı (ADİ) teorisine göre; insanlar gözlemledikleri olaylardaki adaletsizliği meşrulaştırma eğilimindedirler ve çoğu zaman bu durum kurbanı aşağılama eğilimine dönüşmektedir. (O’Connor 1991). Adaletsizlikle sonuçlanan olaylar kişinin adil dünya inancını tehdit eder ve kişinin bilişleri arasında uyumsuzluk oluşmasına neden olur. Kişi bu uyumsuzluğu gidermek için acı çeken, masum bir kurbanı gördüğünde ya aslında acı çekmenin gerçekte var olmadığını ya da abartıldığını düşünmek veya kurbanın bu olayın sorumlusu olduğuna inanmak gibi psikolojik stratejilere başvuracaktır (Göregenli 2012). Haksız bir olayla karşılaşıldığında, bu olay insanların adil bir dünyaya olan inancına meydan okuyacaktır. İnsanların adil bir dünyaya olan inancını yeniden kurmak için iki yolu vardır: ya suçu mağdurla ilişkilendirerek, zaten o suçun başına gelmesini hakettiğini düşünmek ya da mağdurun acısını görmezden gelmek (Foley ve Pigott 2000). Mağduru suçlama ya da yaşanan olaydan sorumlu tutma eğiliminin, adil dünya inancının bir yordayıcısı olduğu düşünülmektedir (Hayes ve diğ. 2013). Yaşanan olumsuz bir olaydaki adaletsizlik kişinin adil dünya inancını zedelediğinde, kişi içinde bulunduğu bu rahatsız edici duyguyla baş etmek için *mağdurun başına gelenleri hak edecek davranışlarda bulunduğu, zaten bu eylemi hak ettiği* gibi düşüncelerle adil dünya inancını koruma yoluna gidebilmekte, böylece mağduru suçlama gerçekleşmektedir. Whatley ve Riggio (1993) adil

dünya inancı yüksek bireylerin düşük bireylere oranla tecavüze maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlama eğiliminde olduklarını bulgulamışlardır. Katılımcılara verilen senaryolardan birinde tecavüze maruz bırakılan kişi saldırı öncesinde suç teşkil eden bir eylem gerçekleştiren biri iken, diğer senaryoda herhangi bir sabıkası yoktur. Sonuçlar beklenildiği gibi, sabıkası olan kişinin, herhangi bir suça bulaşmamış kişiye oranla cinsel saldırıdan daha fazla sorumlu tutulduğu ve bu kişiye daha fazla suçlayıcı atıfta bulunduğu şeklindedir. Aynı zamanda bu durum tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama eğiliminin, adil dünya inancı ile anlamlı yönde bir ilişkisi olduğuna işaret etmektedir. Yine benzer şekilde Kleinke ve Meyer (1990), adil dünya inancı yüksek olan erkeklerin, düşük adil dünya inancına sahip olan erkeklere oranla tecavüze maruz bırakılan kişiyi daha olumsuz değerlendirdiklerini bulmuşlardır. Tecavüz eylemi artık geri döndürülemeyecek bir eylem olduğu için, kişiler burada ya tecavüze maruz bırakılan kişinin yaşadığı acıyı görmezden gelmekte ya da bu saldırıya maruz bırakılan kişiyi suçlama yoluna gitmektedirler. Daha önce yapılan pek çok araştırma, yüksek ADİ'ye sahip olan bireylerin, tecavüze maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlu bulma ve küçümseme eğiliminde olduklarını göstermektedir (Kleinke ve Meyer 1990).

Strömwall ve arkadaşları (2012) adil dünya inancı yüksek olan katılımcıların, faili daha az, tecavüze maruz bırakılanı ise daha fazla suçlu bulma eğiliminde olduklarını bulgulamıştır. Ayrıca, adil dünya inancı yüksek olan katılımcıların, eğer saldırgan ile saldırıya maruz bırakılan kişi daha önceden tanışıyorlar ise yaşanan olayı “tecavüz” olarak değerlendirmeleri daha az muhtemeldir. Adil dünya inancı yüksek olan kadın katılımcılar, senaryoda tanımlanan kadının yabancı tecavüzü koşulunda tecavüzcüyle yalnız kalmaması gerektiğini düşünmektedirler. Dolayısıyla bu kadınlarca tecavüze maruz bırakılan kişiye yönelen suçlamaların temelinde mağdur olma riskine kendi kendilerini maruz bıraktıkları düşüncesinin yatıyor olabileceği aktarılmıştır.

Amerika'daki ceza mahkemelerinde jüri üyelerinin, tecavüzcünün yargılanması ve cezalandırılmasında aktif bir rolü bulunmaktadır ancak tecavüze maruz bırakılan kişinin yaşadığı zorluğu telafi edebilecek ya da hafifletebilecek bir fırsatları yoktur. Bununla birlikte hukuk mahkemelerinde jüri üyelerine cinsel saldırıya maruz bırakılan kişilerin tazminini verme şansı sunulmaktadır. Adli davalarda cinsel saldırıya maruz kalan kişiye ve tecavüzcüye yönelik tepkilere bakılmak amacıyla sahte jüri üyeleri ile simüle edilmiş tecavüz davalarına ilişkin bazı önemli çalışmalar bulunmaktadır. Foley ve Pigott (2000),

bir hukuk davasında jüri üyelerine tecavüz senaryoları üzerinden saldırıya maruz bırakılan davacıyı tazmin etme fırsatı yaratmışlardır. Kişilerin ellerindeki bu imkanı kullanıp kullanmadıklarına, yani adil dünya inancı düzeylerinin davalarda karar vermedeki yansımalarına odaklanmışlardır. Kadınların adil dünya inancı düzeyine bakılmaksızın tecavüze maruz bırakılan davacıya eşit oranda sorumluluk yükleyecekleri, adil dünya inancı yüksek olan kadınların, davacıya daha fazla para ödenmesini talep edecekleri, diğer bir deyişle davacıya daha fazla para vererek adaleti geri döndürebileceklerine inanacakları, adil dünya inancı yüksek olan erkeklerin ise davacıya daha fazla sorumluluk yükleyerek, zararını karşılamak için kadınlara oranla daha az parasal telafi önerecekleri öngörülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre; kadın jüri üyeleri ADİ düzeylerinden bağımsız olarak davacıya aynı oranda sorumluluk yüklemişlerdir. Aynı zamanda yüksek ADİ düzeyi olan kadınlar davacıya daha fazla para tanzim edilmesini önermişlerdir. ADİ düzeyi yüksek olan ve düşük olan erkek jüri üyeleri arasında davacıya yüklenen sorumlulukta beklenen bir farklılık bulgulanmamıştır. Bir başka çalışmada ise; tutuklu kişiler ile üniversite öğrencilerinin adil dünya inancı düzeyleri ve hırsızlık suçunun mağduru olan kişileri suçlama düzeyleri incelenmiş olup (O'Quin ve Vogler 1989), yüksek adil dünya inancı olan katılımcıların, düşük ADİ olan katılımcılara oranla faile daha az, hırsızlık mağduru ile ise daha fazla sempati duydukları bulgulanmıştır. Bu sonuçlar literatürle bir ölçüde tutarsız olarak değerlendirilmiştir.

Adil dünya inancı, bireysel (kişisel) ve genel adil dünya inancı olarak iki boyutlu olarak ele alınmaktadır. Bireysel adil dünya inancı; 'dünya bana ne kadar adil?' sorusunun cevabını, genel adil dünya inancı; 'dünya diğerlerine ne kadar adil?' sorusunun cevabını vermektedir. Yapılan çalışmalar, bireylerin kişisel dünyalarını, genel adil dünya inancına oranla daha az tesadüfî, daha fazla adil ve daha iyi olarak görme eğiliminde olduklarına işaret etmektedir (Kılınç ve Torun 2011). Hayes ve arkadaşları (2013) çalışmalarında, genel adil dünya inancı yüksek olan kişilerin, bireysel adil dünya inancı yüksek olan kişilere oranla tecavüz mitlerini daha çok kabul ettiklerini ve cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçladıklarını ortaya koymuşlardır. Çalışmadaki ilginç olan bulgu, literatürün aksine bireysel adil dünya inancı yüksek olan kişiler cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha az suçlamışlardır. Aynı zamanda bireysel adil dünya inancı ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki bulunmamıştır. Genel adil dünya inancı ile cinsiyet

değişkenine bakıldığında ise; erkeklerin genel adil dünya inancının kadınlara göre daha yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Eğer izlenen olayda kurbanı yardım etmek mümkün değilse, bireyler apaçık ortada olan acıyı en aza indirgeyerek, kurbanı küçümseme ve onu suçlama yoluyla bilişsel adaptasyon stratejileri geliştirmektedir (Lerner ve Miller 1978). Bu durum bireysel ruh sağlığı üzerinde koruyucu bir kalkan görevi üstlenebilir ancak toplumsal anlamda pek çok olumsuzluğu beraberinde getirecektir. İnsanlar ezilen, şiddet gören, işkenceye uğrayan, yani bir yönüyle mağdur edilen kişilerin/toplulukların yaşadıkları zulmü görmezden gelecek, yok sayacak ya da hafife alacak, bu durum da şiddetin meşrulaşmasına ve sürmesine zemin yaratacaktır.

Pedersen ve Strömwall (2013), yabancı tecavüzü (stranger rape) ve randevu/flört tecavüzü (date rape) senaryoları üzerinden katılımcıların tecavüze maruz bırakılan kişiye attıkları suçlamanın adil dünyanın inancı ve çelişik duygulu cinsiyetçilik ile olan ilişkisine bakmışlardır. Flört tecavüzüne maruz bırakılan kişinin, yabancı tecavüzüne maruz bırakılan kişiye oranla daha fazla suçlanacağı, tecavüze maruz bırakılan kişinin İngiliz örneğinde İsveç örneğine oranla daha fazla suçlanacağı, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik seviyeleri yükseldikçe tecavüze maruz bırakılan kişiye daha fazla suçlama atfedileceği, yüksek ADİ düzeyi ile tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlamanın paralel şekilde artacağı öngörülmüştür. Sonuçlara göre; flört tecavüzüne maruz bırakılan kişi, yabancı tecavüzüne maruz bırakılan kişiye oranla daha fazla suçlanmıştır. İngiliz ve İsveç örneği arasında ise suçlama düzeyi açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bulgular, flört tecavüzü durumunda saldırıya maruz bırakılan kişinin başına gelen olayda sorumluluğunun olabileceği, tecavüzün başına gelmesine neden olabilecek bir takım davranışlarının olabileceği şeklinde bir yorum ile adil dünya inancı perspektifinden değerlendirilmiştir. Strömwall ve arkadaşlarının (2013) yaptıkları bir başka araştırmada, tecavüze maruz bırakılan kişinin cinsiyeti ve yaşı değişken olarak kullanılmış, tecavüze maruz bırakılan genç erkeklerin özellikle yüksek adil dünya inancına sahip kişiler tarafından daha fazla suçlandığı görülmüştür.

Ülkemizde adil dünya inancı ile ilgili olarak Giray'ın (2009) suç işlemiş ve işlememiş ergenlerle yürüttüğü çalışmada, genel ve kişisel adil dünya inancı puanları karşılaştırıldığında, suç işlemiş ergenlerde toplam adil dünya inancı puanının suç

işlememiş ergenlere göre anlamı düzeyde düşük çıktığı, farkın kişisel adil dünya inancı puanlarında daha belirgin olduğu görülmüştür. Araştırmalar, adil dünya inancını etkileyen en önemli faktörlerden birinin, bireyin adaletsizliği doğrudan yaşaması olarak ortaya koymaktadır. Bu durumda, toplumda sosyal adaletten faydalanamayan, alt kültürlere mensup, dezavantajlı bazı grup üyelerinin düşük adil dünya inancına sahip olabilecekleri varsayılabilir (Göregenli, 2003).

Yalçın'ın (2016) yürüttüğü çalışmada Türkiye'de cinsel saldırıya maruz bırakılan kadınlara yönelik suçlayıcı tutumlar adil dünya inancı açısından incelenmiş, sonuçlara bakıldığında; erkeklerin kişisel ve genel adil dünya inancı ölçeklerinden aldıkları puanların kadınların kişisel ve genel adil dünya inancı ölçeklerinden aldıkları puanlardan anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Ayrıca, bireysel ve genel adil dünya inancı yüksek olan katılımcıların, kadına yönelik cinsiyetçi tutumları ve cinsel saldırıya maruz kalan kadınları suçlayıcı tutumları da artmıştır. Katılımcılardan kendilerine yönelik cinsel taciz/tecavüz yaşantısı olanların cinsel taciz/tecavüz yaşantısı olmayan katılımcılara göre genel adil dünya inancı ve kişisel adil dünya inancı ölçeklerinden anlamlı olarak daha düşük puan aldıkları bulgulanmıştır. Bu durum, bireyin adaletsizliği doğrudan yaşamasıyla, adil dünya inancı düzeyinin düşüyor olması düşüncesini destekler niteliktedir. Ancak aynı çalışmada, katılımcıların genel ve bireysel adil dünya ölçeklerinden aldıkları puanların eğitim düzeylerine ve gelir seviyelerine göre farklılık göstermediği bulgulanmıştır. Adil dünya inancı teorisi, yürütülen pek çok çalışmada, cinsel saldırıya maruz bırakılan kişilere yönelik suçlayıcı tutumların güçlü bir yordayıcısı olarak değerlendirilmektedir.

1.4.4. Tecavüz Mitleri (Rape Myths)

Tecavüz, oluşturduğu fiziksel ve ruhsal tahribat bakımından cinsel şiddet türünün en ağır varyasyonlarından biridir (Çoklar ve Gülgün 2015). Kişide yarattığı tahribatın yanı sıra toplum tarafından tecavüze maruz bırakılan kişilere yönelen olumsuz tutumlar ikincil bir çok mağduriyeti de beraberinde getirmektedir. Tecavüz, her ne kadar kişide yarattığı hasarlar bakımından kişisel bir mağduriyet gibi algılansa da, tecavüze zemin hazırlayan faktörler, oluş biçimi ve saldırı sonrası sergilenen tutumlar bakımından toplumsal bağlantıları olan bir fiildir; cinsiyet ilişkilerinden ve güç/erk/iktidar kavramlarından etkilenmektedir.

Tecavüz mitleri kavramı ilk olarak Burt (1980) tarafından tanımlanmış olup, genel olarak tecavüz olgusu, tecavüzcü ve tecavüze maruz bırakılan kişiye yönelik önyargı barındıran, kalıplaşmış ya da yanlış inançlar şeklinde tanımlanmaktadır. Eker ve Erdener'e göre (2011) tecavüz mitleri, bireysel inançlar olmanın ötesinde birer sosyal norm işlevi görürler. Cinsel şiddet olgularının pek çoğunda kabul edilen mitlerin çoğunluğu gerçeğe aykırı olmakla birlikte bazılarını çürütmek mümkün değildir. Örneğin “*yalnızca iddialı ve açık kıyafetler giyen kadınlar tecavüze uğrar*” miti ampirik olarak yanlış olduğu kanıtlanabilecek türden bir mittir ancak “*kadınların pek çoğu gizliden gizliye tecavüz edilmeyi arzular*” şeklinde bir miti çürütmek ya da aksini kanıtlamak oldukça zordur. Bu mitler açık bir şekilde gerçeğe aykırı olsa da tecavüze maruz bırakılanlara karşı düşmanca bir tutum gelişmesine ortam yaratır (Bohner ve diğ. 2002). Tecavüz mitlerini kabul edenler cinsel şiddetin sürmesine, tecavüzün etkisizleştirilmesine ve cinsel şiddete maruz bırakılan kişilerin damgalanmasına hizmet etmektedir. Tecavüz mitlerini kabul etme, cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılar, cinsel muhafazakarlık ve kişilerarası şiddetin kabulü ile yakından ilişkilidir. Aynı zamanda cinsel saldırıya maruz bırakılan kişinin suçlanması ve saldırıyla ilgili olarak sorumlu tutulmasının tecavüz mitleri ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Tecavüz mitleri, cinsel şiddete maruz bırakılan kişilere nasıl davranılması gerektiğini dolaylı ya da doğrudan etkilemekte, erkeği korumaya yönelik bir işlev üstlenmekte ve dolayısıyla erkeğin cinsel saldırganlığının sürmesine hizmet etmektedir (Hayes ve diğ. 2013). Aynı zamanda bu durum tecavüzün toplumda yaygınlığının artmasına ve meşru görülmesine de katkıda bulunur. Erkeklerin tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, böylece kadınlara yönelik cinsel şiddeti yok saymak, önemsizleştirmek veya haklı kılmak için zemin yarattıkları görülmektedir (Payne ve diğ. 1999, Bohner ve diğ. 2005, Hayes ve diğ. 2013).

Çoklar ve Meşe (2015) Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Uyarlama çalışmalarında kullandıkları alt ölçeklerde sıklıkla kullanılan bazı tecavüz mitlerini şu şekilde sıralamışlardır: “Kadın arandı/kışkırttı” (*Açık saçık kıyafetler giyen kadınlar, bir erkek onları cinsel ilişkiye zorladığında şaşırılmamalıdır*), “Bunu kadın istedi (*Kadınların çoğu bunu kabul etmeseler de; kadınlar genellikle cinsel ilişkide fiziksel olarak zorlanmayı tahrik edici bulurlar*)”, “Erkek bunu yapmayı istemezdi” (*Erkekler kadını sekse zorlama niyetinde değildirler, ama bazen cinsel olarak çok fazla tahrik olmuşlardır*), “Tecavüz sıradan bir olaydır” (*Kadınlar tecavüzün kendilerini ne kadar*

etkilediğini abartma eğilimindedirler), “Kadın yalan söylüyordur” (*Tecavüz suçlamaları, çoğunlukla erkekleri geri getirmenin bir yolu olarak kullanılır*), “Tecavüz sapkın bir olaydır” (*Orta sınıftan/orta halli, hoş erkekler hemen hemen hiç tecavüz etmezler*), “Bu gerçek bir tecavüz değildir” (*Eğer tecavüzcünün bir silahı yoksa, bunu gerçekten “tecavüz” olarak tanımlayamazsınız*).

Hayes ve arkadaşları (2013) erkeklerin kadınlara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettiklerini bulgulamışlardır. Yine bir çok çalışmada, erkeklerin kadınlara oranla cinsel saldırıya maruz bırakılan kişilere daha fazla negatif atıflarda buldukları, daha fazla suçladıkları ve tecavüzcüye daha az sorumluluk yükledikleri, kadınların ise tecavüze maruz bırakılan kişiyi tecavüzdən daha az sorumlu tuttıkları ve tecavüz mitlerini erkeklere göre daha az kabul ettikleri bulgulanmıştır (Margolin ve diğ. 1989, Whatley ve Riggio 1993, Gray ve diğ. 1993, Davies ve McCartney 2003, Kassing ve Prieto 2003, Wakelin ve Long 2003, Anderson ve Lyons 2005, Hockett ve diğ. 2009, Hayes ve diğ. 2013).

Yürütülen pek çok çalışmada; katılımcılara kısa gazete haberi şeklindeki senaryo örnekleri (vignet) verilerek tecavüze maruz bırakılan kişiye atfedilen suçlama ve yüklenen sorumluluk düzeyleri belirlenmek istenmektedir. Bu senaryolarda tecavüze maruz bırakılan kişinin bazı özellikleri manipüle edilerek bu değişkenlerin suçlama ve sorumluluk yüklenme düzeylerinde etkilerinin olup olmadığı incelenmektedir. Bunlarla birlikte bazı araştırmalarda, katılımcıların demografik özelliklerinin de saldırganı ve/veya tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlamayı etkileyip etkilemediğine bakılmaktadır (cinsiyet, yaş, eğitim vb).

Norveç'te yapılan bir çalışmada, Bendixen ve arkadaşları (2014), Kuzey Amerika'ya oranla Norveç'te tecavüze maruz bırakılan kişilere yüklenen sorumluluk düzeyinde kadınlar ve erkekler arasında daha düşük düzeyde bir fark olacağını düşünmüşlerdir. Bu savlarını İskandinav ülkelerinde cinsiyet eşitliğinin dünyada daha ileri bir yerde olduğu görüşü ile temellendirmişlerdir. Ancak sonuçlara bakıldığında; Norveç'teki erkeklerin de tecavüze maruz bırakılan bir kişiye kadınlara oranla daha fazla sorumluluk yükledikleri bulgulanmıştır. Yine aynı çalışmada; eğitim düzeyi arttıkça tecavüz mitlerinin kabulünün azaldığı ortaya konmuştur. Ayrıca, genç ve yaşlı katılımcılarda tecavüz mitlerinin kabulünde anlamlı bir fark bulunmadığı görülmüştür.

Tecavüz mitlerini daha fazla kabul eden bireylerin, geleneksel cinsiyet rollerine daha fazla bağlı oldukları, cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiye daha fazla sorumluluk ve

suçlama yükledikleri görülmektedir. Grubb ve Turner (2012) metaanaliz çalışmalarında, geleneksel cinsiyet rollerine sahip kadınların, bu role sahip olmayan kadınlara oranla cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlama eğiliminde oldukları, erkeklerin ise, geleneksel cinsiyet rollerini ihlal eden; örneğin saldırıdan önce alkol alan bir kadını daha fazla suçlama ve sorumlu bulma eğiliminde olduklarına ilişkin çok sayıda çalışma aktarmaktadır. Schwartz ve Leggett'e göre (1999) kadının davranışlarından dolayı onu suçlamak; örneğin alkol almış olması, kışkırtıcı türde açık giyinmesi, yaşadığı cinsel saldırının en azından bir kısmından sorumlu tutulması için yeterli olabilmektedir. Yürütülen başka bir çalışmadaysa; alkol tüketimi ile tecavüz mitlerinin kabulü arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Erkeklerde alkol tüketimi arttıkça tecavüz mitlerini kabul etme oranının arttığı, kadınlarda ise alkol tüketimi arttıkça tecavüz mitlerinin kabulü oranının azaldığı bulgulanmıştır (Gray ve diğ.1993).

Cinsel kimlik üzerine yapılan bazı çalışmalarda, heteroseksüel erkeklerin, kadınlara ve homoseksüel erkeklere oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiye daha fazla olumsuz tutum atfettikleri ve daha fazla suçladıkları, kadınlar ile homoseksüel erkekler karşılaştırıldığında ise; kadınların cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiye daha fazla olumsuz tutum sergiledikleri görülmüştür (Davies ve McCartney 2003, Bolt ve Caswell 2005). Homofobi düzeyi yükseldikçe, tecavüze maruz bırakılan bir erkeğin, tecavüze maruz bırakılan bir kadına oranla tecavüzden daha fazla sorumlu tutulduğu ve daha fazla suçlandığı, ayrıca tecavüze maruz bırakılan erkek eğer bir homoseksüel ise, heteroseksüel olduğu koşula oranla tecavüzden daha fazla sorumlu tutulduğu bulgulanmıştır (Burt ve DeMello 2003). Idisis ve arkadaşları (2007) terapist olan ve terapist olmayan bireylerle yaptıkları çalışmalarında terapistlerin, terapist olmayanlara göre tecavüz olayını daha şiddetli bir şekilde yargıladıklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca yine aynı çalışmada, kadınların, tecavüze maruz bırakılan kişi eğer bir kadınsa O'nu daha az suçladıkları, erkeklerin de, tecavüze maruz bırakılan kişi eğer bir erkekse O'nu daha az suçladıkları bulgulanmıştır. Bu çalışma, erkeklerin, tecavüze maruz bırakılan kişi hemcinsleri olduğunda o kişiye daha az yük yükleme eğilimi sergilediklerini göstermesi bakımından ilginçtir. Başka bir araştırmada ise, tecavüze uğrayan eğer heteroseksüel bir kadınsa, erkek ya da lezbiyen olması durumuna oranla tecavüz konusunda daha bilinçsiz olarak değerlendirildiği, tecavüze uğrayan homoseksüel bir erkekse, heteroseksüel erkek ya da lezbiyen bir kadına oranla daha fazla suçlandığı

görülmüştür (Wakelin ve Long 2003). Normdan sapma olarak değerlendirilen (homoseksüel) ya da erkeğin daha kadınsı niteliklerle algılandığı durumlarda kendisine yüklenen sorumluluk ve atfedilen suçlama düzeyinin artıyor olması toplumun cinsiyetçi ve heteroseksist bakış açısına iyi bir örnek olabilir. Mitchell ve arkadaşları (1999) katılımcılardan, yaşanan tecavüz olayında saldırıya maruz bırakılan kişinin sorumluluğu, aldığı haz ve yaşadığı örselenmişlik düzeyine ilişkin bir değerlendirme yapmaları istemiş ve bu değerlendirmelerde cinsel yönelim farklılıkları açısından anlamlı bir fark olup olmadığına bakılmıştır. Çalışmada kullanılan senaryoların birinde tecavüze maruz bırakılan kişi heteroseksüel bir erkek, diğerinde ise homoseksüel bir erkek olarak sunulmuştur. Elde edilen sonuçlara bakıldığında, tecavüze maruz bırakılan kişi eşsensesel O'na daha fazla sorumluluk yüklenmiş, heteroseksüel bir erkeğe oranla daha az örselenmiş olabileceği ve saldırıdan haz almış olabileceği şeklinde değerlendirmeler yapıldığı görülmüştür. Erkekler kadınlara oranla tecavüze maruz bırakılan kişiye daha fazla sorumluluk ve daha fazla haz oranı tayin etmişlerdir.

Kassing ve Prieto (2003), tecavüze maruz bırakılmış erkeklerle çalışacak olan danışman adayları ile yürüttükleri çalışmalarında; katılımcı olan kadın ve erkek danışman stajyerlerin her ikisinin de, senaryodaki erkekte büyük oranda eylem odaklı direnç beklediklerini bulmuşlardır. Eğer tecavüze maruz bırakılan kişi, saldırganı *yeterince* direnç sergilememişse meydana gelen tecavüze en azından bir miktar sorumlu tutulmaktadır. Bununla birlikte cinsel bir saldırıya maruz bırakılan pek çok erkek, saldırı sırasında hayatlarını tehlikede hissettiklerini, yoğun korku, çaresizlik ve şok duygusu yaşadıklarını ve saldırı sırasında bir kayıtsızlık duygusu içine girdiklerini rapor etmektedir. Çalışmada bu durum toplumsal cinsiyet rollerine dair beklentiler açısından tartışılmıştır. Bu tür bulgular birlikte değerlendirildiğinde; heteroseksist bakış açısına sahip bireylerin daha fazla cinsiyetçi tutum sergiledikleri, kalıplaşmış cinsiyet rollerini ve tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri ve erk olgusuna bağlı kalarak cinsel bir saldırıya maruz bırakılan kişiye daha fazla sorumluluk ve suçlama atfettikleri görülmektedir. Pascale ve Lester'ın (1999) erkeksilik (maskülenite) ve kadınsılık (feminite) puanlarına göre cinsel saldırıya maruz bırakılan kişilere karşı sergiledikleri tutumları inceledikleri çalışmalarında ise, feminite puanı yüksek olan kadın ve erkeklerin tecavüze maruz bırakılan kişileri tecavüze daha fazla sorumlu tuttuğu, maskülenite ve sorumluluk yükleme puanları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmüştür.

Tecavüz mitleri ırka yönelik olarak da kullanılabilir. Donovan'ın (2007) Amerikalı beyazlarla yapmış olduğu araştırmada, katılımcılardan tecavüze maruz bırakılan kişinin olası ırkını tayin etmeleri istenmiş olup, tecavüzcünün siyahi olması durumunda, hem erkek hem kadın katılımcıların anlamlı bir çoğunluğunun, tecavüze maruz bırakılan kişiyi siyahi bir kadına oranla beyaz bir kadın olarak tayin ettiği, tecavüzcünün beyaz olması durumunda da bu durumun değişmediği bulgulanmıştır. Her koşulda tecavüze maruz bırakılan kişinin beyaz olma olasılığının daha fazla olduğu bulgulanmıştır.

Tecavüz mitlerinin gazetelerdeki yaygınlığının ve mitlerin kabulünde medyanın rolünün incelendiği bir çalışmada ise; 2003 yılında Amerika medyasında büyük yer bulan Kobe Bryant tecavüz davasının manşetlere yansıma şekli ve veriliş biçimi incelenmiş olup, haberlerde yer alan içeriklerin %10 oranında tecavüz miti barındırdığı bulgulanmıştır (Franiuk ve diğ. 2008). Medyada kullanılan dil toplulukları çok büyük oranda etkilemektedir. Tecavüze maruz bırakılan kişilere verilen toplumsal ve kurumsal tepkiler, olumsuz bireysel tutumları güçlendirmektedir.

Yapılan pek çok çalışma, tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlamaya yönelik olan ve tecavüzü/ tecavüzcüyü meşrulaştırmaya yarayan inançların toplumun bütün kesimlerinde yaygın olarak kullanıldığını göstermiştir. Ülkemizde kadına yönelik cinsel şiddet ve tecavüze ilişkin tutumların incelendiği bir çalışmada (Çoklar 2007), literatürle tutarlı olarak, erkek katılımcıların tecavüz mitlerini kabul düzeyinin kadın katılımcılardan anlamlı biçimde yüksek olduğu bulgulanmıştır. Benzer şekilde düşük eğitimli katılımcılar tecavüz mitlerini yüksek eğitimli katılımcılara oranla daha fazla kabul etmektedir. Ancak benzer bir farklılaşma yaş gruplarında ve gelir düzeyinde bulgulanmamıştır. Çalışmada çelişik duygulu cinsiyetçilik düzeyi ile tecavüz mitlerinin kabulü arasındaki ilişkiye de bakılmış olup; hem korumacı hem de düşmanca cinsiyetçilik erkekler tarafından daha fazla benimsenmektedir.

Bir olayı “tecavüz” olarak nitelendirmenin durumdan duruma ya da kişiden kişiye değiştiği görülmektedir. Bir çok çalışmada, tipik bir tecavüz senaryosu, tanınmayan birisi tarafından, karanlık ya da ıssız bir mekanda, pusu kurularak ve fiziksel güç kullanılarak, saldırıya maruz bırakılan kişinin istenenleri yapmak zorunda bırakıldığı cinsel saldırı olarak tarif edilmektedir. Bazı cinsel saldırı olayları, gözlemcilerce “gerçek” bir tecavüz olarak algılanmamaktadır. Örneğin; iki tarafın geçmişten tanışıyor olmaları, fiziksel tehditten farklı olarak sözel baskı yapılması, evlilik içi cinsel zorlamalar pek çok insan için

gerçek bir tecavüz olarak algılanmaz. Tecavüz mitlerini onaylayanların daha sınırlı bir tecavüz tanımlarının olduğu ve -gerçek bir tecavüzü- yabancı birinin cinsel saldırısı şeklinde görme eğiliminde oldukları görülmektedir. Ayrıca gerçek bir tecavüz olayı olarak değerlendirilmeyen saldırılarda, toplum kadının gerçek bir tecavüz olayına oranla daha az zarar gördüğünü ve daha az örselendiğini düşünebilmektedir (Krahe 2000).

1.4.5. Saldırgan ile Olan İlişkinin Türü: Yabancı Tecavüzü ya da Tanıdık Tecavüzü (Stranger Rape or Acquaintance Rape)

Cinsel saldırıya maruz bırakılan kişinin cinsiyeti, cinsel yönelimi, fail ile olan tanışıklığı gibi pek çok değişken mitlerin kabulünde ve bu kişinin suçlanmasında etkilidir. Son yapılan birçok araştırma, saldırgan ile cinsel saldırıya maruz bırakılan kişinin geçmişten tanışık olup olmamasının tecavüze maruz bırakılan kişinin suçlanması ve saldırının meşrulaştırılarak, failin sorumluluğunun azaltılması üzerinde bir etkiye sahip olup olmadığına odaklanmıştır. Özellikle tanıdık bir kişi tarafından tecavüze maruz bırakılan kişilere, yabancı bir saldırgan tarafından tecavüze maruz bırakılanlara oranla daha fazla sorumluluk yüklendiği, saldırganı geçmişten tanıyan ve tecavüze maruz bırakılan kişinin daha fazla suçlandığı ve başlarına gelen bu saldırıdan daha az örselendiklerinin düşünüldüğü görülmektedir. Örneğin; eşi tarafından cinsel ilişkiye zorlanan bir kadının, yabancı bir kişinin cinsel saldırısına oranla daha az örseleneceği düşünülmektedir. Oysa ki literatürde yer alan pek çok çalışma tanıdık tecavüzüne maruz bırakılan kişilerin de yabancı tecavüzüne maruz bırakılanlar kadar travma belirtileri geliştirmeye eğilimli olabileceklerini göstermiştir (Frese ve diğ. 2004). Benzer şekilde saldırı sırasında sarhoş olan ya da kısa etek giyen bir kişinin bir erkek ile randevulaştığında (date rape) o erkeği kışkırtmış olabileceği ve saldırıdan daha az düzeyde örselenmiş olabileceği düşünülebilmektedir. Tecavüze yönelik mitlerin kabulü arttıkça, tecavüze maruz bırakılan kişi yaşanan olaydan daha fazla sorumlu tutulmakta, daha fazla suçlanmakta, faile yüklenen sorumluluk ise azalmaktadır (Kooper 1996).

Saldırgan ile geçmişte olan tanışıklığın saldırıya maruz bırakılan kişinin suçlanması ve sorumlu tutulmasında ne derece etkili olduğu son yapılan araştırmalarda sıklıkla incelenmektedir. Tanımadığı biri tarafından cinsel saldırıya maruz bırakılan bir kadın ile tanıdığı biri tarafından cinsel saldırıya maruz bırakılan bir kadına olan suçlayıcı atıflar ve sorumluluk oranları değişebilmektedir. Bununla birlikte; cinsel saldırıların büyük bir

çoğunluğunun kadınların tanıdığı biri tarafından gerçekleştirildiği ve hatta pek çok kadının partneri tarafından saldırıya uğradığı bilinmektedir (Koss 1993, Gölge 2005). Son zamanlarda yapılan pek çok çalışmada; katılımcılara, cinsel saldırıya maruz bırakılan kadın ile saldırganın tanışıklık düzeylerinin manipule edildiği kısa senaryolar okutulurak (yabancı tecavüzü *-stranger rape-*, tanidik tecavüzü *-acquainted rape-*, flört/randevu tecavüzü *-date rape-* ve evlilik içi tecavüz *-marital rape-* gibi) katılımcıların saldırıya maruz bırakılan kadına ve saldırgana atfettikleri suçlama ve sorumluluk oranları incelenmiştir (Smith ve diğ. 1976, Bolt ve Caswell 1981, Frese ve diğ. 2004, Strömwall ve diğ. 2012). Araştırmaların çoğunda "tecavüz" kelimesi kullanılmaktan kaçınılmış, böylelikle kelimenin toplumsal anlamı ve bireysel önyargıları elimine edilmek istenmiştir (Davies ve McCartney 2003, Frese ve diğ. 2004, Strömwall ve diğ. 2012, Qi ve diğ. 2016).

Yapılan pek çok çalışmada, saldırganla daha önceden tanışık olan kadına tecavüz için daha fazla sorumluluk yükleme eğiliminin olduğu görülmüştür. Frese ve arkadaşları (2004) yürüttükleri çalışmada; katılımcılara, tanidik tecavüzü, yabancı tecavüzü ve evlilik içi tecavüze örnek olacak şekilde 3 farklı durum sunulmuş ve bu farklı durumlar üzerinden tecavüz mitlerinin kabulü ve toplumsal algılamada durumsal faktörlerin rolü incelenmiştir. İlk durum tanidik tecavüzün örnektir ve katılımcılara “Kısa etekli bir kadının bir partiden sarhoş bir vaziyette, yanında yüzeysel olarak tanıdığı bir erkekle çıktığını ve bu adam tarafından zor kullanılarak cinsel ilişkiye zorlandığını düşünün” denmiştir. İkincisi evlilik içi tecavüze ilişkindir ve katılımcılara “Eve sarhoş gelen kocasıyla cinsel ilişkiye girmek istemeyen genç bir kadının eşi tarafından zor kullanılarak cinsel ilişkiye zorlandığını düşünün” şeklindedir. Üçüncüsü ise yabancı tecavüzüne örnektir ve katılımcılara “Bir kadının gece evine geldiğinde evin koridorunda tanımadığı bir adam tarafından bıçakla tehdit edilip zor kullanılarak cinsel ilişkiye zorlandığını düşünün” şeklindedir. Sunulan durumları okuduktan sonra katılımcılardan, cinsel saldırıya maruz bırakılan kadının sorumluluğu, failin sorumluluğu, yaşanan örselenmenin yoğunluğu ve kadının suçu polise bildirmesini önerme olasılığı şeklinde 4 farklı tayin yapmaları istenmiştir. Sonuçlara bakıldığında; tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça kadına yüklenen sorumluluk artmakta, bunun zıttı olarak kadının yaşadığı örselenmenin şiddeti ve polise bildirmesini önerme olasılığı ise azalmaktadır. Saldırgana verilen sorumluluk ile tecavüz mitlerinin kabulü arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Kadının suçlanması tanidik tecavüzünde en

yüksek orandadır, evlilik içi tecavüz ve yabancı tecavüzünde ise tecavüzcü ile kadına verilen sorumluluk birbirine yakın düzeydedir. Tecavüzcüye verilen sorumluluk yabancı tecavüzünde en yüksek, tanıdık tecavüzünde ise en düşük seviyede bulgulanmıştır. Bu sonuç, kadını tanıyan bir saldırganın, kadın reddetse ya da dirense de buna uymama hakkı olduğu gibi bir algının varlığı şeklinde yorumlanmıştır. Yabancı tecavüzü daha örseleyici olarak değerlendirilmiş, tanınan bir erkek tarafından saldırıya uğramak ise daha az örseleyici olarak nitelendirilmiştir. Tecavüz mitlerinin kabulü düşük olan bireylerde bile, tanıdık tecavüzü senaryosunda kadına verilen sorumluluk artmaktadır. Kadının sarhoş olduğu ve kısa etek giydiğine ilişkin bilgilerin bu sorumluluğu arttırarak kadına kışkırtıcı bir atfı yapmalarına sebep olduğu düşünülmüştür. Yine aynı kişiler, yabancı cinsel saldırısı olayının polise bildirilmesinin daha az muhtemel olduğunu düşünmektedirler.

Bolt ve Caswell (1981) yürüttükleri çalışmalarında, tecavüz günün geç bir saatinde gerçekleşmişse, kadının tecavüzden daha fazla sorumlu tutulduğunu, ayrıca geç saatlerde tanımadığı biri tarafından tecavüze uğrayan kadına daha fazla sorumluluk yüklendiğini bulgulamışlardır. Bu bulgu literatürdeki güncel çalışmalarla uyumlu değildir. Yürütülen pek çok çalışmada, tanıdık bir saldırgan tarafından tecavüze uğrayan bir kadının, yabancı birisi tarafından cinsel saldırıya uğrayan kadından daha fazla suçlandığı ve daha fazla sorumluluk yüklendiği, suçun daha fazla meşru görülme eğilimi olduğu görülmektedir (Smith ve diğ. 1976, Bell ve diğ. 1994, Kormos ve Brooks 1994, Frese ve diğ. 2004, Bruggen ve Grubb 2014, Qi ve diğ. 2016). Başka bir çalışmada ise, cinsel saldırıya maruz bırakılan kişinin saldırganına karşı olan davranışlarının ya da bulunduğu bağlamın tecavüz olayında kadının sorumluluğuna ilişkin karar vermede etkili olduğu belirtilmektedir. Örneğin; katılımcılara verilen senaryoda flört ettiği erkeği evine davet eden yani “aktif” bir rol üstlenmiş olarak değerlendirilen kadınlara, parkta yürürken ya da uykuda yani “pasif” vaziyette tecavüze uğrayan bir kadına oranla daha fazla sorumluluk yüklendiği bulgulanmıştır (Bendixen ve diğ. 2014).

Sheldon ve Parent (2002) din adamlarının, tecavüze maruz bırakılan kişilere karşı olan tutumlarını incelemişlerdir. Yürüttükleri çalışmada, evlilik içi tecavüz, tanıdık tecavüzü ve randevu/flört tecavüzü şeklinde 3 farklı tecavüz senaryosu kullanmışlardır. Senaryolar 2 yıllık evlilikten 20 dakikalık tanışıklığa şeklinde değişmektedir. Bütün din adamları üç senaryoyu da okumuş ve sonrasında kendilerinden, olayın gerçek bir tecavüz olup olmadığı, kadının suçluluk düzeyi, failin suçluluk düzeyi, kadına yüklenen

sorumluluk gibi maddeleri doldurmaları istenmiştir. Sonuçlara bakıldığında; din adamlarının daha cinsiyetçi tutumlar sergiledikleri ve tecavüze maruz bırakılan kadınları suçlamaya daha eğilimli oldukları bulgulanmış olup, bu sonuçlar literatürle büyük oranda uyumludur. Aynı zamanda tanıdıklık arttıkça kadına yüklenen suçlamanın da arttığı görülmüştür. Din adamlarının, kadınların başlarına gelen eylemi büyük oranda nedenselleştirdikleri, kadınların kışkırtıcı ya da sıradışı davranışlarını, direnmek için yaptığı eylemleri, evlilik içi rollerini büyük oranda sorguladıkları ve karar verirken bu gibi faktörlerden büyük oranda etkilendikleri görülmüştür. Tecavüz mitlerini büyük oranda işleten din adamlarının cinsel saldırı konusunda daha fazla bilinçli ve eğitimli olmaları gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Yürütülen başka bir çalışmada Bell ve arkadaşları (1994) tecavüzcünün tanıdık olması durumunda, hem kadın hem de erkek katılımcıların, tecavüze maruz bırakılan kadınla daha az benzer duygular hissettiklerini, ayrıca saldırganın tanıdık olduğu durumda kadını daha fazla suçlama eğilimlerinin olduğunu ortaya koymuştur. Tecavüzcü ile benzer hissetmenin erkeklerde daha fazla olduğu vurgulanmıştır. Saldırganın önceden tanınan birisi olması durumunda kadına saldırıyı öngörebilme ve tedbir alma sorumluluğu verildiği ya da bazı koşullarda kadının net bir "hayır" demediği, yeterince direnç sergilemediği ya da cinsel saldırı için zemin hazırladığı gibi kadına yönelik suçlayıcı tutumlar kullanıldığı görülmektedir (Bruggen ve Grubb 2014). Tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama ve tecavüz olayını şüpheli görme eğilimi, suçtan zarar gören kişilerin kendisini tanımlama biçimini de etkilemektedir. Yalnızca yabancı bir kişinin fiziksel bir güç kullanarak saldırması "gerçek bir tecavüz" olarak kabul edilirse bunun dışında kalan cinsel saldırılar (tanıdık tecavüzü, partner tecavüzü, evlilik içi tecavüz gibi) tecavüz olarak nitelendirilmez ve önemsiz olarak algılanarak, zaman içinde şüpheli tecavüz olarak algılanmaya başlayabilir (Krahe 2000).

Saldırgan ve tecavüze maruz bırakılan kadın arasındaki ilişkide 4 farklı manipülasyonunun kullanıldığı bir başka çalışmada yer alan kısa öykülerden ilkinde; saldırgan ve kadın tanışmıyordur, ikincisinde saldırgan, kadının bir arkadaşın arkadaşısıdır, üçüncü koşulda saldırgan, kadının erkek arkadaşısıdır ve dördüncü koşulda ise kocasıdır. Bütün senaryolarda katılımcılara, *kadının evinde bir parti düzenlediği, sonrasında kendisini bir adamla (tanımadığı bir adam/yüzeysel tanıdığı bir adam/flörtü/eşi) yalnız bulduğu, bu adamın kendisine cinsel ilişki teklifinde bulunduğu, kadının saldırganına net bir*

şekilde “hayır” dediği, ancak saldırganın kendisine karşı fiziksel güç kullanarak zorla cinsel ilişkide bulunduğu aktarılmıştır. Senaryoyu okuduktan sonra katılımcıların, kadına ve saldırgana yükledikleri sorumluluk ve atfettikleri suçlama oranlarına bakılmış ve olayı gerçek bir tecavüz olarak değerlendirip değerlendirmedikleri öğrenilmek istenmiştir. Strömwall ve arkadaşlarının (2012) İsveç'te yürüttükleri bu çalışmada saldırgana kadından daha fazla sorumluluk yüklendiği bulgulanmıştır. Ayrıca adil dünya inancı yüksek bireylerin, saldırganın eylemlerini daha az kaba görme, kadını ise daha fazla suçlu bulma eğiliminde oldukları, tanımlanan olayı daha az ölçüde bir -tecavüz- olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Bununla birlikte, literatürden farklı olarak, yabancı tecavüzündeki kadının, diğer senaryo örneklerindeki kadınlara oranla daha fazla suçlandığı görülmüştür. Bu durum, bir yabancı ile evde yalnız kalan kadının kendisini riske açık hale getirmiş olabileceği düşüncesine dayanıyor olabilir.

Yalnızca erkek katılımcılarla yürütülen bir diğer çalışmada, üniversite öğrencisi olan ve cezaevinde tutuklu olan 2 farklı grup erkeğe 2 farklı senaryo okutulmuş ve senaryolardan birinde saldırgan tanıdık birisi olarak, diğerinde ise kadının daha önceden tanımadığı birisi olarak tarif edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin saldırganın yabancı mı yoksa bir tanıdık mı olduğuna bakmaksızın kadını eşit derecede suçladığı, ancak tutukluların saldırganın yabancı olduğu durumda tanıdık olduğu duruma oranla kadını daha fazla suçladıkları bulgulanmıştır. Çalışmanın bulgularını araştırmacılar -“kadınlar yakından tanıdıkları birine karşı da yabancı birine karşı da aynı oranda dikkatli olmalıdır” gibi bir sonuç çıkarabilir- şeklinde yorumlamış, öğrencilerin bu tutumunun yaşa bağlı olabileceği, tutukluların yaşlarının daha büyük olmasının sonuçları etkilemiş olabileceği şeklinde tartışmışlardır. Bulgular sonucunda üniversitelerde öğrencilerin bu alanda bilinçlendirilmesi adına programlar geliştirme için önerilere yer verilmiştir (Kormos ve Brooks 1994).

Smith ve arkadaşları (1976) tecavüze maruz bırakılan kadınların mesleklerinin ve saldırgan ile olan tanışıklıklarının manipüle edildiği çalışmalarında, meslek gruplarının ve tanıma/tanıma değişkenlerinin kadını suçlama düzeyine etkisini incelenmişlerdir. Tecavüze maruz bırakılan kadınlara ait öykülerden ilkinde kadın üstsüz bir dansçı, ikincisinde sosyal hizmet uzmanı, üçüncüsünde ise katolik bir rahibedir. Mesleklerin seçiminde toplumsal atıflar ve tecavüz mitlerine uygunluk düşünülerek üstsüz dansçı ve rahibe örnekleri özellikle iki uçta kullanılmıştır. Öykülerin bir versiyonunda; kadın

saldırmanı geçmişte hiç tanımiyordu (yabancı tecavüzü) ve iş çıkışı evine dönerken bir parkta bu saldırmanın cinsel saldırısına uğramıştır. Diğer versiyonunda ise; kadın saldırımla geçmişte iş ortamından yüzeysel düzeyde tanışıktır (tanıdık tecavüzü) ve iş çıkışı evine dönerken bir parkta bu saldırmanın cinsel saldırısına uğramıştır. 6 farklı tecavüz senaryosu oluşturularak, katılımcılara seçkisiz şekilde yalnızca bir hikaye okutulmuştur. Sonrasında katılımcılara; kadının yaşadığı saldırıdaki sorumluluk düzeyi, dikkatsizlik düzeyi, olaydaki şans faktörü, kadının saldırıyı kışkırtma/teşvik etme olasılığı, kadın hakkında hissettikleri, saldırmanın sorumluluk düzeyi, saldırmanın suçluluğu kanıtlanırsa önerecekleri ceza oranı ve kadınla ne kadar özdeşim kurduklarına ilişkin 8 soru sorulmuştur. Bu çalışmanın sonuçlarında beklenmeyen bir şekilde, kadına saldırmanı tanımadığı durumda, tanıdığı duruma oranla daha fazla sorumluluk yüklendiği bulgulanmıştır. Ayrıca; saldırımla tanışık olunan durumda en fazla sorumluluğun ve teşvik ediciliğin dansçıya, en az sorumluluk ve teşvik ediciliğin ise rahibeye verildiği görülmüştür; kışkırtıcılık/teşvik etme olasılığının sorumlulukla anlamlı ilişki içinde olduğu bulgulanmıştır. Dikkatsizlik düzeyi, hem saldırmanın tanındığı hem de tanınmadığı koşulda sorumluluk düzeyi ile olumlu korelasyonlu bulgulanmıştır. Katılımcıların anlamlı bir çoğunluğu beklenildiği gibi rahibe ile özdeşim kurmuşlardır. Bu çalışma, eski bir çalışma olmakla birlikte, tecavüze ilişkin suçlayıcı tutumların ve tecavüz mitlerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi açısından pek çok yeni araştırma için ufuk açıcı nitelikte olmuştur.

Tanıdık tecavüzüne ait bir senaryo kullanılarak esrar kullanımının manipule edildiği bir çalışmada; kadına yüklenen sorumluluk ve atfedilen suçlama düzeylerinin katılımcılarının cinsiyetleri açısından bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında; esrar kullanmış olan saldırmanın, kullanmamış olana oranla cinsel saldırıdan daha az sorumlu tutulduğu, daha az suçlandığı ve saldırıda daha meşru görüldüğü, kadının esrar kullandığı durumda ise, kullanmadığı duruma oranla daha fazla sorumlu tutulduğu ve daha çok suçlandığı, sonuç olarak tüm bulguların saldırmanın lehine olduğu görülmüştür. Cinsiyetler arası farklılığa bakıldığında; erkeklerin kadınlara oranla, saldırmanı daha az sorumlu tuttuğu ve daha az suçlu bulduğu, kadını ise daha sorumlu ve suçlu buldukları, saldırıyı da daha meşru gördükleri bulgulanmıştır. Alkol kullanımına ilişkin olarak kullanılan bir diğer kısa öyküde ise alkol kullanımının esrar içme

ile benzer algılanıp algılanmadığı test edilmiş; alkol kullanımında da benzer şekilde saldırganın lehine bir çifte standart uygulandığı bulgulanmıştır (Qi ve diğ. 2016).

Pedersen ve Strömwall (2013) yürüttükleri çalışmalarında, yetişkin katılımcılara randevu tecavüzü ve yabancı tecavüzüne ilişkin senaryolar okutmuş ve tecavüze maruz bırakılan kadını suçlama, cinsiyetçi tutum ve adil dünya inancı düzeylerine bakmışlardır. Her iki senaryoda da kadın saldırganı direnmiştir ancak saldırgan çok güçlüdür ve tecavüzü güç kullanarak gerçekleştirmiştir. Beklenildiği gibi randevu tecavüzünde katılımcılar kadını daha fazla suçlamışlardır. Bu durum tecavüz mitlerinin kabulü, adil dünya inancı ve cinsiyet rolleri ile de ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Bir kadın bir erkeği evine davet ediyorsa, kadının yeterince dikkatli davranmadığı ve kendisini olası bir saldırıya açık hale getirdiği ve başına gelenleri hak ettiğine inanılmaktadır.

Gölge ve arkadaşlarının (2003) yürüttükleri çalışmada; katılımcılara sunulan üç farklı tecavüz senaryosu üzerinden tecavüze ilişkin yanlış inanç ve mitler değerlendirilmek istenmiştir. Çalışmada yer alan senaryolardan biri, içerik olarak tecavüz mitlerini barındıran ve yabancı tecavüzüne örnek olan türdedir. Bir diğer senaryo; tecavüz mitlerinin olmadığı bir yabancı tecavüz olayı örneğidir. Üçüncü senaryo ise; tanıdık tecavüzü senaryosuna örnek olarak sunulan bir flört tecavüzü (date rape) örneğidir. Katılımcılar kendi gruplarına düşen üç senaryo örneğinden birini okuduktan sonra şu beş soruyu yanıtlamışlardır; saldırganı ve kadını yüklenen sorumluluk, kadının polise rapor edip etmeyeceğine ilişkin düşünceler, olayı bir suç olarak değerlendirip değerlendirmedikleri, saldırganı önerecekleri ceza oranı şeklindedir. Sonuçlara bakıldığında ise; en belirgin anlamlılık flört tecavüzünde bulgulanmış olup, kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla tecavüze maruz bırakılan kadına daha az, saldırganı ise daha fazla sorumluluk attettikleri ve kadının saldırıyı polise bildirmesini çok daha olası buldukları görülmüştür. Bu sonuçlarla paralel olarak yine kadın katılımcıların olayı bir suç olarak değerlendirmeleri erkeklere göre daha fazladır ve kadınlar saldırganı daha fazla ceza önermişlerdir. Mitlerin olduğu senaryo örneğinde ise yalnızca saldırganı önerilen cezada cinsiyetler arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Aynı çalışmada katılımcılara sunulan Bem cinsiyet rolü ölçeği sonuçlarına bakıldığında ise; cinsiyet rolleri ile tecavüz senaryolarının değerlendirilmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Ülkemizde yakın zamanda 150 kadın ve 150 erkekle yürüttüğü çalışmasında Yalçın (2016), katılımcılara verdiği senaryolar üzerinden, kadının suçlanması ve sorumlu

bulunmasının tecavüz mitlerinin kabulü, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve adil dünya inancı ile ilişkisine bakmıştır. Sonuçlara bakıldığında; erkeklerin kadınlardan daha yüksek düzeyde adil dünya inancına (bireysel ve genel adil dünya inancı) sahip oldukları, adil dünya inancı düzeyi arttıkça kadına yönelik cinsiyetçi ve suçlayıcı tutumların arttığı görülmektedir. Ayrıca gelir seviyesi düşük olan katılımcıların gelir seviyesi yüksek olan katılımcılara göre korumacı cinsiyetçilik puanlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yine aynı çalışmada; kadına yönelik cinsiyetçi tutumlar arttıkça tecavüze maruz bırakılan kişiye ilişkin suçlayıcı ve olumsuz tutumların da arttığı bulgulanmıştır. Yine beklendiği gibi, tecavüz kurbanlarına ilişkin tutumlar ölçeğinde erkeklerin kadınlara oranla anlamlı olarak daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Eğitim düzeyine göre bakıldığında; düşük eğitilmişlerin yüksek eğitime göre kadını daha fazla suçladıkları, gelir seviyesi düşüğe ise kadını suçlayıcı tutumların yükseldiği görülmektedir. Yaş azaldıkça, kadına ilişkin olumsuz tutumlar artmaktadır. Ayrıca, kendisine yönelik cinsel taciz/tecavüz öyküsü olan katılımcıların olmayan katılımcılara göre tecavüze maruz bırakılan kadını suçlayıcı tutumlarının anlamlı düzeyde düşük olduğu belirlenmiştir. Çalışmada literatürdeki çalışmaların bir çoğundan farklı olarak, hazırlanan tüm senaryo örnekleri bütün katılımcılara okutulmuş ve sonrasında bütün katılımcıların okuduğu her senaryo öyküsüne ilişkin 8'er soruyu yanıtlamaları istenmiştir. Senaryo türleri; flört tecavüzü, evlilik içi tecavüz ve içinde tecavüz mitleri bulunan ve bulunmayan iki farklı yabancı tecavüzü olmak üzere dört farklı şekildedir. Böylece; aynı kişilerin tecavüze maruz bırakılan kadın, saldırgan ve bağlam farklı olduğunda verdikleri tepkilerin ne yönde değiştiği ölçülmek istenmiştir. Senaryo örneklerine ilişkin sonuçlara bakıldığında ise; erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre anlamlı olarak tecavüze maruz bırakılan kadını daha fazla sorumlu tuttıkları, flört tecavüzü, evlilik içi tecavüz ve mitlerin bulunduğu tecavüz örneğini kadınlara göre daha fazla oranda bir “tecavüz” olarak tanımlamadıkları görülmüştür. Kadının gece geç saatte, dekolte bir kıyafetle, alkollü bir şekilde, yalnız başına, تنها bir yoldan evine yürümesi gibi tecavüz mitleri barındıran senaryo örneğinde, erkek katılımcıların yaşanan olayı gerçek bir tecavüz olarak değerlendirmeme, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi belirgindir. Erkek katılımcılar, kadını daha fazla sorumlu tuttıkları durumlarda, saldırganın daha az ceza alması gerektiğini, kadın katılımcılar ise erkeklerle oranla saldırganın ceza indirimi almaması gerektiğini düşünmektedirler. Erkek katılımcılar, kadının yaşanan olaydan dolayı mahkemeye başvurması gerektiğine dair görüşe, evlilik içi

tecavüz ve sevgili/flört tecavüzü senaryolarında kadınlara göre daha az katılım göstermişlerdir.

Yalçın'ın (2016) yapmış olduğu bu çalışma, bütün katılımcıların tüm senaryo türlerini okuyup sonrasında hepsi ile ilgili aynı soruları yanıtlamaları açısından özgünlük taşımaktadır. Herhangi bir kişinin kişiler ve durumlar farklılaştığında verdiği farklı tepkileri görmesi ve aynı kişilerin farklı koşullardaki tepkilerini ölçmesi açısından önemli yanları vardır. Bununla birlikte kişilerin okudukları senaryolardan etkilenme ve senaryoları birbirleri ile kıyaslayarak yanıtlama olasılıkları bulunmaktadır. Bu bağlamda çalışma bazı sınırlılıkları da beraberinde getirmektedir.

Yürütülen tüm çalışmalardan elde edilen sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde; tecavüz mitlerinin kabulünde cinsiyet farklılıklarının olduğu; tecavüz mitlerini reddetme oranının erkeklere göre kadınlarda daha fazla olduğu, cinsel saldırıya maruz bırakılan kadınları suçlama eğiliminin erkeklerde kadınlara oranla daha fazla olduğuna ilişkin çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Aynı zamanda saldırgan ile tecavüze maruz bırakılan kadın arasındaki tanışıklık da yüklenecek sorumluluğu ve atfedilecek suçlamayı etkilemektedir. Geçmişten tanınan birisi tarafından tecavüze maruz bırakılan bir kadına, bunu öngörebilmiş olması, daha özenli ve dikkatli davranması gerektiği gibi bazı sorumluluklar yüklenerek, olayın bir kısmından sorumlu tutulduğu görülmektedir. Tanımadığı birisi tarafından uygulanan saldırı, tanıdık birisi tarafından uygulanan saldırıdan daha tesadüfi olarak algılandığı için kadın yaşadığı saldırıdan daha az sorumlu tutulabilmektedir. Toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerinden ve toplum normlarından sapmadığı düşünülen bir kadın öznenin olduğu ve herhangi bir tecavüz miti barındırmayan öykülerde eğer tecavüze maruz bırakılan kadın tanımadığı bir kişi tarafından bir cinsel saldırıya maruz kalıyorsa bu durum daha fazla “gerçek bir tecavüz” olarak algılanma eğilimindedir. Kadınlara ilgili verilen neredeyse her ayrıntının kadına suçlama atfedilmesinde bir rolünün olduğu, kadına ilişkin verilen bilgiler ne derece norma uygun ve klişe ise kadının o düzeyde az suçlandığı, ne derece normdan uzak ve sıradışı ise o düzeyde fazla suçlandığı görülmektedir. Tecavüz mitlerinin erkeğin kadına yönelik cinsel şiddetini haklı çıkaran ve fail olan erkeği korumaya yönelik bir işlevi açıktır.

2. AMAÇ

Araştırmanın giriş bölümünde daha önce belirtildiği gibi yürüttüğümüz çalışmada; cinsel şiddete maruz bırakılan kadınlara yönelik tutumlar, kadına yöneltilen suçlama ve olaydan sorumlu tutma eğilimleri ile, adil dünya inancı, tecavüz mitlerinin kabulü ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişkinin, demografik bilgiler bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel soruları şu şekildedir;

Sosyo-demografik açıdan;

- Katılımcıların cinsiyetinin, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi üzerinde etkisi olup olmayacağı,
- Katılımcıların yaşının, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi üzerinde etkisi olup olmayacağı,
- Katılımcıların eğitim seviyesinin, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi üzerinde etkisi olup olmayacağı,

Tecavüz Mitleri açısından;

- Katılımcıların cinsiyetinin, tecavüz mitlerinin kabulüne göre farklılaşp farklılaşmadığı,
- Katılımcıların eğitim seviyesinin, tecavüz mitlerinin kabulüne göre farklılaşp farklılaşmadığı,
- Tecavüz mitlerinin kabulünün, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi üzerinde etkisi olup olmayacağı,

Adil Dünya İnancı açısından;

- Adil dünya inancının, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi üzerinde etkisi olup olmayacağı,
- Adil dünya inancının, tecavüz mitlerinin kabulü ile ilişkisinin olup olmadığının,

Cinsiyet Rollerini açısından;

- Erkeksiliğin, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi üzerinde etkisi olup olmayacağı,
- Erkeksiliğin, tecavüz mitlerinin kabulü ile ilişkisinin olup olmadığının,

Kadının saygınlığı açısından;

- Tecavüze maruz bırakılan kadının saygınlığının, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi üzerinde etkisi olup olmayacağı,
- Tecavüze maruz bırakılan kadının saygınlığının, özdeşim kurma, olayın rastlantısallığı

gibi değişkenleri etkileyip etkilemeyeceği,

- Tecavüze maruz bırakılan kadının saygınlığının, saldırgana yüklenecek sorumluluğu etkileyip etkilemeyeceği,

Saldırgan ile tanışıklık açısından;

- Saldırganı ile olan tanışıklığın kadına yüklenen sorumluluk ve suçlamayı etkileyip etkilemeyeceği,
- Saldırgan ile olan tanışıklığın saldırgana yüklenen sorumluluğu etkileyip etkilemeyeceği şeklindedir.

Bu sorular ışığında oluşturulan hipotezler aşığıdaki bölümde aktarılmıştır.

2.1. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmanın temel varsayımları aşığıdaki şekildedir;

Hipotez 1a: Tecavüz mitlerinin kabulü, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğiliminin erkek katılımcılarda kadın katılımcılara oranla daha yüksek olacağı öngörülmektedir.

Hipotez 1b: Tecavüz mitlerinin kabulünün yaşa bağlı olarak artacağı öngörülmektedir.

Hipotez 1c: Tecavüz mitlerinin kabulü, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğiliminin düşük eğitimlilerde yüksek eğitimlilere oranla daha yüksek olacağı öngörülmektedir.

Hipotez 2a: Tecavüze yönelik tutum ve davranışları etkileyebilen tecavüz mitleri, adil dünya inancı, erkeksilik gibi bazı temel değişkenlerin birbirleri ile de ilişkili olabileceği öngörülmektedir.

Hipotez 2b: Tecavüz mitlerinin kabulü, adil dünya inancı ve erkeksilik düzeyleri arttıkça kadına daha fazla suçlayıcılık atfedileceği ve daha fazla sorumluluk yükleneceği öngörülmektedir.

Hipotez 3a: Dansöz kadının diğer iki kadına oranla daha fazla suçlanacağı ve daha fazla sorumlu tutulacağı, dansöz kadın ile daha az özdeşim kurulacağı, olayın daha az rastlantısal olarak değerlendirileceği öngörülmektedir.

Hipotez 3b: Dansöz kadın senaryosunda diğer iki senaryoya oranla saldırgana daha az sorumluluk yükleneceği öngörülmektedir.

Hipotez 4a: Saldırgan ile kadının önceden tanışıyor olmaları durumunda, tanışmadıkları duruma oranla kadının daha fazla suçlanacağı ve sorumlu tutulacağı öngörülmektedir.

Hipotez 4b: Saldırgan ile kadının tanışmadıkları durumda, tanışıyor oldukları duruma oranla saldırgana daha fazla sorumluluk yükleneceği öngörülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanma işlemleri ve toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma kesitsel niteliklidir ve seçkisiz olmayan örnekleme üzerinden seçilen katılımcılarla yürütülmüştür. Tecavüz olgusuna örnek olarak hazırlanan 6 farklı senaryo örneği üzerinden katılımcıların tecavüze maruz bırakılan kadına yükledikleri sorumluluk, attettikleri suçlama gibi tutumlarına bakılmış, ayrıca bu tutumların, tecavüz mitleri, adil dünya inancı ve cinsiyet rolleri ile olan ilişkisi incelenmek istenmiştir.

3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu araştırma verileri Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan onay alındıktan sonra Mart 2018-Mayıs 2018 tarihleri arasında örnekleme yer alan ve aydınlatılmış onam formuna olur veren kişilere elden ve ayrıca daha fazla kişiye ulaşmak amacı ile internet ortamında uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçekler uygun bir program transferi ile (google forms) internet ortamına aktarılmış olup kişiler linke tıklayarak formları doldurmuşlardır.

3.3. Örneklem

Araştırma belirli bir kitleye yönelik yapılmamaktadır. Seçkisiz olmayan örneklem içinden, zaman, para ve iş gücü açısından pratik oluşu, kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir oluşu nedeniyle “uygun örnekleme” içinden veri toplanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerde yer alan maddelerin içerikleri ve katılımcılara verilen senaryo örnekleri tecavüz gibi olumsuz temalar içeren ögeler barındırdığından, 18 yaş altı kişilerde ruhsal zorlantı ve travmaya neden olma riskleri düşünülerek çalışmaya yalnızca 18 yaş üstü kişiler dahil edilmiştir. 127 katılımcıya elden verilen formlar uygulanmış olup, daha fazla katılımcıya ulaşmak amacıyla google forms'a yüklenen formlar internet kullanıcılarının erişimine açılmış, 173 form internet aracılığıyla uygulanmıştır. 164'ü kadın, 136'sı erkek katılımcı olmak üzere toplam 300 kişi araştırmaya dahil edilmiştir. İlgili katılımcılara çalışma hakkında ayrıntılı bilgi verilip aydınlatılmış onam formu ile onayları alınmış,

sadece gönüllü olan katılımcılar çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara testi yarıda bırakma ya da testi almama hakkı sunulmuştur.

3.4. Etik Kurul Onayı

Bu araştırma için Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 2018/71 protokol kodu ile onay alınmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

- Kişisel Bilgi Formu
- Senaryolar
- Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu (Illinois Rape Myth Acceptance Scale-Short Form)
- Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Personal and General Belief in a Just World Scale)
- Bem Cinsiyet Rollerini Ölçeği (Bem Sex Role Inventory)

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen bu formda katılımcının cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, yaşamın büyük çoğunluğunun geçirildiği yer, aylık gelir düzeyi olmak üzere temel bazı sosyodemografik özellikleri içeren sorular bulunmaktadır. Cevaplarda ise cinsiyet ve yaş sorusu dışında (kişilerin cinsiyetlerini ve yaşlarını kendilerinin tanımlamaları/doldurmaları beklenmiştir) diğer sorular için çoktan seçmeli seçenekler (bekar, evli, boşanmış, diğer ... gibi) yer almaktadır.

3.5.2. Senaryolar

Yürütülen pek çok çalışmada, tecavüze maruz bırakılan kadına, saldırgana ve olayın bağlamına ilişkin pek çok değişkenin, tecavüz olayına ilişkin değerlendirme ve atıfları etkilediği görülmüştür. Özellikle toplum tarafından belirlenen cinsiyet rollerinden ve normdan sapan bir kadının, diğer kadınlara oranla tecavüz olayından daha fazla sorumlu tutulduğu, suçlandığı sıklıkla görülmektedir. Bununla birlikte saldırgan ile olan tanışıklığın da kadının sorumluluğunu değerlendirirken önemli bir anlamı olduğu pek çok çalışmada vurgulanmıştır. Saldırgan ile geçmişten tanışıyor olan bir kadına tehlike ve riskleri öngörebilme ve tedbir alma gibi sorumluluklar yüklenmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında üç farklı mesleğe sahip kadın tanımlanmış olup, hikayelerdeki kadınların

meslek seçimlerinde, toplumsal ya da ahlaki olarak sempati uyandırabilecek ya da sempati uyandırmayacak türde norma yakın ya da normdan uzaklaşan meslekler dikkate alınmıştır.

Meslekler:

a: dansöz

b: sosyal hizmet uzmanı

c: din kültürü öğretmeni

Bütün hikayelerde kadınların ismi, yaşı, oturduğu yer, çalıştığı iş yerinin muhiti, olayın olduğu yer ve oluş şekli aynıdır. Böylece kadınların yalnızca meslekleri manipule edilmiş olup diğer bütün detaylar katılımcılara aynı şekilde aktarılmıştır.

Tanışıklık durumu:

1. kadın ve saldırgan geçmişte hiç tanışmamaktadırlar (yabancı tecavüzü).

2. kadın ve saldırgan geçmişten yüzeysel bir tanışıklık içindedirler (tanıdık tecavüzü).

Saldırana ilişkin bilgiler yalnızca tanıdık/tanımadık şeklinde manipule edilmiştir. Böylece toplam 6 farklı senaryo örneği elde edilmiş olup bu gruplar aşağıdaki şekildedir;

a-1. Dansöz kadın ve yabancı saldırgan

a-2. Dansöz kadın ve tanıdık saldırgan

b-1. Sosyal hizmet uzmanı kadın ve yabancı saldırgan

b-2. Sosyal hizmet uzmanı kadın ve tanıdık saldırgan

c-1. Din kültürü öğretmeni kadın ve yabancı saldırgan

c-2. Din kültürü öğretmeni kadın ve tanıdık saldırgan

Katılımcılar kendilerine seçkisiz olarak verilen senaryolardan yalnızca birini okumuştur. Kendi grubuna düşen senaryoyu okuyan her katılımcı, sonrasında senaryoya ilişkin 10 soru yanıtlamıştır. Sorular; kadının ve saldırganın sorumluluk düzeyi, kadının dikkatsizlik düzeyi, olayın tesadüfilik düzeyi, kadının tahrik edicilik düzeyi, kadının yaşanan olaydan ruhsal olarak etkilenme düzeyi, kadınla kurulan özdeşim düzeyi, böyle bir olayın kendilerinin başına gelip gelmeme olasılığının oranı şeklinde 9 likert tipi soru [1(hiç) 2 3 4 5 6 7 8 9 (çok)] ve saldırgan

önerilecek ceza şeklinde çoktan seçmeli (Tutuksuz yargılansın, 1-5 yıl, 5-10 yıl,10-15 yıl, 15 yıldan fazla) sorudur.

Çalışma kapsamında araştırmacı tarafından oluşturulan 6 hikaye Smith ve arkadaşlarının (1976) yapmış oldukları çalışmada kullanılan senaryolarda esinlenilerek hazırlanmıştır. Smith ve arkadaşları, senaryolarında 3 farklı meslek grubundan kadın tasvir etmiş olup, kadınlardan biri geleneksel bir mesleğe (rahibe), bir diğeri sıradan/nötr bir mesleğe (sosyal çalışmacı), bir diğeri ise sıradışı bir mesleğe (üstsüz dansçı) sahiptir. Senaryolar 2 farklı gruba daha ayrılmış olup, bir senaryoda kadın ve saldırgan birbirini geçmişte tanırken bir diğeri senaryoda birbirlerini tanımamaktadırlar.

Senaryoların aslından çok kopmayacak şekilde hazırlanan bu çalışmadaki senaryolarda rahibe yerine Türk kültürüne daha uygun olan din kültürü öğretmeni, sosyal çalışmacı yerine sosyal hizmet uzmanı, üstsüz dansçı yerine ise dansöz uygun görülmüştür. Benzer şekilde her mesleğe sahip kadın bir senaryoda saldırganı geçmişte çok yüzeysel olarak tanıyorken (tanıdık tecavüzü) diğeri senaryoda saldırganla daha önce hiç karşılaşmamışlardır (yabancı tecavüzü). Senaryoda bahsi geçen kadın için Türkiye'de sık kullanılan bir isim tercih edilmiştir (Derya). Derya'ya ait sunulan kısa demografik bilgiler tüm hikayelerde aynıdır. Senaryolarda değişen yalnızca meslekler ve saldırganla olan tanışıklık durumudur. Senaryolar A1, A2, B1, B2, C1, C2 şeklinde kodlanmış olup A1 senaryosunda; Derya dansözdür ve Beyoğlu'nda bir müzikholde çalışmaktadır, saat 23:30 civarında işten çıkıp eve dönerken tanımadığı bir saldırgan tarafından cinsel saldırıya uğramıştır. A2 senaryosunda; Derya dansözdür ve Beyoğlu'nda bir müzikholde çalışmaktadır, saat 23:30 civarında işten çıkıp eve dönerken çalıştığı mekandan yüzeysel olarak tanıdığı bir müşteri tarafından cinsel saldırıya uğramıştır. B1 senaryosunda; Derya sosyal hizmet uzmanıdır ve Beyoğlu'nda İşkur'da çalışmaktadır, saat 23:30 civarında işten çıkıp eve dönerken tanımadığı bir saldırgan tarafından cinsel saldırıya uğramıştır. B2 senaryosunda; Derya sosyal hizmet uzmanıdır ve Beyoğlu'nda İşkur'da çalışmaktadır, saat 23:30 civarında işten çıkıp eve dönerken yüzeysel olarak tanıdığı bir müracaatçı tarafından cinsel saldırıya uğramıştır. C1 senaryosunda; Derya din kültürü öğretmenidir ve Beyoğlu'nda bir lisede çalışmaktadır, saat 23:30 civarında işten çıkıp eve dönerken tanımadığı bir saldırgan tarafından cinsel saldırıya uğramıştır. C2 senaryosunda ise; Derya din kültürü öğretmenidir ve Beyoğlu'nda bir lisede çalışmaktadır, saat 23:30 civarında işten çıkıp eve dönerken yüzeysel olarak tanıdığı bir veli tarafından cinsel saldırıya uğramıştır.

3.5.3. İllinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu (Illinois Rape Myth Acceptance Scale-Short Form)

Çoklar ve Meşe tarafından 2014 yılında Türkçe'ye uyarlanan ölçeğin asıl formu Payne, Lonsway ve Fitzgerald tarafından 1999 yılında oluşturulmuştur. Ölçeğin asıl kısa formu 20 maddeden oluşmakta olup uyarlama çalışmasında madde toplam puan korelasyonları incelenmiş ve .30'un altında korelasyon değerine sahip 3 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddeler dolgu maddesi (filler item) olarak hazırlanmış olup, ölçeğin tecavüzle ilgili genel bir tutum ölçeği olduğu hissini yaratarak verilen yanıt setini kontrol etmek üzere geliştirilmiştir. Bu nedenle, bu 3 maddenin ölçekten çıkarılmasının kapsam geçerliği açısından sorun yaratmayacağı düşünülmüştür. Çoklar ve Meşe yapı geçerliğinin sınanması için Ward (1988) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Yüksel ve Taştaban (1988) tarafından yapılmış olan Tecavüz Kurbanlarına İlişkin Tutumlar Ölçeği ile aralarındaki ilişkiyi incelemiş, iki ölçekten elde edilen toplam puanlar arasında .69 düzeyinde anlamlı bir korelasyon olduğu saptanmıştır ($p < .01$). Çalışmada ölçeğin içtutarlılık katsayısının .90, iki yarım güvenirlik analizine göre Guttman Split-half katsayısının ise .89 olduğu bulunmuştur. Yürütülen uyarlama çalışması sonucunda; 17 maddelik İllinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği kısa formu ülkemizde tecavüz mitlerini kabul düzeyini ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak değerlendirilmiştir. 17 maddeden oluşan ölçek 7'li likert tipi (hiç katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum, kararsızım, biraz katılıyorum, katılıyorum, tamamen katılıyorum) puanlama sistemine sahiptir. Ölçekte “Eğer bir kadın alkollüyken tecavüze uğradıysa, işlerin kontrolden çıkmasında az da olsa sorumludur”, “Pek çok kadın gizliden gizliye tecavüze uğramayı ister”, “Orta sınıftan/orta halli, hoş erkekler hemen hemen hiç tecavüz etmezler” gibi 17 madde bulunmaktadır. Ölçekte ters maddesi bulunmamaktadır ve ölçekten alınan toplam puan tecavüz mitlerinin kabulünün boyutunu göstermekte olup, puan yükseldikçe bu durum mitlerin kabulünün artığına işaret etmektedir.

3.5.4. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Personal and General Belief in a Just World Scale)

Çalışmada kullanılan ölçek, Bireysel Adil Dünya İnancı ve Genel Adil Dünya İnancı olmak üzere iki ayrı ölçek olmakla birlikte, bu çalışma kapsamında katılımcılara bir

arada verilmiştir. İlk yedi madde Bireysel Adil Dünya İnancı'nı, sonraki altı madde ise Genel Adil Dünya İnancı'nı ölçmektedir. Dalbert tarafından 1999 yılında geliştirilmiş olan Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçeği, Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Yedi maddeden oluşan bu ölçek 5'li likert tipi (tamamen katılıyorum, katılıyorum, biraz katılıyorum, biraz katılmıyorum, katılmıyorum, tamamen karşıyım) puanlama sistemine sahiptir. Kişilerin dünyanın kendilerine ne kadar adil davrandığına ilişkin inançlarını ölçmek amaçlanmıştır. “Bana karşı genellikle adil davranılmıştır”, “Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur” şeklinde 7 maddeden oluşmaktadır. Dalbert (1999), ölçeğin güvenilirlik katsayısını (Cronbach alfa) .86 bulmuştur. Göregenli (2003) ise Türk örnekleme güvenilirlik katsayısını oldukça yüksek bulmuştur (Cronbach alfa = .85). Ölçekten alınan toplam puanın artması dünyanın adil olarak değerlendirilmediğini göstermektedir, yani toplam puan arttıkça kişisel adil dünya inancı azalmaktadır.

Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği ise 6 maddeden oluşmaktadır. “Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum”, “Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim” gibi maddeler içermektedir. Dalbert (1999), ölçeğin güvenilirlik katsayısını (Cronbach alfa) .78 olarak bulmuştur. Göregenli (2003) Türkiye örnekleminde ölçeğin Cronbach alfa katsayısını .69 olarak kaydetmiştir. Dalbert tarafından 1987 yılında geliştirilen 1987 yılında geliştirilen Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği, yine Göregenli tarafından 2003 yılında Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu ölçek de kişisel adil dünya inancı ölçeği gibi 5'li likert tipi (tamamen katılıyorum, katılıyorum, biraz katılıyorum, biraz katılmıyorum, katılmıyorum, tamamen karşıyım) puanlama sistemine sahiptir. Ölçek kişilerin genel olarak dünyayı ne kadar adil olarak değerlendirip değerlendirmedikleriyle ilgilidir. Ölçekten alınan toplam puanın artması dünyanın adil olarak değerlendirilmediğini göstermektedir, yani toplam puan arttıkça genel adil dünya inancı azalmaktadır.

3.5.5. Bem Cinsiyet Rollerini Ölçeği (Bem Sex Role Inventory)

Bu çalışmada katılımcıların cinsiyet rollerinin belirlenmesi amacıyla Bem (1974) tarafından geliştirilen Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) kullanılmıştır. Ölçek orijinalinde 60 maddeden oluşmaktadır fakat 20 maddesi sosyal kabul edilebilirlik maddeleridir. Ölçeğin sosyal kabul edilebilirlik boyutu kültürel olarak uygun görülmediği için Türkçe uyarlamasından çıkarılmıştır ve Türkiye’deki çalışmalarda kullanılmamaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Kavuncu (1987) ve Dökmen (1991, 1999) tarafından

gerçekleştirilmiştir. Kavuncu'nun çalışmasında ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği kadınsılık boyutu için 0.75, erkeksilik boyutu için 0.89'dur. Dökmen (1991), ölçeğin ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla Kandiyoti'nin Cinsiyet Rollerini İle İlgili Kalıp Yargı Ölçeği'ni kullanmış ve iki ölçeğin kadınsılık ve erkeksilik altboyutları arasındaki ilişki anlamlı olarak bulgulanmıştır (Kadınsılık için, $r = .51, p < .05$; Erkeksilik için $r = .63, p < .05$). Ölçeğin iki yarı güvenilirlik katsayısı, kadınsılık alt ölçeği için $.77 (p < .01)$, ve erkeksilik alt ölçeği içinse $.71$ 'dir ($p < 0.01$) (Dökmen, 1991).

Ölçekte kadınsılık ve erkeksilik olmak üzere iki alt boyut bulunmaktadır. Ölçekteki 40 maddeden oluşan sorular 7'li Likert tipindedir. 40 farklı karakter özelliğinin katılımcılara kendilerini tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunun 7 dereceli bir ölçek üzerinde değerlendirilmesine bakılmış olup; yanıtlar "hiç uygun değil" den "her zaman uygun"a şeklinde değişmektedir. Bu 40 maddenin 20'si Kadınsılık (K), 20'si Erkeksilik (E) ölçeğine aittir ve ölçek üzerinde karışık bir sırayla verilmişlerdir. 1, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 14, 16, 19, 22, 23, 24, 30, 31, 34, 36, 37, 39, 40. maddeler Kadınsılık Ölçeği, diğerleri Erkeksilik Ölçeği maddeleridir. Bu iki ölçeğin ayrı toplam puanları (ya da ortalama puanlar) hesaplanmaktadır. Katılımcıların kadınsılık ve erkeksilik puan medyanları dikkate alınır. Dökmen (2000) tarafından Kadınsılık medyanı olarak 111 (ya da ortalama puan medyanı olarak 5.55) ve erkeksilik medyanı olarak 104 (ya da 5.20) önerilmiştir. Kadınsılık puanı kadınsılık medyanının altında ama erkeksilik puanı erkeksilik medyanının üstünde olanlar erkeksi (maskülen); kadınsılık puanı kadınsılık medyanının üstünde ama erkeksilik puanı erkeksilik medyanının altında olanlar kadınsı (feminen); kadınsılık puanı kadınsılık medyanının üstünde ve erkeksilik puanı erkeksilik medyanının üstünde olanlar androjen (androgynous); kadınsılık puanı kadınsılık medyanının altında ve erkeksilik puanı erkeksilik medyanının altında olanlar belirsiz (undifferentiated) olarak sınıflandırılmaktadırlar.

3.6. Uygulama ve Verilerin Toplanması

Bu çalışmanın verileri Kişisel Bilgi Formu, Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formu, Kişisel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği, Bem Cinsiyet Rollerini Ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen senaryolar kullanılarak toplanmıştır. Mart 2018-Mayıs 2018 tarihleri arasında aydınlatılmış onam formuna olur veren kişilere elden ve ayrıca daha fazla kişiye ulaşmak amacı ile internet ortamından uygulanmıştır. Uygulama yapılmadan

önce, katılımcıların ölçekleri objektif olarak yanıtlamaları için gerekli açıklamalar ve bilgilendirmeler yapılmış ve araştırmanın amacı hakkında gereken bilgi verilmiştir. Uygulama esnasında herhangi bir zaman kısıtlaması yapılmamıştır.

3.6.1. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak öncelikle veri kontrolü yapılmış ve hatalı veriler incelenerek eksik ya da yanlış doldurulan bazı formlar değerlendirme dışı bırakılmıştır. İstatistiksel analizler bilgisayar ortamında yapılmıştır ve veriler SPSS 21.0 programı (program lisans no: 5725-A54) kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler üzerinde tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Verilerin değerlendirilip anlamlandırılması için Pearson ve Spearman korelasyon analizleri, tek yönlü ve iki yönlü varyans analizleri ve bazı parametrik olmayan hipotez testleri kullanılmıştır.

3.7. Veri Çözümlemesinde Kullanılan Yöntemler

Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlemesinde SPSS for MAC 21.0 (program lisans no: 5725-A54) paket programı kullanılmış ve analiz sonuçlarının anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır. Verilerin çözümlemesi ve yorumlanmasında öncelikle, Kişisel Bilgi Formu'ndaki sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda örneklem grubunun genel yapısını tanımlayıcı tanımlayıcı değerler belirlenmiştir. Bu incelemeden sonra, araştırmanın amaçlarına uygun olarak aşağıdaki çözümlemeler gerçekleştirilmiştir:

□ Kadının olayda ne kadar sorunlu olduğu sorusuna verilen likert tipi değerlendirme sonuçları ile tecavüz mitleri, erkeksilik ve kadınsılık, adil dünya inancı puanları arasında Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Kadına yüklenen suçlayıcılık, kadının olayda ne kadar dikkatsiz ve ne kadar tahrik edici davrandığı şeklinde iki boyutta incelenmiştir. Kadına yüklenen sorumlulukla benzer olarak suçlayıcılık değişkeninin de tecavüz mitleri, kadınsılık & erkeksilik ve adil dünya inancı ile arasındaki ilişkiye Pearson korelasyonu yöntemi ile bakılmıştır.

□ Kadının olaydaki sorumluluğu ile katılımcıların eğitim durumu, yaşam yeri ve sosyoekonomik statüleri arasındaki ilişkiye Spearman korelasyonu yöntemi ile bakılmıştır. Yine benzer olarak kadına yüklenen suçlayıcılık ile katılımcıların eğitim durumu, yaşam yeri ve sosyoekonomik statüleri arasındaki ilişkiye de Spearman korelasyonu yöntemi ile bakılmıştır. Pearson yerine Spearman analizinin kullanılmasının sebebi eğitim durumu, yaşam yeri ve sosyoekonomik statünün sıralı değişken olarak ölçülmüş olmasıdır.

- Kadına yüklenen sorumluluk ve suçlayıcılık değişkenlerinin cinsiyete göre değişip değişmediği t-testi ile analiz edilmiştir.
- Katılımcıların medeni durumunun kadına yüklenen sorumluluğu ve kadını suçlama eğilimini etkileyip etkilemediğine tek yönlü ANOVA ile bakılmıştır.
- Tecavüz mitleri ile kadınsılık & erkeksilik ve adil dünya inancı arasındaki ilişkiye Pearson korelasyonu yöntemi ile bakılmıştır.
- Kadının mesleği (Dansöz, Sosyal Hizmet Uzmanı, Din kültürü Öğretmeni) ve saldırganı tanıyıp tanımaması (Tanıyor, Tanımıyor) deneysel manipulasyon olarak gruplar arasında değiştirilmiştir. Kadın ve olay ile ilgili olarak on boyutta bağımlı değişken ölçülmüştür. Bu boyutlar sırasıyla, 1. kadına yüklenen sorumluluk, 2. kadının dikkatsizliği, 3. olayın tesadüfi oluşu, 4. kadının tahrik unsuru, 5. kadının kötü hissetmesi, 6. kadının yaşadığı zorluk, 7. kadınla kurulan özdeşim, 8. olayın kendi başına gelme olasılığı, 9. saldırganı yüklenen sorumluluk ve 10. saldırganı verilmesi uygun görülen ceza şeklindedir. Her bir boyut için ayrı bir 3 (Kadın meslek: Dansöz v. Sosyal hizmet uzmanı v. Din kültürü öğretmeni) x 2 (Saldırganı tanıma: Tanıyor v. Tanımıyor) univariate ANOVA uygulanmıştır.
- Saldırganı verilecek cezanın kadının mesleğine ve suçluyu tanıyıp tanımamasına göre değişip değişmediğine Kruskal-Wallis testi ile bakılmıştır. Bu testin kullanılmasının sebebi saldırganı verilecek cezanın sıralı değişken olarak ölçülmesidir.

4. BULGULAR

4.1. Araştırma Örneklemine Demografik Özellikleri

Çalışmanın örneklemini oluşturan katılımcıların demografik özellikleri Çizelge 4.1’de verilmiştir. Buna göre katılımcılar 164 kadın (%54.66) ve 136 erkek (%45.33) olmak üzere toplam 300 kişiden oluşmaktadır. Medeni durum olarak katılımcıların 86’sı (%28.7) bekar, 174’ü (%58) evli, 33’ü (%11) boşanmış, ve son olarak 7’si (%2.3) tanımlanmamış olarak belirlenmiştir. Eğitim düzeyi açısından üniversite mezunu olanlar 126 kişiyle çoğunluğu oluştururken (%42), 70’i (%23.3) lise ve dengi okul mezunu, 23’ü (%7.7) orta okul mezunu, 24’ü (%8) ilköğretim mezunudur. Katılımcıların 6’sı (%2) hiçbir eğitim almazken 51’i (%17) ise yüksek lisans eğitimi almıştır. Temel yaşam yeri büyükşehir olan 185 (%61.7) katılımcı olup, bunu sırasıyla 86 (%28,7) şehirde, 25 (%8.3) kişiyle ilçede, 2 (%0.7) kişiyle kasabada ve 2 (% 0.7) kişiyle köyde yaşayanlar izlemektedir. Katılımcıların sosyoekonomik seviyeleri normal bir dağılım göstermiştir. Orta sınıfa mensup olanlar 201 (%67) çoğunluğu oluştururken 76 kişi (%25.3) yüksek sınıf, 16 kişi (%5.3) düşük sınıf mensubudur. Beklendiği üzere sadece 2 kişi (%0.7) çok düşük ekonomik sınıftayken sadece 5 kişi (%1.7) çok yüksek sınıftadır. Katılımcıların yaş ortalaması 12,41 standart sapmayla 39.02 olup en yaşlı katılımcı 82 yaşında en genç katılımcı ise 19 yaşındadır. Kadın katılımcıların yaş ortalaması 36.66 (SS = 11.49) iken erkeklerin yaş ortalaması 41.87 (SS = 12.9) olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Veriler
Yaş	Ortama = 39.02, SS = 12.41
Cinsiyet	Kadın: %54.66, Erkek: %45.33
Medeni durum	Bekar: %28.7, Evli: %58, Boşanmış: %11, Diğer: %2.3
Eğitim durumu	Eğitimsiz: %2, İlkokul: %8, Ortaokul: %7.7, Lise: %23.3, Üniversite: %42, Yüksek: %17
Yaşam yeri	Köy: %0.7, Kasaba: %0.7, İlçe: %8.3, Şehir: %28.7, Büyükşehir: %61.7
Sosyoekonomik seviye	Çok düşük: %0.7, Düşük: %5.3, Orta: %67, Yüksek: %25.3, Çok yüksek: %1.7

4.1.1. Katılımcıların Araştırma Gruplarına Göre Dağılımı

Araştırmada oluşturulan gruplar ve katılımcıların gruplara dağılımı aşağıdaki şekildedir;

A1 Grubu: Tecavüze maruz bırakılan kadının mesleğinin dansözlük olduğu ve saldırgan ve kadının tanışık olmadığı grup A1 olarak kodlanmıştır. Bu grubun katılımcıları 28 kadın ve 27 erkek olmak üzere toplam 55 kişidir. Grubun yaş ortalaması 40.8 ($SD=14.38$) olarak belirlenmiştir.

A2 Grubu: Tecavüze maruz bırakılan kadının mesleğinin dansözlük olduğu ve saldırgan ve kadının tanışık olduğu grup A2 olarak kodlanmıştır. Bu grubun katılımcıları 29 kadın ve 16 erkek olmak üzere toplam 45 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 39.84 ($SD=12.23$) olarak belirlenmiştir.

B1 Grubu: Tecavüze maruz bırakılan kadının mesleğinin SHU olduğu ve saldırgan ve kadının tanışık olmadığı grup B1 olarak kodlanmıştır. Bu grubun katılımcıları 27 kadın ve 21 erkek olmak üzere toplam 48 kişidir. Grubun yaş ortalaması 37.83 ($SD = 12.16$) olarak belirlenmiştir.

B2 Grubu: Tecavüze maruz bırakılan kadının mesleğinin SHU olduğu ve saldırgan ve kadının tanışık olduğu grup B2 olarak kodlanmıştır. Bu grup 25 kadın ve 23 erkek olmak üzere toplam 48 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 38.4 ($SD=13.27$) olarak belirlenmiştir.

C1 Grubu: Kadının mesleğinin Din Kültürü Öğretmeni olduğu ve saldırgan ve kadının tanışık olmadığı grup C1 olarak kodlanmıştır. Bu grubun katılımcıları 30 kadın ve 23 erkek olmak üzere toplam 53 kişidir. Grubun yaş ortalaması 36.96 ($SD=9.76$) olarak belirlenmiştir.

C2 Grubu: Tecavüze maruz bırakılan kadının mesleğinin Din Kültürü Öğretmeni olduğu ve saldırgan ve kadının tanışık olduğu grup C2 olarak kodlanmıştır. Bu grup 25 kadın ve 26 erkek olmak üzere toplam 51 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 40.24 ($SD=12.25$) olarak belirlenmiştir.

Katılımcılar demografik özellikleri bakımından birbirine benzerlik göstermekte olup katılımcıların araştırma gruplarına göre dağılımı Çizelge 4.1.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 4.1.1. Katılımcıların Araştırma Gruplarına Göre Dağılımı

Kadının mesleği	Saldırganı tanıma			
	Tanıyor		Tanımıyor	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Dansöz	29	16	28	27
Yaş ortalaması	39.84 (12.23)		40.8 (14.38)	
SHU (Sosyal Hizmet Uzmanı)	25	23	27	21
Yaş ortalaması	38.4 (13.27)		37.83 (12.16)	
Din kültürü öğretmeni	25	26	30	23
Yaş ortalaması	40.24 (12.25)		36.96 (9.76)	

Katılımcılar prototip karakter Derya hakkındaki hikayeyi okuduktan sonra olayın etkileri hakkında on farklı boyutu ele alan soruları cevaplamışlardır. Bu boyutlar sırasıyla, 1. Kadına yüklenen sorumluluk, 2. Kadının dikkatsizliği, 3. olayın tesadüfi oluşu, 4. Kadının tahrik unsuru, 5. Kadının kötü hissetmesi, 6. Kadının yaşadığı zorluk, 7. mKadınla kurulan özdeşim, 8. olayın katılımcının başına gelme olasılığı, 9. saldırganı yüklenen sorumluluk ve 10. saldırganı verilmesi uygun görülen ceza şeklindedir. Bu boyutlar analizlerde bağımlı değişken olarak yer almıştır. Analizlerde, deneysel uygulamanın yanı sıra katılımcıların cevapladığı tecavüz mitleri, erkeksilik ve kadınsılık, bireysel ve genel adil dünya inancı ölçümleri ve katılımcıların cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi, yaşamlarını sürdürdükleri yer, ve sosyoekonomik statüleri de bağımsız değişken olarak değerlendirilmiştir. Bu analizlere ek olarak tecavüz mitleri, kadınsılık, erkeksilik, bireysel ve genel adil dünya inancı ölçümleri bakımından da grupların (altı grup) birbirinden farklılık gösterip göstermediği tek yönlü ANOVA ile test edilmiştir.

4.1.2. Katılımcıların Tecavüz Mitlerinin Kabulüne Göre Dağılımı

Gruplar tecavüz mitleri bakımından anlamlı bir farklılık göstermiştir, $F(5, 294) = 2.84$, $p=.016$. Yapılan post hoc analizine göre sadece kadının mesleği sosyal hizmet uzmanı olup saldırganı tanıyan grubun tecavüz mitleri skoru, mesleği din kültürü öğretmeni olup saldırganı tanımayan gruba göre daha yüksektir ($p=.019$). Diğer gruplar birinden farklılık göstermemektedir.

4.1.3. Katılımcıların Kadınsılık Ölçümlerine Göre Dağılımı

Gruplar kadınsılık ölçümleri bakımından anlamlı bir farklılık göstermiştir, $F(5, 294) = 3.72, p=.003$. Kadının mesleği sosyal hizmet uzmanı olup saldırganı tanıyan grubun kadınsılık puanı, mesleği din kültürü öğretmeni olup saldırganı tanıyan gruptan ($p=.04$) ve mesleği dansözlük olup saldırganı tanımayan gruptan ($p = .03$) anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Diğer gruplar birbirinden farklılık göstermemektedir.

4.1.4. Katılımcıların Erkeksilik Ölçümlerine Göre Dağılımı

Gruplar erkeksilik ölçümleri bakımından anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $F(5, 294) = 1.12, p=.35$. Altı deneysel grup da birbiri ile benzer erkeksilik ölçümleri vermiştir.

4.1.5. Katılımcıların Bireysel Adil Dünya İnancına Göre Dağılımı

Gruplar bireysel adil dünya inancına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $F(5, 294) = .42, p=.83$. Deneysel gruplar bireysel adil dünya inancı bakımından birbirleri ile benzeşmektedir.

4.1.6. Katılımcıların Genel Adil Dünya İnancına Göre Dağılımı

Gruplar genel adil dünya inancına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir, $F(5, 294) = 1.91, p=.09$. Deneysel gruplar bireysel adil dünya inancı bakımından birbirleri ile benzeşmektedir.

4.2. Tecavüz Mitlerinin Kabulü ile Demografik Değişkenlerin İlişkisi

Katılımcıların tecavüz mitlerine inancının, cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına t-testi uygulanarak bakılmıştır. Sonuçlar, erkeklerin ($M=38.25, SD=17.9$), kadınlara ($M=25.09, SD=10.79$) göre anlamlı olarak tecavüz mitlerine daha fazla inandıklarını göstermiştir, $t(298) = 7.85, p<.001$. Tecavüz mitleri ve yaş arasında orta dereceli ve oldukça anlamlı pozitif bir ilişki vardır, $r(298) = .30, p<.001$. Katılımcıların yaşları arttıkça tecavüz mitleri ölçeğinden aldıkları puan da yükselmektedir. Katılımcıların eğitim düzeyi ile tecavüz mitlerine inançları arasında orta dereceli negatif bir ilişki vardır, $r_s(298) = -.43, p<.001$. Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe tecavüz mitlerine inançları azalmaktadır.

4.3. Cinsiyet Rollerini ve Adil Dünya İnancının Demografik Değişkenlerle İlişkisi

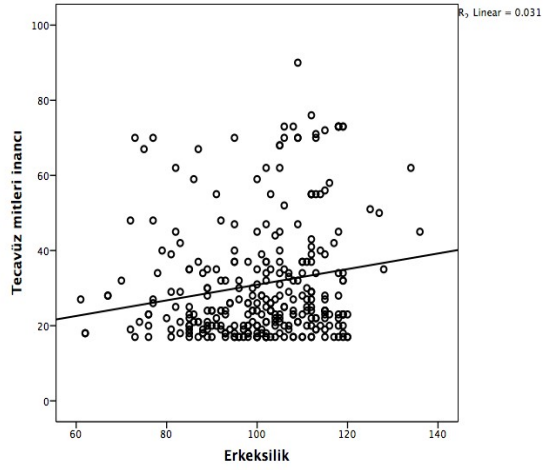
Katılımcıların kadınsılık puanlarının, cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına t-testi uygulanarak bakılmıştır. Sonuçlar, kadınların ($M=107.12, SD=12.52$), erkeklere ($M=102.53, SD=13.74$) göre anlamlı olarak daha fazla kadınsılık

göstermiştir, $t(298) = 3.03, p=.003$. Katılımcıların erkeksilik puanlarının, cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına t-testi uygulanarak bakılmıştır. Sonuçlar, erkeklerin ($M=103.68, SD=14.7$), kadınlara ($M=98.32, SD=11.73$) göre anlamlı olarak daha fazla erkeksilik göstermiştir, $t(298) = 3.52, p=.001$. Katılımcıların bireysel adil dünya inancı cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Katılımcıların genel adil dünya inancının, cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına t-testi uygulanarak bakılmıştır. Sonuçlar, erkeklerin ($M=16.35, SD=4.4$), kadınlara ($M=14.87, SD=3.72$) göre anlamlı olarak daha fazla adil dünya inancı göstermiştir, $t(298) = 3.17, p=.002$. Kadınsılık, Erkeksilik ve Bireysel ve Genel adil dünya inancı ile yaş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Eğitim düzeyi ve erkeksilik arasında orta dereceli negatif bir ilişki bulunmuştur, $r_s(298)=-.29, p<.001$. Eğitim düzeyi yükseldikçe erkeksilik puanı azalmaktadır. Kadınsılık ve adil dünya inancı arasında eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulgulanmamıştır.

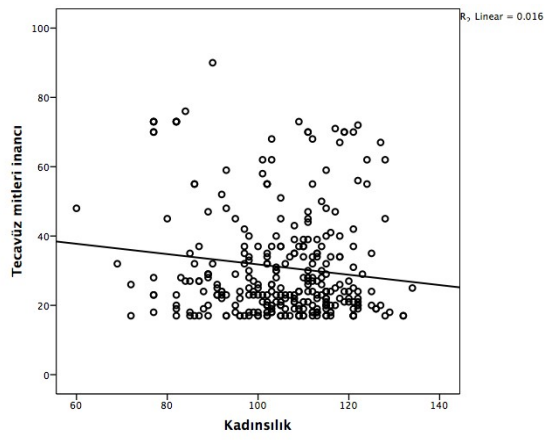
4.4. Tecavüz Mitleri, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancının Birbirleri ile Olan İlişkisi

Katılımcıların tecavüz mitleri ölçeğinden aldıkları puanlar ile erkeksilik, kadınsılık ve adil dünya inancı arasındaki ilişkiye Pearson korelasyonu yöntemi ile bakılmıştır. Tecavüz mitleri ile erkeksilik arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır, $r(298) = .18, p = .002$. Katılımcıların erkeksilik özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inancı da artmaktadır. Aksine kadınsılık ile tecavüz mitleri arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r(298) = -.13, p=.03$. Katılımcıların kadınsılık özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inançları azalmaktadır.

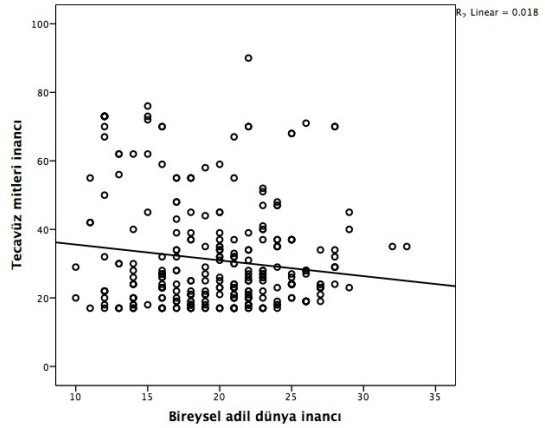
Bireysel adil dünya inancı ile tecavüz mitleri arasında ise anlamlı ve negatif bir ilişki bulgulanmıştır, $r(298) = -.13, p=.02$. Katılımcıların bireysel ADİ düzeyi arttıkça tecavüz mitlerine olan inançları azalmaktadır (Çizim 1). Genel adil dünya inancı ile tecavüz mitleri arasındaysa anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, $r(298) = -.002, p=.97$.

Çizim 1 (a) Tecavüz mitleri ile erkeksilik arasındaki ilişki

Çizim 1 (b) Tecavüz mitleri ile kadınsılık arasındaki ilişki

Çizim 1 (c) Tecavüz mitleri ile bireysel adil dünya inancı arasındaki ilişki

Çizim 1. Bu çizim tecavüz mitleri inancının erkeksilik (1a), kadınsılık (1b) ve bireysel adil dünya inancı (1c) ile arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

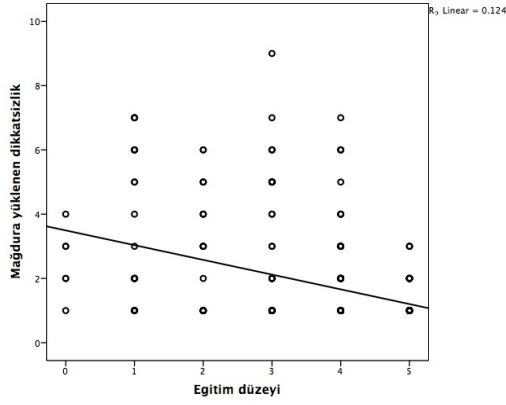
Cinsiyet Rollerine ile ADİ ilişkisine bakıldığında ise; kadınsılık ile genel adil dünya inancı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki görülmüş olup ($r(298) = .23, p < .001$) kadınsılık düzeyi arttıkça genel adil dünya inancı düzeyi de yükselmektedir. Ayrıca bireysel ve genel adil dünya inancı arasındaki ilişki incelendiğinde ise; yine pozitif yönde anlamlı bir ilişki söz konusudur ($r(298) = .43, p < .001$). bireysel adil dünya inancı düzeyi yükseldikçe genel adil dünya inancı düzeyi de yükselmektedir.

4.5. Tecavüze Maruz Bırakılan Kadını Suçlama

4.5.1. Demografik Değişkenler ile Kadına Yönelik Suçlama Arasındaki İlişki

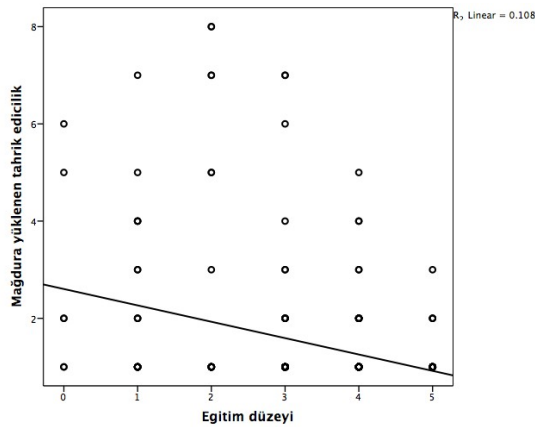
Tecavüze maruz bırakılan kadına yüklenen suçlama, kadının olayda ne kadar dikkatsiz ve ne kadar tahrik edici davrandığı şeklinde iki boyutta incelenmiştir. Kadına yüklenen suçlayıcılık ile katılımcıların eğitim durumu, yaşam yeri ve sosyoekonomik statüleri arasındaki ilişkiye Spearman korelasyonu yöntemi ile bakılmıştır. Katılımcıların kadına yükledikleri suçlayıcılık ifadelerinin katılımcının cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına t-testi ile bakılmıştır. Erkek katılımcılar ($M=2.56, SD=1.95$), kadın katılımcılara ($M=1.37, SD=.88$) göre kadını anlamlı olarak daha fazla dikkatsizlikle suçlamışlardır, $t(298) = 7.03, p < .001$. Benzer şekilde yine erkek katılımcılar ($M=1.77, SD=1.65$) kadın katılımcılara ($M=1.16, SD=.63$) göre kadını daha fazla tahrik edici olmakla suçlamışlardır, $t(298)=3.39, p < .001$.

Kadına yüklenen dikkatsizlik suçlaması ile katılımcıların eğitim durumu arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r(298) = -.29, p < .001$. Katılımcıların eğitim düzeyi yükseldikçe kadını daha az dikkatsizlikle suçlamaktadır (Çizim 2). Katılımcıların yaşam yerleri ile kadına yüklenen dikkatsizlik suçlaması arasında negatif bir ilişki bulunmuştur, $r_s(298) = -.15, p = .008$. Yaşam yeri büyüdükçe kadın daha az dikkatsizlikle suçlanmaktadır. Katılımcıların sosyoekonomik statüleri ile kadını dikkatsizlikle suçlanması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, $r_s(298) = -.09, p = .13$.

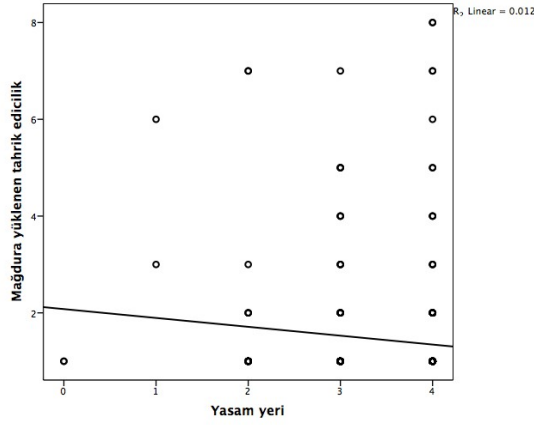

Çizim 2. Bu çizim kadına yüklenen dikkatsizlik suçlaması ile eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Eğitim düzeyi aksisindeki rakamlar sırasıyla 0: Eğitimsiz, 1: İlkokul mezunu, 2: Ortaokul mezunu, 3: Lise mezunu, 4: Üniversite mezunu, 5: Lisans üstü mezunu düzeylerini göstermektedir.

Kadının dikkatsizlikle suçlanması sonuçlarına benzer olarak tahrik edicilikle suçlanması ile katılımcıların eğitim düzeyi arasında anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur, $r_s(298) = -.26, p < .001$. Katılımcıların eğitim düzeyi düştükçe kadını daha çok tahrik edicilikle suçlamışlardır. Katılımcıların yaşam yeri tahrik edicilikle suçlama arasındaki ilişki anlamlı olmamakla birlikte alt limite çok yakındır, $r_s(298) = -.11, p = .052$ (Çizim 3). Son olarak katılımcıların sosyoekonomik statüleri ile kadının tahrik edici olmakla suçlanması arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, $r_s(298) = -.003, p = .95$.

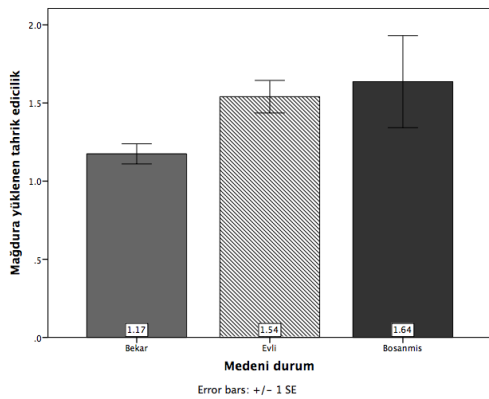
Çizim 3(a) Kadına yüklenen tahrik edicilik ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Çizim 3(b) Kadına yüklenen tahrik edicilik ile yaşam yeri arasındaki ilişki

Çizim 3. Bu çizim kadına yüklenen tahrik edicilik suçlaması ile eğitim düzeyi (3a) ve yaşam yeri (3b) arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Eğitim düzeyi aksisindeki rakamlar sırasıyla 0: Eğitimsiz, 1: İlkokul mezunu, 2: Ortaokul mezunu, 3: Lise mezunu, 4: Üniversite mezunu, 5: Lisans üstü mezunu düzeylerini göstermektedir. Yaşam yeri aksisindeki rakamlar sırasıyla 0: Köy, 1: Kasaba, 2: İlçe, 3: Şehir, 4: Büyükşehir değerlerini göstermektedir.

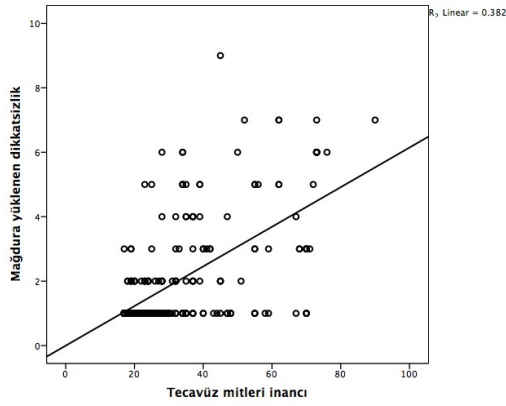
Katılımcıların medeni durumunun kadını suçlama eğilimini etkileyip etkilemediğine one-way ANOVA ile bakılmıştır. Kadını dikkatsizlikle suçlama eğiliminin medeni durum tarafından etkilenmediği bulunmuştur, $F(2,290)=1.70$, $p=.18$. Ancak tahrik edicilikle suçlama puanları katılımcıların medeni durumundan etkilenme eğilimindedir, $F(2,290)=2.93$, $p=.055$. Boşanmış katılımcılar, bekarlara göre kadını daha çok tahrik edicilikle suçlamaktadır. Evli katılımcılar ile boşanmış ve bekar katılımcılar arasında ise fark yoktur (Çizim 4).

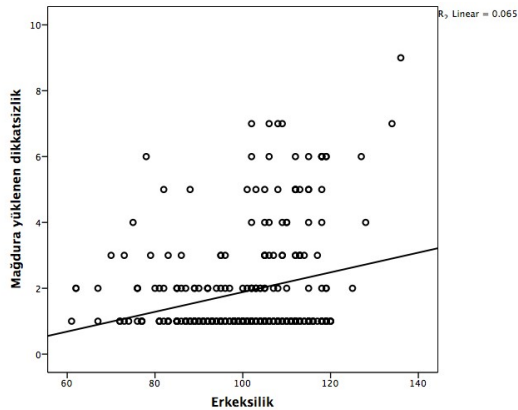
Çizim 4. Bu çizim kadına yüklenen tahrik edicilik suçlamasının medeni duruma göre değişkenliğini göstermektedir.

4.5.2. Tecavüz Mitleri, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancı ile Kadına Yönelik Suçlama Arasındaki İlişki

Kadına yüklenen suçlama değişkeni ile tecavüz mitleri, kadınsılık ve erkeksilik, ve adil dünya inancı arasındaki ilişkiye Pearson korelasyonu yöntemi ile bakılmıştır. Tecavüz mitleri ile kadına yüklenen dikkatsizlik arasında güçlü ve anlamlı bir pozitif ilişki bulunmuştur, $r(298)=.62, p < .001$. Katılımcıların tecavüz mitleri inancı arttıkça kadını daha fazla dikkatsiz bulmaktadırlar. Ayrıca katılımcıların erkeksilik puanı ile kadına yüklenen dikkatsizlik arasında da anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur, $r(298)=.25, p < .001$. Katılımcıların erkeksilik puanları yükseldikçe kadını daha dikkatsiz bulmaktadırlar (Çizim 5). Ancak kadınsılık puanı [$r(298)=-.04, p=.5$] ile ve bireysel ve genel adil dünya inancı [sırasıyla $r(298)=-.06, p=.32$ ve $r(298)=.1, p=.1$] ile kadına yüklenen dikkatsizlik arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

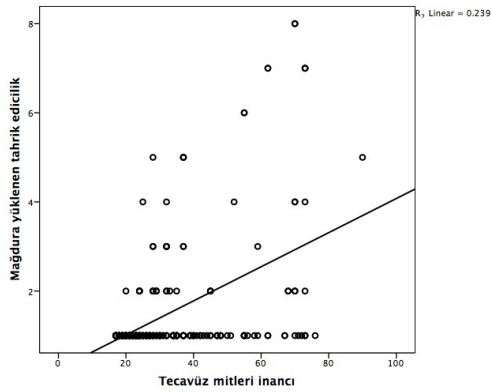
Çizim 5(a) Kadına yüklenen dikkatsizlik ile tecavüz mitleri arasındaki ilişki

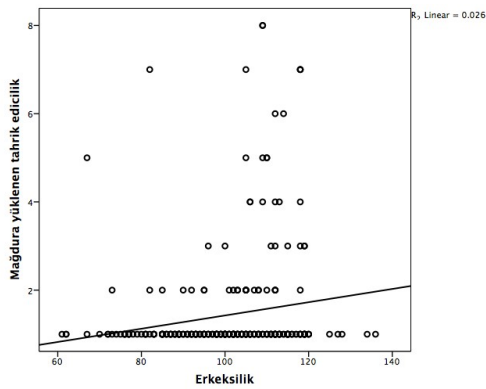
Çizim 5(b) Kadına yüklenen dikkatsizlik ile erkeksilik arasındaki ilişki

Çizim 5. Bu çizim kadına yüklenen dikkatsizlik suçlaması ile tecavüz mitleri inancı (5a) ve erkeksilik (5b) arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Kadının dikkatsizliği ile benzer olarak tahrik edicilik puanı ile tecavüz mitleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r(298)=.49$, $p<.001$. Katılımcılar tecavüz mitlerine ne kadar inanıyorlarsa kadını da o kadar tahrik edici davranmakla suçlamaktadır. Katılımcıların erkeksilik skoru ile kadının tahrik edicilik puanı arasında da anlamlı pozitif bir ilişki bulunmuştur, $r(298)=.16$, $p=.005$. Erkeksilik puanı arttıkça kadın da o kadar tahrik edici olmakla suçlanmıştır. Bunun aksine katılımcıların kadınsılık puanı ile kadının tahrik ediciliği arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur, $r(298)=-.18$, $p=.002$. Katılımcıların kadınsılık özellikleri arttıkça, tecavüze maruz bırakılan kadını tahrik edici bulma eğilimi düşmektedir (Çizim 6). Son olarak katılımcıların bireysel ve genel adil dünya inancı ile kadının tahrik ediciliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, [sırasıyla $r(298)=-.07$, $p=.19$ ve $r(298)=-.06$, $p=.32$].

Çizim 6(a) Kadına yüklenen tahrik edicilik ile tecavüz mitleri arasındaki ilişki

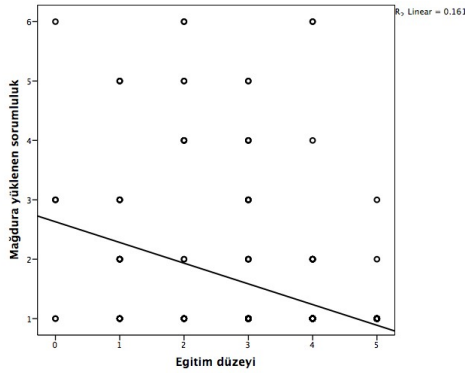
Çizim 6(b) Kadına yüklenen tahrik edicilik ile erkeksilik arasındaki ilişki

Çizim 6. Bu çizim kadına yüklenen tahrik edicilik suçlamasının tecavüz mitleri inancı (6a) ve erkeksilik (6b) ile olan ilişkisini göstermektedir.

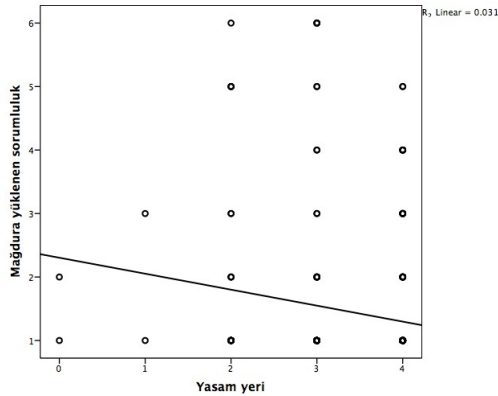
4.6. Tecavüze Maruz Bırakılan Kadına Yüklenen Sorumluluk

4.6.1. Demografik Değişkenler ile Kadına Yüklenen Sorumluluk Arasındaki İlişki

Katılımcıların eğitim düzeyi, yaşam yerleri, ve sosyoekonomik statüleri ile tecavüze maruz bırakılan kadına yükledikleri sorumluluk arasındaki ilişkiye Spearman korelasyon analizi ile bakılmıştır. Katılımcıların kadına yükledikleri sorumluluğun, cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına t-testi uygulanarak bakılmıştır. Sonuçlar, erkeklerin ($M=1.77$, $SD=1.36$), kadınlara ($M=1.13$, $SD=.56$) göre anlamlı olarak kadına daha fazla sorumluluk yüklediğini göstermiştir, $t(298) = 5.47$, $p < .001$. Katılımcıların eğitim düzeyi ile kadına yükledikleri sorumluluk arasında orta dereceli ve oldukça anlamlı negatif bir ilişki vardır, $r_s(298) = -.41$, $p < .001$. Katılımcılar eğitim düzeyi yükseldikçe kadına daha az sorumluluk yüklemektedirler. Katılımcıların yaşam yerleri ile kadına yüklenen sorumluluk arasında da negatif bir ilişki gözlenmiştir, $r_s(298) = -.15$, $p = .008$. Yaşanan yer büyüdükçe (ilçeden şehire, şehirden büyükşehir gibi) kadına yüklenen sorumluluk azalmaktadır (Çizim 7). Katılımcıların sosyoekonomik statüleri ile kadına yükledikleri sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, $r_s(298) = -.04$, $p = .48$.

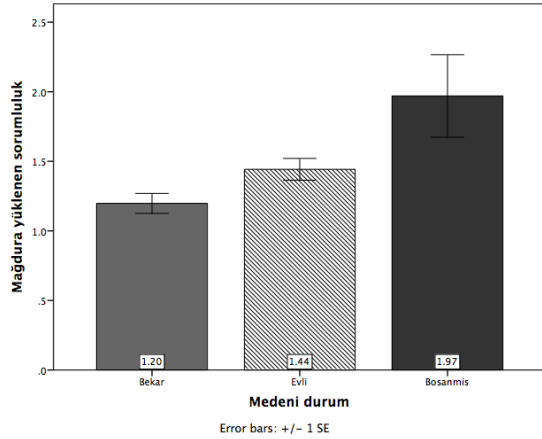
Çizim 7(a) Kadına yüklenen sorumluluk ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki

Çizim 7(b) Kadına yüklenen sorumluluk ile yaşam yeri arasındaki ilişki

Çizim 7. Bu çizim tecavüze maruz bırakılan kadına yüklenen sorumluluk ile eğitim düzeyi (7a) ve yaşam yeri (7b) arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Eğitim düzeyi aksisindeki rakamlar sırasıyla 0: Eğitimsiz, 1: İlkokul, 2: Ortaokul, 3: Lise, 4: Üniversite, 5: Lisans üstü mezunu düzeylerini göstermektedir. Yaşam yeri aksisindeki rakamlar sırasıyla 0: Köy, 1: Kasaba, 2: İlçe, 3: Şehir, 4: Büyükşehir değerlerini göstermektedir.

Son olarak kadına yüklenen sorumluluğun medeni duruma göre değişip değişmediğine one-way ANOVA uygulanarak bakılmıştır ve post-hoc analiz olarak Bonferroni analizi uygulanmıştır. Katılımcıların kadını sorumlu tutma olasılıkları medeni durumlarına göre farklılık göstermiştir, $F(2, 290)=6.56, p=.002$. Boşanmış olan katılımcılar ($M=1.97, SD=1.7$), bekar ($M=1.20, SD=.66, p=.001$) ve evli ($M=1.44, SD=1.03, p=.025$) katılımcılara kıyasla kadını anlamlı olarak daha fazla sorumlu tutmuştur (Çizim 8). Evli ve bekar katılımcılar arasında ise fark gözlenmemiştir ($p=.23$).

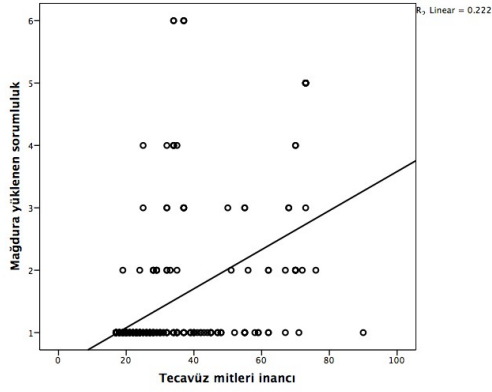

Çizim 8. Bu çizim kadına yüklenen sorumluluğun medeni duruma göre değişkenliğini göstermektedir.

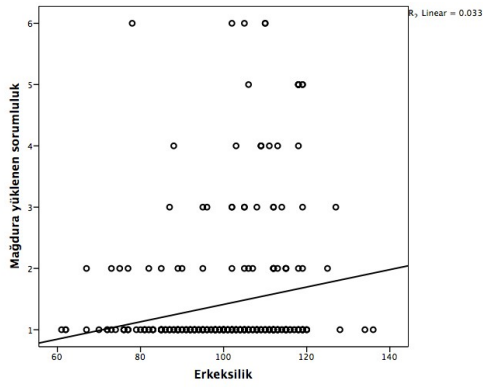
4.6.2. Tecavüz Mitleri, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancı ile Kadına Yüklenen Sorumluluk Arasındaki İlişki

Bu soruyu cevaplamak için, kadının olayda ne kadar sorumlu olduğu sorusuna verilen likert tipi değerlendirme sonuçları ile tecavüz mitleri, erkeksilik ve kadınsılık, adil dünya inancı puanları arasında Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Tecavüz mitleri ve kadına yüklenen sorumluluk arasında orta dereceli ve oldukça anlamlı pozitif bir ilişki vardır, $r(298) = .47, p < .001$. Katılımcıların tecavüz mitleri ölçeğinden aldıkları puan arttıkça kadını sorumlu tutma olasılıkları da yükselmektedir. Erkeksilik ve kadının sorumluluğu arasında zayıf fakat anlamlı pozitif bir ilişki [$r(298) = .18, p = .002$] varken

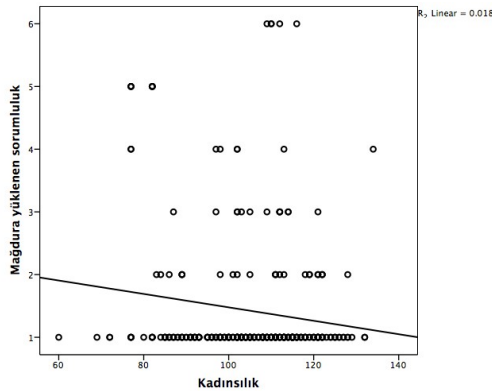
kadınsılık ile arasında negatif bir ilişki vardır [$r(298)=-.14, p=.019$]. Katılımcıların erkeksilik puanı arttıkça kadına yükledikleri sorumluluk da artarken, kadınsılık puanı arttıkça yüklenen sorumluluk düşmektedir (Çizim 9). Ancak bireysel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı ile kadına yüklenen sorumluluk arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır, [sırasıyla $r(298)=-.04, p=.53$ ve $r(298)=-.01, p=.85$].

Çizim 9(a) Kadına yüklenen sorumluluk ile tecavüz mitleri arasındaki ilişki

Çizim 9(b) Kadına yüklenen sorumluluk ile erkeksilik arasındaki ilişki

Çizim 9(c) Kadına yüklenen sorumluluk ile kadınsılık arasındaki ilişki

Çizim 9. Bu çizim tecavüze maruz bırakılan kadına yüklenen sorumluluğun tecavüz mitleri inancı (9a), erkeksilik (9b) ve kadınsılık (9c) ile olan ilişkisini göstermektedir.

4.7. Kadının Mesleği ve Saldırgan ile Tanışıklığı

Senaryo öznesi olan kadının mesleği (Dansöz, SHU, Din Kültürü Öğretmeni) ve saldırganı tanıyıp tanınamaması (Tanıyor, Tanımıyor) deneysel manipulasyon olarak gruplar arasında değiştirilmiştir. Tecavüze maruz bırakılan kadın, saldırgan ve olay ile ilgili olarak on boyutta bağımlı değişken ölçülmüştür. Bu boyutlar sırasıyla, 1. kadına yüklenen sorumluluk, 2. kadının dikkatsizliği, 3. olayın rastlantısallığı, 4. kadının tahrik unsuru, 5. kadının kötü hissetmesi, 6. kadının yaşadığı zorluk, 7. kadınla özdeşim, 8. olayın katılımcının başına gelme olasılığı, 9. saldırganı yüklenen sorumluluk ve 10. saldırganı verilmesi önerilen ceza şeklindedir. Her bir boyut için ayrı bir 3 (Kadın meslek: Dansöz v. SHU v. Din kültürü öğretmeni) x 2 (Saldırganı tanıma: Tanıyor v. Tanımıyor) univariate ANOVA uygulanmıştır.

Çizelge 4.7. Kadının Mesleğine ve Saldırganı Tanımasına Göre Olayın Değerlendirilmesi

<i>Kadının Mesleği</i>	Dansöz		Sosyal hizmet uzmanı		Din kültürü öğretmeni	
	Tanıyor	Tanımıyor	Tanıyor	Tanımıyor	Tanıyor	Tanımıyor
Kadının sorumlu.	1.64 (1.09)	1.78 (1.4)	1.48 (1.17)	1.42 (1.14)	1.18 (.71)	1.06 (.23)
Kadının dikkatsiz.	2.18 (1.64)	2.05 (1.78)	2.25 (1.88)	1.96 (1.67)	1.71 (1.39)	1.36 (.76)
Olayın rastlan.	3.71 (2.66)	4.95 (3.2)	5.02 (3.27)	5.73 (2.96)	5.06 (3.15)	5.79 (3.53)
Kadının tahrik	1.64 (1.4)	1.71 (1.59)	1.31 (.89)	1.38 (1.14)	1.53 (1.55)	1.06 (.23)
Kadının hisleri	8.64 (1.13)	8 (2.05)	8.21 (1.69)	8.48 (1.73)	8.63 (1.47)	9 (0)
Olayın zorluğu	8.53 (1.04)	8.11 (1.89)	8.40 (1.35)	8.63 (1.42)	8.65 (1.02)	8.98 (.14)
Kadınla özdeşim	6.58 (2.73)	6.73 (2.89)	6.10 (2.95)	7.10 (2.58)	6.98 (2.42)	6.91 (2.23)
Olayın olasılığı	5.09 (3.16)	5.49 (3.02)	5.69 (2.97)	5 (3.16)	5.9 (2.58)	6.02 (2.55)
Saldırganın sorum	8.69 (1.33)	8.29 (1.63)	8.75 (.98)	8.83 (1.15)	8.82 (.79)	8.91 (.45)

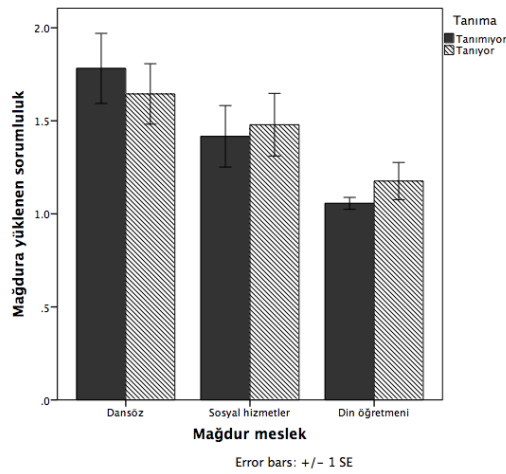
Not. Parantez içindekiler standart sapmayı göstermektedir.

Çizelge 4.7. Bu tablo sırasıyla kadının sorumluluğu, dikkatsizliği, olayın rastlantısallığı, kadının tahrik ediciliği, kadının hisleri, olayın zorluğu, kadınla kurulan özdeşim, olayın kendi başına gelme olasılığı ve saldırganın sorumluluğuna katılımcıların 1 ile 9 arasında verdikleri puanların gruplara göre ortalamasını göstermektedir. Örneğin; dansözün saldırganı tanıdığı senaryonun grubundaki katılımcılar 1 ile 9 arasındaki puanlama üzerinden kadına ortalama olarak 1,64 puan düzeyinde sorumluluk atfetmektedir.

4.7.1. Tecavüze Maruz Bırakılan Kadının Mesleği

Kadının Mesleğinin Kadına Yüklenen Sorumluluğa Olan Etkisi:

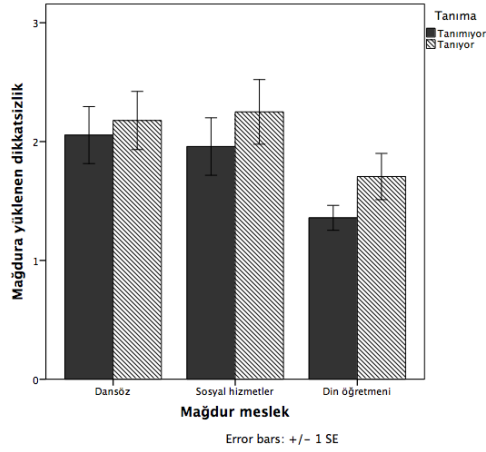
Kadının mesleği, kadına yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilemektedir, $F(2,294)=8.56, p<.001, \eta^2=.06$. Katılımcılar tecavüze maruz bırakılan kadın din öğretmeni olduğu zaman ($M=1.12, SD=.53$), dansöz ($M=1.72, SD=1.26, p<.001$) ve SHU olduğu duruma ($M=1.45, SD=1.15, p=.07$) oranla kadını olaydan daha az sorumlu tutmuşlardır (Çizim 10). Kadına yüklenen sorumluluk, SHU ve dansöz olmasına göre ise farklılaşmamaktadır ($p=.2$).

Çizim 10. Bu çizim kadına yüklenen sorumluluğun kadının mesleğine ve saldırganla olan tanışıklığına göre değişimini göstermektedir.

Kadının Mesleğinin Dikkatsiz Olarak Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

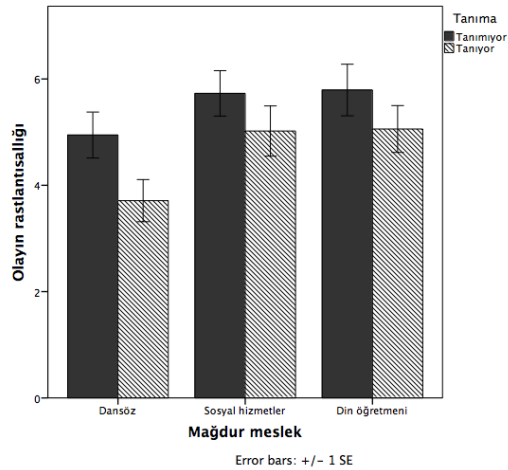
Kadının mesleği, kadına yüklenen dikkatsizlik suçlamasını anlamlı olarak etkilemektedir, $F(2,294)=4.65, p=.01, \eta^2=.03$. Katılımcılar kadının din öğretmeni olduğu durumda ($M=1.53, SD=1.12$), dansöz ($M=2.11, SD=1.71, p=.025$) ve SHU olması durumuna ($M=2.10, SD=1.78, p=.029$) göre kadını daha az düzeyde dikkatsizlikle suçlamışlardır (Çizim 11). Kadına yüklenen dikkatsizlik suçlaması SHU ve dansöz olmasına göre farklılaşmamaktadır ($p=1$).

Çizim 11. Bu çizim kadına yüklenen dikkatsizlik suçlamasının mesleğine ve saldırganı tanıyıp tanımamasına göre değişimini göstermektedir.

Kadının Mesleğinin Olayın Rastlantısal Olarak Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

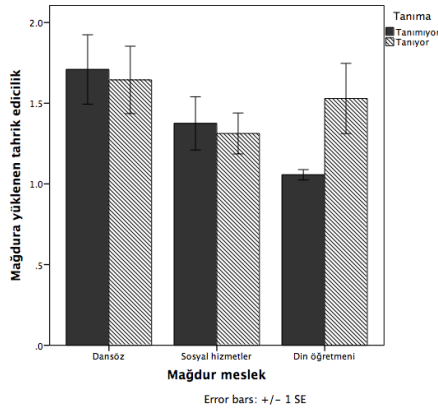
Kadının mesleği katılımcıların olayın rastlantısallığı hakkındaki düşüncelerini anlamlı olarak etkilemektedir, $F(2,294)=3.84$, $p=.023$, $\eta^2=.025$. Olay, kadın dansöz olduğunda ($M=4.39$, $SD=3.02$), din öğretmeni ($M=5.43$, $SD=3.35$, $p=.057$) ve SHU olması durumuna ($M=5.38$, $SD=3.12$, $p=.089$) göre daha az rastlantısal olarak algılanmıştır (Çizim 12). Olayın rastlantısallığı kadının SHU ve din kültürü öğretmeni olmasına göre farklılaşmamaktadır ($p=1$).

Çizim 12. Bu çizim olayın rastlantısallığının kadının mesleğine ve saldırganı tanıyıp tanımamasına göre değişimini göstermektedir.

Kadının Mesleğinin Tahrik Edici Olarak Değerlendirilmesine Etkisi:

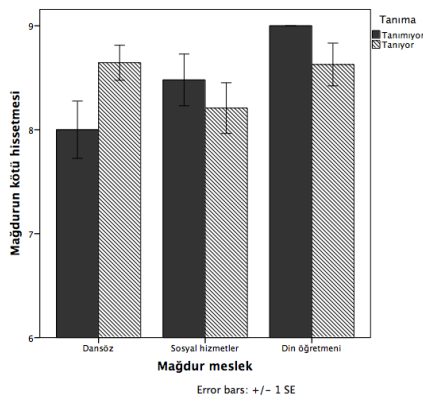
Kadının mesleği kadına yüklenen tahrik edicilik suçlamasını anlamlı olarak etkileme eğilimindedir, $F(2,294)=2.87, p=.058, \eta^2=.019$. Mesleği din öğretmeni olduğu zaman ($M = 1.29, SD = 1.12$), dansöz olduğu zamana ($M=1.68, SD=1.5, p=.07$) göre daha az tahrik edici bulunmuştur. Mesleğin SHU olduğu grup ($M=1.34, SD=1.01$) ise diğer iki grubun tam ortasında yer almış ve iki gruba da farklılaşmamıştır (Çizim 13).

Çizim 13. Bu çizim kadına yüklenen tahrik ediciliğin kadının mesleğine ve saldırıyı tanıyıp tanımamasına göre değişimini göstermektedir.

Kadının Mesleğinin Hislerinin Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

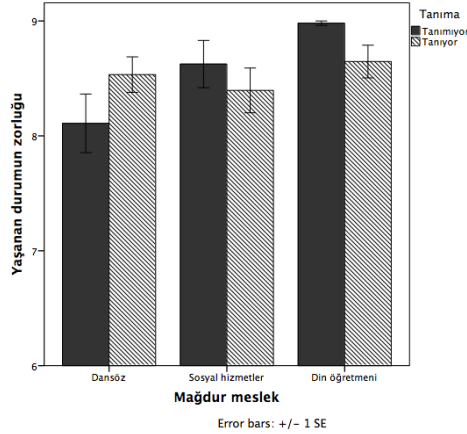
Kadının mesleği, katılımcıların kadını ne kadar kötü hissettiği konusundaki tahminlerini anlamlı olarak etkilemektedir, $F(2,294)=3.48, p=.032, \eta^2=.023$. Katılımcılara göre, kadın din öğretmeni ise ($M=8.82, SD=1.04$), dansöz ($M=8.29, SD=1.72, p=.038$) ve SHU olmasına ($M=8.34, SD=1.70, p=.08$) oranla kendisini daha kötü hissetmektedir (Çizim 14). Katılımcılara göre kadının hisleri SHU ve dansöz olmasına göre farklılaşmamaktadır ($p=1$).

Çizim 14. Bu çizim kadının hislerinin mesleğine ve saldırıyı tanıyıp tanımamasına göre değişimini göstermektedir.

Kadının Mesleğinin Yaşanan Durumun Zorluğunun Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Kadının mesleğinin yaşadığı durumun zorluğunu değerlendirmeyi anlamlı olarak etkilediği düşünülmektedir, $F(2,294) = 3.9$, $p=.021$, $\eta^2=.026$. Kadının mesleği din öğretmenliği olduğu zaman ($M=8.82$, $SD=.73$), dansöz olduğu zamana ($M=8.3$, $SD=1.57$, $p=.012$) oranla yaşadığı durumun daha zor olduğu düşünülmektedir. Kadının SHU olduğu grup ($M=8.51$, $SD=1.38$) ise diğer iki grubun tam ortasında yer almış ve iki gruba da farklılaşmamıştır (Çizim 15).

Çizim 15. Bu çizim yaşanan durumun zorluğunun kadının mesleğine ve saldırganı tanıyıp tanımamasına göre değişimini göstermektedir.

Kadının Mesleğinin Kadın ile Özdeşim Kurmaya Olan Etkisi:

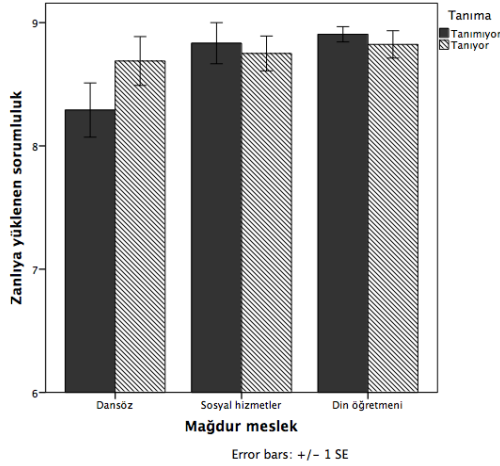
Bu değişken hiçbir anlamlı ana etki ve etkileşim sonucu vermemiştir. Katılımcıların özdeşim kurma eğilimleri mesleğe, [$F(2,294)=.49$, $p=.61$], saldırganı tanıyıp tanımamasına [$F(2,294)=1.37$, $p=.24$] ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, [$F(2,294)=1.13$, $p=.32$].

Kadının Mesleğinin Olayın Katılımcının Başına Gelme Olasılığını Değerlendirmesine Olan Etkisi:

Bu değişken de özdeşim değişkeni gibi hiçbir anlamlı ana etki ve etkileşim sonucu vermemiştir. Katılımcıların benzer bir olayın başlarına gelme olasılığını düşünmeleri kadının mesleğine, [$F(2,294)=1.67$, $p=.19$], saldırganı tanıyıp tanımamasına [$F(2,294)=.03$, $p=.87$] ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, [$F(2,294)=.92$, $p=.4$].

Kadının Mesleğinin Saldırganın Sorumluluğuna Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Kadının mesleği saldırganı yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilemektedir, $F(2,294)=3.14$, $p=.045$, $\eta^2=.021$. Kadının mesleğinin din öğretmeni olduğu durumda ($M=8.87$, $SD=.64$), dansöz olduğu duruma ($M=8.47$, $SD=1.51$, $p=.037$) oranla saldırganı daha fazla sorumluluk yüklenmektedir. Kadının SHU olduğu grup ($M=8.79$, $SD=1.06$) ise diğer iki grubun tam ortasında yer almış ve iki grupla da farklılaşmamıştır (Çizim 16).

Çizim 16. Bu çizim saldırganı yüklenen sorumluluğun kadının mesleğine ve saldırganı tanıyıp tanımamasına göre değişimini göstermektedir.

Kadının Mesleğinin Saldırganı Verilmesi Önerilen Cezaya Olan Etkisi:

Saldırganı verilmesi önerilen ceza, sıralı bir değişken olduğu için bu değişkeni test etmek için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Sadece kadının mesleği göz önüne alındığında, saldırganı verilmesi önerilen ceza anlamlı farklılaşma eğilimindedir, $\chi^2(2)=5.57$, $p=.062$. Kadının mesleği din öğretmeni olduğunda, dansöz ve SHU'ya göre katılımcılar saldırganı daha fazla ceza verme eğilindedir.

4.7.2. Saldırgan ile Olan Tanışıklık

Saldırgan ile Tanışıklığın Kadına Yüklenen Sorumluluğuna Olan Etkisi:

Kadın ile saldırganın birbirlerini geçmişten tanıyıp tanımamaları, kadına yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilememektedir, $F(2,294)=.02$, $p=.9$. Son olarak kadının mesleği ve saldırganla tanışıklık arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $F(2,294)=.43$, $p=.65$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Kadının Dikkatsiz Olarak Değerlendirilmesine Etkisi:

Kadın ile saldırganın birbirlerini geçmişten tanıyıp tanımamaları, kadına yüklenen dikkatsizlik suçlamasını anlamlı olarak etkilememektedir, $F(2,294)=1.98$, $p=.16$. Son olarak kadının mesleği ve saldırganla tanışıklık arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $F(2,294)=.14$, $p=.87$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Olayın Rastlantısal Olarak Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Kadın ile saldırganın birbirlerini geçmişten tanıyıp tanımamaları, katılımcıların olayın rastlantısallığı hakkındaki düşüncelerini anlamlı olarak etkilemektedir, $F(2,294)=5.97$, $p=.015$, $\eta^2=.02$. Kadın eğer saldırganı tanımıyorsa ($M=5.47$, $SD=3.25$), tanıdığı duruma ($M=4.63$, $SD=3.09$) göre olay daha fazla rastlantısal olarak algılanmıştır. Kadının mesleği ve saldırganla tanışıklık arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $F(2,294) =.22$, $p=.80$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Kadının Tahrik Edici Olarak Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Kadın ile saldırganın birbirlerini geçmişten tanıyıp tanımamaları, kadına yüklenen tahrik edicilik suçlamasını anlamlı olarak etkilememektedir, $F(2,294)=.65$, $p=.42$. Son olarak kadının mesleği ve saldırganla tanışıklık arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $F(2,294)=1.61$, $p=.201$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Kadının Hislerinin Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Kadın ile saldırganın birbirlerini geçmişten tanıyıp tanımamaları, katılımcıların kadının hisleri hakkındaki düşüncelerini anlamlı olarak etkilememektedir, $F(2,294)=0$, $p=1$. Bununla birlikte, kadının mesleği ve saldırgan ile olan tanışıklık arasında anlamlı bir etkileşim bulunmuştur, $F(2,294)=3.46$, $p=.033$, $\eta^2=.023$. Bu etkileşime bakıldığında; kadının hisleri, kadının mesleği ve saldırgan ile olan tanışıklık durumunun ortak bir etkisi altındadır. Buna göre, kadının mesleği SHU veya dansöz olduğu durumda saldırganı tanısa da tanımasa da kadının hislerinde farklılaşma olmamaktadır. Kadın eğer saldırganı tanımıyorsa, din öğretmeni olduğu durumda ($M=9$, $SD=0$) dansöz olduğu duruma ($M=8$, $SD=2.04$) göre kendini daha kötü hissetmektedir, $t(106)=3.56$, $p<.001$. İlginç bir şekilde eğer kadın saldırganı tanıyorsa bu fark ortadan kalkmaktadır, dansöz ($M=8.64$, $SD=1.13$)

ve din kültürü öğretmeni ($M=8.63$, $SD=1.47$) aynı derecede kötü hissetmektedir. Yine benzer bir bulgu da din kültürü öğretmeni ve SHU arasında görülmektedir. Kadın saldırganı tanımadığı zaman, din kültürü öğretmeni kendini sosyal hizmet uzmanına ($M=8.48$, $SD=1.72$) göre daha kötü hissetmektedir, $t(99)=2.2$, $p=.03$. Fakat saldırgan tanıdık olduğu zaman bu fark ortadan kalkmaktadır.

Aynı meslek içerisinde saldırganı tanıyıp tanımayanın farkı olup olmadığına bakıldığında ise katılımcılar, dansözün saldırganı tanıdığına, tanımadığı duruma göre kendini daha kötü hissettiğini düşünmektedirler, $t(98)=1.89$, $p=.062$. Bunun tam tersi olarak ise katılımcılar, din kültürü öğretmenin saldırganı tanımadığına, tanıdığı duruma göre kendini daha kötü hissettiğini düşünmektedirler, $t(102)=1.85$, $p=.068$. Sosyal hizmet uzmanının saldırganı tanıyıp tanımasına göre ise hislerinin değişmediği düşünülmektedir.

Saldırgan ile Tanışıklığın Yaşanan Durumun Zorluğunun Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Kadın ile saldırganın birbirlerini geçmişten tanıyıp tanıyamaları, kadının yaşadığı durumun zorluğunu anlamlı olarak etkilemediği düşünülmektedir, $F(2,294)=.1$, $p=.75$. Son olarak kadının mesleği ve saldırganla tanışıklık arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $F(2,294)=2.62$, $p=.075$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Kadın ile Özdeşim Kurmaya Olan Etkisi:

Bu değişken hiçbir anlamlı ana etki ve etkileşim sonucu vermemiştir. Katılımcıların özdeşim kurma eğilimleri kadının mesleğine, [$F(2,294)=.49$, $p=.61$], saldırganı tanıyıp tanıyamamasına [$F(2,294)=1.37$, $p=.24$] ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, [$F(2,294)=1.13$, $p=.32$].

Saldırgan ile Tanışıklığın Olayın Katılımcının Başına Gelme Olasılığını Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Bu değişken de özdeşim değişkeni gibi hiçbir anlamlı ana etki ve etkileşim sonucu vermemiştir. Katılımcıların benzer bir olayın başlarına gelme olasılığını düşünmeleri kadının mesleğine, [$F(2,294)=1.67$, $p=.19$], saldırganı tanıyıp tanıyamamasına [$F(2,294)=.03$, $p=.87$] ve bunların etkileşimine göre farklılaşmamaktadır, [$F(2,294)=.92$, $p=.4$].

Saldırgan ile Tanışıklığın Saldırganın Sorumluluğunun Değerlendirilmesine Olan Etkisi:

Kadın ile saldırganın birbirlerini geçmişten tanıyıp tanımamaları, saldırgana yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilememektedir, $F(2,294)=.36, p=.55$. Son olarak kadının mesleği ve saldırganla tanışıklık arasında anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır, $F(2,294)=1.52, p=.22$.

Saldırgan ile Tanışıklığın Saldırgana Verilmesi Önerilen Cezaya Olan Etkisi:

Mesleğin, saldırgana önerilen cezayı anlamlı şekilde etkilediği bulgulanmışsa da, $\chi^2(2)=5.57, p=.062$ kadının saldırganı geçmişten tanıyıp tanımaması da analize eklendiğinde verilen cezadaki farklılaşma ortadan kaybolmaktadır. Bunun yanı sıra saldırgana verilmesi önerilen cezayı meslek ve saldırganı tanıma durumuna göre sıralayacak olursak, saldırgan en yüksek cezayı tecavüze maruz bırakılan kadın din kültürü öğretmeni olduğunda ve saldırganı tanıdığı durumda almaktadır. Bunu sırasıyla, saldırganı tanımayan din kültürü öğretmeni, saldırganı tanıyan dansöz, saldırganı tanıyan SHU, saldırganı tanımayan SHU, ve son olarak saldırganı tanımayan dansöz grupları takip etmektedir.

Saldırgana Verilmesi Önerilen Cezayı Etkileyen Demografik Değişkenler:

Katılımcıların yaşı ile saldırgana verilmesini önerdikleri ceza arasında orta dereceli negatif bir ilişki vardır, $r_s(298)=-.21, p<.001$. Katılımcıların yaşı arttıkça saldırgana verdikleri ceza azalmaktadır. Eğitim düzeyi ile saldırgana verilmesi önerilen ceza arasında ise orta dereceli pozitif bir ilişki bulunmuştur, $r_s(298)=.27, p<.001$. Eğitim düzeyi yükseldikçe saldırgana verilen ceza da artmaktadır.

4.8. Değişkenlerin Regresyon Analizi

Hiyerarşik çoklu regresyon analizi uygulamak için değişkenlerin kendi aralarındaki korelasyon test edilmiş ve bireysel adil dünya inancı dışında hiç bir bağımsız değişkenin birbiri ile problem yaratacak kadar güçlü korelasyon göstermediği bulunmuştur. Fakat yine de doğrudaşlık (collinearity) analizleri (Tolerance ve VIF) de yapılmış ve değişkenlerin kendi aralarındaki ilişki kabul edilebilir sınırlar içinde bulunmuştur.

Hiyerarşik çoklu regresyon analizi bağımsız değişken olarak ölçülen aşağıdaki 9 boyut için ayrı ayrı uygulanmıştır. Regresyon analizi için birinci aşamada sadece meslek (dansöz v. sosyal hizmet uzmanı v. din kültürü öğretmeni) ve saldırganı tanıyıp tanımama (tanıyor v. tanımıyor) açıklayıcı/bağımsız değişken olarak girilmiştir. İkinci basamakta ise bu iki değişkene ek olarak tecavüz mitleri, kadınsılık, erkeksilik, ve bireysel-genel adil dünya inancı ölçümleri açıklayıcı değişken olarak eklenmiştir.

-Tecavüze Maruz Bırakılan Kadının Suçlanması

Kadının dikkatsizlikle suçlanması: Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu anlamlı bir şekilde kadına yüklenen dikkatsizlik suçlamasını tahmin etmektedir, [$F(2,297)=4.65, p=.01, R^2=.03, R^2_{Adjusted}=.024$]. Bu iki değişken beraber kadına yüklenen sorumluluğun %3'ünü açıklayabilmektedir. İkinci aşamada diğer değişkenler de eklendiğinde değişkenler yine anlamlı bir şekilde kadına yüklenen dikkatsizlik suçlamasını tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=47.69, p<.001, R^2=.41, R^2_{Adjusted}=.40$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler kadına yüklenen dikkatsizliğin %41'ini açıklamaktadır. Tecavüz mitleri [$B=.06, t(293)=12.5, p<.001$] ve erkeksilik [$B=.02, t(293)=3.27, p=.001$] değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Kadının mesleği ilk aşamada anlamlı bir açıklayıcı iken, diğer değişkenler eklendiğinde etkisini kaybetmektedir. Diğer değişkenler ise kadına yüklenen dikkatsizlik suçlamasını anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.1. Kadının Dikkatsizliğine Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.17	.03	.03
Kadın meslek	-.30	2.73**			
Saldırganla Tanışıklık	.26	1.46			
2. Basamak			.64	.41	.38
Kadın meslek	-.14	1.64			
Saldırganla Tanışıklık	.16	1.14			
Tecavüz mitleri	.06	12.5***			
Kadınsılık	.004	.72			
Erkeksilik	.018	3.27*			
Bireysel adil dünya inancı	.007	.46			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Kadının tahrik edicilikle suçlanması: Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, kadına yüklenen tahrik edicilik suçlamasını neredeyse anlamlı bir şekilde tahmin etmektedir, [$F(2,297)=2.9, p=.057, R^2=.02, R^2_{Adjusted}=.013$]. Bu iki değişken beraber kadına yüklenen tahrik ediciliğin %2'sini açıklayabilmektedir. İkinci aşamada diğer değişkenler de eklendiğinde bütün değişkenler anlamlı bir şekilde kadına yüklenen tahrik ediciliği tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=24.39, p<.001, R^2=.26, R^2_{Adjusted}=.25$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler kadına yüklenen tahrik ediciliğin %26'sını açıklamaktadır. Tecavüz mitleri [$B=.035, t(293)=8.54, p<.001$] ve kadınsılık [$B=-.011, t(293)=2.38, p=.018$] değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Meslek ilk aşamada anlamlı bir açıklayıcı iken, diğer değişkenler de eklendiğinde etkisini kaybetmektedir. Diğer değişkenler ise kadına yüklenen tahrik edicilik suçlamasını anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.2. Kadının Tahrik Ediciliğine Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.14	.02	.02
Kadın meslek	-.2	2.28*			
Saldırganla Tanışıklık	.12	.84			
2. Basamak			.51	.26	.24
Kadın meslek	-.09	1.22			
Saldırganla Tanışıklık	.06	.46			
Tecavüz mitleri	.035	8.54***			
Kadınsılık	-.011	2.38*			
Erkeksilik	.008	1.69			
Bireysel adil dünya inancı	-.002	.14			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Tecavüze Maruz Bırakılan Kadına Yüklenen Sorumluluk

Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, anlamlı bir şekilde kadına yüklenen sorumluluğu tahmin etmektedir, [$F(2,297)=8.88, p<.001, R^2=.06, R^2_{Adjusted}=.05$]. Bu iki değişken beraber kadına yüklenen sorumluluğun %6'sını açıklayabilmektedir. İkinci aşamada diğer değişkenler de eklendiğinde, değişkenler yine anlamlı bir şekilde kadına yüklenen sorumluluğu tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=21.43, p<.001, R^2=.27, R^2_{Adjusted}=.25$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler kadına yüklenen sorumluluğun %27'sini açıklamaktadır. Kadının mesleği [$B=-.26, t(293)=3.49, p=.001$], tecavüz mitleri ($B=.03, t(293)=8.05, p<.001$) ve erkeksilik ($B=.009, t(293)=2.19, p=.029$)

değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Diğer değişkenler ise kadının sorumluluğunu anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.3. Kadına Yüklenen Sorumluluğa Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.24	.056	.056
Kadın meslek	-.30	4.21***			
Saldırganla Tanışıklık	.02	.144			
2. Basamak			.52	.27	.21
Kadın meslek	-.22	3.49***			
Saldırganla Tanışıklık	-.03	.29			
Tecavüz mitleri	.03	8.05***			
Kadınsılık	-.006	1.6			
Erkeksilik	.009	2.19*			
Bireysel adil dünya inancı	.007	.6			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Olayın Rastlantısal Olarak Değerlendirilip Değerlendirilmemesi:

Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, anlamlı bir şekilde olayın rastlantısallığını tahmin etmektedir, [$F(2,297)=5.68, p=.004, R^2=.04, R^2_{Adjusted}=.03$]. Bu iki değişken beraber olayın rastlantısal olarak algılanmasının %4'ünü açıklayabilmektedir. İkinci aşamada diğer değişkenler de eklendiğinde değişkenler değişkenlerin etkisi kaybolmaktadır [$F(4,293)=.84, p=.5, R^2=.05, R^2_{Adjusted}=.03$]. Analizin birinci aşamasında kadının mesleği [$B=.54, t(293)=2.43, p=.016$] ve saldırganı tanıyıp tanımaması [$B=-.88, t(293)=2.41, p=.016$] anlamlı açıklayıcılardır.

Çizelge 4.8.4. Olayın Rastlantısallığına Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.19	.04	.04
Kadın meslek	.54	2.43*			
Saldırganla Tanışıklık	-.88	2.41*			
2. Basamak			.22	.05	.01
Kadın meslek	.57	2.56*			
Saldırganla Tanışıklık	-.91	2.48*			
Tecavüz mitleri	.006	.48			
Kadınsılık	.009	.62			
Erkeksilik	-.01	.71			
Bireysel adil dünya inancı	-.059	1.48			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Tecavüze Maruz Bırakılan Kadının Hislerinin Değerlendirilmesi:

Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, kadının ne kadar kötü hissedeceğinin değerlendirilmesini anlamlı bir şekilde tahmin etmektedir, [$F(2,297)=3.11, p=.046, R^2=.02, R^2_{Adjusted}=.014$]. Bu iki değişken beraber kadının hislerine ilişkin değerlendirmenin %2'sini açıklayabilmektedir. İkinci aşamada diğer değişkenler de eklendiğinde bütün değişkenler anlamlı bir şekilde kadının ne kadar kötü hissedeceğinin değerlendirilmesini tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=24.06, p<.001, R^2=.26, R^2_{Adjusted}=.25$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler kadının hislerinin %26'sını açıklamaktadır. Tecavüz mitleri [$B=-.044, t(293)=8.72, p<.001$] ve kadınsılık [$B=.015, t(293)=2.64, p=.009$] değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Meslek ilk aşamada anlamlı bir açıklayıcı iken, diğer değişkenler eklendiğinde etkisini kaybetmektedir. Diğer değişkenler ise kadının hislerinin değerlendirilmesini anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.5. Kadının Hislerine Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.14	.02	.02
Kadın meslek	.26	2.5*			
Saldırganla Tanışıklık	-.009	.05			
2. Basamak			.51	.26	.24
Kadın meslek	.14	1.47			
Saldırganla Tanışıklık	.05	.35			
Tecavüz mitleri	-.044	8.72***			
Kadınsılık	.015	2.64**			
Erkeksilik	-.005	.87			
Bireysel adil dünya inancı	-.015	.86			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Tecavüze Maruz Bırakılan Kadının Yaşadığı Durumun Zorluğu:

Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, yaşanan durumun zorluğunu değerlendirmeyi anlamlı bir şekilde tahmin etmektedir, [$F(2,297)=4.27, p=.015, R^2=.03, R^2_{Adjusted}=.02$]. Bu iki değişken beraber yaşanan durumun zorluğuna ilişkin değerlendirmenin %3'ünü açıklayabilmektedir. İkinci aşamada diğer değişkenler de eklendiğinde bütün değişkenler anlamlı bir şekilde yaşanan durumun zorluğunun değerlendirilmesini tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=27.37, p<.001, R^2=.29, R^2_{Adjusted}=.28$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler yaşanan durumun zorluğunun değerlendirilmesinin %29'unu açıklamaktadır. Tecavüz mitleri [$B=-.037, t(293)=8.96, p<.001$] ve kadınsılık [$B=.019, t(293)=3.85, p<.001$] değişkenleri anlamlı

açıklayıcı değişkenlerdir. Meslek ilk aşamada anlamlı bir açıklayıcı iken, diğer değişkenler de eklendiğinde etkisini kaybetmektedir. Diğer değişkenler ise yaşanan durumun zorluğunu değerlendirmeyi anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.6. Yaşanan Durumun Zorluğuna Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.17	.03	.03
Kadın meslek	.26	2.91**			
Saldırganla Tanışıklık	-.05	.34			
2. Basamak			.54	.29	.26
Kadın meslek	.14	1.84			
Saldırganla Tanışıklık	.005	.04			
Tecavüz mitleri	-.037	8.96***			
Kadınsılık	.019	3.85***			
Erkeksilik	.001	.15			
Bireysel adil dünya inancı	.002	.11			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Tecavüze Maruz Bırakılan Kadın ile Özdeşim Kurma:

Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, kadın ile ne düzeyde özdeşim kurulduğunu anlamlı bir şekilde tahmin etmemektedir, [$F(2,297)=.95, p=.39, R^2=.006, R^2_{Adjusted}=0$]. Fakat diğer değişkenler de analize eklendiğinde bütün değişkenler anlamlı bir şekilde kadınla ne kadar özdeşim kurulacağını tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=25.38, p<.001, R^2=.26, R^2_{Adjusted}=.25$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler kadınla kurulan özdeşimin %26'sını açıklamaktadır. Tecavüz mitleri [$B=-.08, t(293)=9.1, p<.001$] ve kadınsılık [$B=.025, t(293)=2.45, p=.015$] değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Diğer değişkenler ise kadınla kurulan özdeşimi anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.7. Kadınla Özdeşim Kurma Oranına Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.08	.006	.006
Kadın meslek	.15	.81			
Saldırganla Tanışıklık	-.35	1.14			
2. Basamak			.51	.26	.26
Kadın meslek	-.09	.56			
Saldırganla Tanışıklık	-.23	.86			
Tecavüz mitleri	-.08	9.1***			
Kadınsılık	.025	2.45*			
Erkeksilik	-.003	.26			
Bireysel adil dünya inancı	.004	.12			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Olayın Katılımcının Başına Gelme Olasılığının Değerlendirilmesi:

Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, benzer bir olayın katılımcının başına gelmesi ihtimalini anlamlı bir şekilde tahmin etmemektedir, [$F(2,297)=1.3$, $p=.27$, $R^2=.009$, $R^2_{Adjusted}=.002$]. Fakat diğer değişkenler de analize eklendiğinde, bütün değişkenler anlamlı bir şekilde benzer bir olayın katılımcının başına gelmesi ihtimalini tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=19.97$, $p<.001$, $R^2=.22$, $R^2_{Adjusted}=.20$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler benzer bir olayın katılımcının başına gelmesi ihtimalinin %22'sini açıklamaktadır. Tecavüz mitleri ($B=-.07$, $t(293)=7.11$, $p<.001$) ve bireysel adil dünya inancı [$B=-.15$, $t(293)=4.52$, $p<.001$] değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Diğer değişkenler ise benzer bir olayın katılımcının başına gelmesi ihtimalini anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.8. Olayın Katılımcının Başına Gelme Olasılığına Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.093	.009	.009
Kadın meslek	.33	1.61			
Saldırganla Tanışıklık	.04	.12			
2. Basamak			.47	.22	.21
Kadın meslek	.18	.96			
Saldırganla tanışıklık	.08	.28			
Tecavüz mitleri	-.07	7.11***			
Kadınsılık	.021	1.88			
Erkeksilik	-.018	1.54			
Bireysel adil dünya inancı	-.15	4.52***			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

-Saldırganın Yüklenen Sorumluluk:

Meslek ve saldırganı tanıyıp tanımama durumu, saldırganın yüklenen sorumluluğu anlamlı bir şekilde tahmin etmektedir, [$F(2,297)=3.32$, $p=.038$, $R^2=.02$, $R^2_{Adjusted}=.01$]. Bu iki değişken beraber saldırganın yüklenen sorumluluğun %2'sini açıklayabilmektedir. İkinci aşamada diğer değişkenler de eklendiğinde ise değişkenler yine anlamlı bir şekilde saldırganın yüklenen sorumluluğu tahmin edebilmektedir, [$F(4,293)=30.79$, $p<.001$, $R^2=.31$, $R^2_{Adjusted}=.30$]. Eklenen diğer dört değişkenle beraber bütün değişkenler saldırganın yüklenen sorumluluğun %31'ini açıklamaktadır. Tecavüz mitleri [$B=-.036$, $t(293)=9.93$, $p<.001$] ve bireysel adil dünya inancı [$B=.031$, $t(293)=2.58$, $p=.01$] değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Meslek ilk aşamada anlamlı bir açıklayıcı iken, diğer değişkenler

eklendiğinde etkisini kaybetmektedir. Diğer değişkenler ise saldırganın sorumluluğunun değerlendirilmesini anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır.

Çizelge 4.8.9. Saldırgana Yüklenen Sorumluluğa Göre Hiyerarşik Regresyon Analizi

Değişkenler	β	t	R	R^2	ΔR^2
1. Basamak			.15	.022	.022
Kadın meslek	.19	2.48*			
Saldırganla Tanışıklık	.08	.61			
2. Basamak			.56	.31	.29
Kadın meslek	.08	1.15			
Saldırganla Tanışıklık	.15	1.33			
Tecavüz mitleri	-.036	9.93***			
Kadınsılık	.006	1.34			
Erkeksilik	.002	.41			
Bireysel adil dünya inancı	.03	2.58**			

Not. Tablodaki *** $p < .001$, ** $p < .01$ ve * $p < .05$ değerlerini göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Yürütülen bu çalışmada literatürdeki bilgiler göz önünde bulundurularak temel olarak, toplumda dezavantajlı konumdaki kadına yönelik cinsiyetçi bakış açısı ve kalıpyargıların, cinsel şiddet durumunda kadına ne tür olumsuz çıktılara daha neden olabildiği incelenmek amaçlanmıştır. Tecavüz olgularında kadına yöneltilen suçlamalar ve kadını saldırıdan sorumlu tutma eğiliminin ne gibi değişkenlerden etkilendiğine odaklanılmış olup, elde edilen bulgular özetle aşağıdaki şekildedir;

Demografik değişkenler; Araştırma sonucunda; erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettiği, yaşın artması ile tecavüz mitlerinin kabulünün de arttığı, ayrıca düşük eğitimlilerin tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri bulgulanmıştır. Kadın katılımcıların daha fazla kadınsılık gösterdiği, bununla paralel olarak erkek katılımcıların da daha fazla erkeksilik gösterdiği görülmüştür. Ayrıca eğitim düzeyi yükseldikçe erkeksilik puanının azaldığı görülmektedir. Katılımcıların bireysel adil dünya inancı cinsiyete göre farklılaşmamaktadır. Genel adil dünya inancı ise erkeklerde kadınlara oranla daha fazladır. Ayrıca erkeklerin kadınlara oranla tecavüze maruz bırakılan kadını daha fazla suçladığı ve tecavüzden daha fazla sorumlu tuttuğu görülmüştür. Kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi ise eğitim düzeyi yükseldikçe azalmaktadır.

Mitler, Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancı; Katılımcıların erkeksilik özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inancı da artmakta, kadınsılık özellikleri arttıkça ise mitlere olan inançları azalmaktadır. Bireysel adil dünya inancı arttıkça tecavüz mitlerine olan inanç azalmaktadır. Kadınsılık düzeyi arttıkça genel adil dünya inancı düzeyi de yükselmektedir. Ayrıca bireysel ADİ yükseldikçe genel ADİ'nin de yükseldiği görülmüştür. Tecavüz mitlerine olan inanç yükseldikçe kadının daha fazla suçlandığı ve olaydan daha fazla sorumlu tutulduğu, benzer şekilde erkeksilik düzeyi yükseldikçe kadının daha fazla suçlandığı ve daha fazla sorumlu tutulduğu görülmüştür.

Kadının Mesleği; Senaryoda yer alan kadının mesleği din kültürü öğretmeni olduğunda, diğer iki meslekteki kadına (dansöz, SHU) oranla olaydan daha az sorumlu tutulmuştur. Benzer şekilde din kültürü öğretmeni diğer iki mesleğe oranla daha az düzeyde dikkatsizlikle suçlanmıştır. Kadın dansöz olduğunda, diğer iki kadına oranla olay daha az düzeyde rastlantısal olarak değerlendirilmiştir. Din kültürü öğretmenininde dansöze göre daha az tahrik edici davranışının olmuş olabileceği düşünülmektedir. Katılımcılar din

kültürü öğretmeninin, dansöze ve sosyal hizmet uzmanına oranla yaşanan olaydan dolayı kendisini daha kötü hissedeceğini düşünmektedirler. Din kültürü öğretmenin yaşadığı durum dansöze oranla daha zor olarak değerlendirilmiştir. Olay din kültürü öğretmenin başına geldiğinde, dansözün başına geldiği duruma oranla saldırgana daha fazla sorumluluk yüklendiği görülmüştür. Benzer şekilde kadın din kültürü öğretmeni olduğunda, dansöz ve SHU'ya göre katılımcılar saldırgana daha fazla ceza verme eğilindedir. Katılımcıların özdeşim kurma eğilimleri ve benzer bir olayın kendi başlarına gelme olasılığına ilişkin değerlendirmelerde ise kadının mesleğine göre bir farklılaşma görülmemiştir.

Saldırgan ile olan Tanışıklık; Kadının saldırganı tanınması ya da tanımamasının, kadına yüklenen sorumluluğu, dikkatsizlik ve tahrik edicilik suçlamasını, yaşanan durumun zorluğunu, katılımcıların özdeşim kurma eğilimlerini, olayın katılımcıların başına gelme olasılığına ilişkin değerlendirmelerini ve saldırgana yüklenen sorumluluğu etkilemediği görülmüştür. Bununla birlikte saldırgan ve tecavüze maruz bırakılan kadın geçmişten tanışmıyorlarsa, geçmişten tanışık oldukları duruma oranla olay daha rastlantısal olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca din kültürü öğretmeni yabancı bir saldırgan tarafından tecavüze uğradıysa, aynı koşuldaki dansöze ve sosyal hizmet uzmanına oranla daha kötü hissettiği düşünülmektedir. Ancak eğer din kültürü öğretmeni saldırganı tanırırsa bu fark ortadan kalkmaktadır. Dansözün saldırganı tanıdığına, tanımadığı duruma oranla kendisini daha kötü hissettiği düşünülmüştür. Bunun tam tersi olarak, din kültürü öğretmenin saldırganı tanımadığında, tanıdığı duruma oranla kendisini daha kötü hissettiği düşünülmüştür. Saldırgana önerilen ceza ise, meslek din kültürü öğretmeni olduğunda ve kadın saldırganı tanıdığına en yüksektir. Ayrıca katılımcıların yaşı arttıkça saldırgana verilmesini önerdikleri ceza azalmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe ise saldırgana verilen ceza artmaktadır.

Regresyon Analizi; Elde edilen bulgulara göre; kadının sorumluluğunu ve dikkatsizlikle suçlanmasını belirlemede kadının mesleği, tecavüz mitleri ve erkeksilik değişkenleri anlamlı öngörücülerdir. Kadının tahrik edicilikle suçlanması, kadının hisleri ve yaşanan durumun zorluğunu değerlendirmede ise; kadının mesleği, tecavüz mitleri ve kadınsılık anlamlı öngörücüler olarak bulunmuştur. Olayın rastlantısal olarak değerlendirilmesinde ise saldırgan ile olan tanışıklık ve meslek anlamlı öngörücülerdir. Kadın ile özdeşim kurmada tecavüz mitleri ve kadınsılık anlamlı öngörücüler olarak bulgulanmıştır. Olayın

katılımcının başına gelme olasılığının değerlendirilmesinde ise tecavüz mitleri ve bireysel adil dünya inancı anlamlı öngörücüler olarak bulgulanmıştır. Saldırgana yüklenen sorumluluğu belirlemede ise kadının mesleği, saldırgan ile olan tanışıklığı, tecavüz mitleri ve bireysel adil dünya inancı anlamlı öngörücülerdir.

Tecavüz Mitleri

Araştırmamızda erkeklerin, kadınlara göre anlamlı olarak tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri bulgulanmıştır. Bu bulgu “*Tecavüz mitlerinin kabulü, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğiliminin erkek katılımcılarda kadın katılımcılara oranla daha yüksek olacağı öngörülmektedir*” şeklindeki 1(a) hipotezimizi destekler niteliktedir. Literatürde de, erkeklerin kadınlara oranla tecavüze maruz bırakılan kadınlara daha negatif atıflarda buldukları, kadını daha fazla suçladıkları ve tecavüzcüye daha az sorumluluk yükledikleri, kadınların ise kadını tecavüzdən daha az sorumlu tuttıkları ve tecavüz mitlerini erkeklere göre daha az kabul ettiklerine ilişkin çok sayıda çalışma yer almaktadır (Margolin ve diğ. 1989, Whatley ve Riggio 1993, Gray ve diğ. 1993, Davies ve McCartney 2003, Kassing ve Prieto 2003, Wakelin ve Long 2003, Anderson ve Lyons 2005, Hockett ve diğ. 2009, Hayes ve diğ. 2013).

Araştırmamızda ileri yaştaki katılımcıların genç katılımcılara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, ayrıca eğitim seviyesinin artması ile tecavüze ilişkin olumsuz tutumların azaldığı bulgulanmıştır. Bu bulgular “*Tecavüz mitlerinin kabulünün yaşa bağlı olarak artacağı öngörülmektedir*” şeklindeki 1(b) ve “*Tecavüz mitlerinin kabulü, kadını suçlama ve sorumlu tutma eğiliminin düşük eğitimlilerde yüksek eğitimlilere oranla daha yüksek olacağı öngörülmektedir*” şeklindeki 1(c) hipotezlerimizi destekler niteliktedir ve literatürle büyük oranda paraleldir. Yaşın ilerlemesi ile tecavüz mitlerine olan inancın arttığına ilişkin olarak Boakye (2009) Gana'da yürüttüğü çalışmasında yaşça büyük olan katılımcıların genç katılımcılara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettiklerini bulgulanmıştır. Benzer şekilde Nagel ve arkadaşları da (2005) daha genç katılımcıların, yaşlı katılımcılara oranla tecavüze maruz bırakılan kişilere daha olumlu bir tutum sergilediğini bulgulanmışlardır. Eğitim seviyesinin artması ile tecavüze maruz kalan kişilere ilişkin olumsuz tutumların ve tecavüz mitlerinin kabulünün azaldığı yönünde çok sayıda araştırma söz konusudur (Vonderhaar ve Carmody 2014, Boakye 2009, Çoklar 2007, Yalçın 2016). Vonderhaar ve Carmody (2014), yürüttükleri çalışmalarında eğitim düzeyi düşük olan katılımcıların yüksek eğitim düzeyine sahip olan katılımcılara oranla

tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettiklerini ve cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlama ve sorumlu tutma eğiliminde olduklarını bulgulamışlardır. Benzer şekilde Boakye (2009), lisansüstü psikoloji öğrencileri ve polis memurlarının, lise öğrencilerine ve sokak satıcılarına kıyasla, tecavüz mitlerine nispeten daha az inandıklarını bulgulamıştır. Çalışmada bu bulgular, eğitimin niteliği ve içeriğinin önemi bağlamında tartışılmıştır. Ayrıca yaş ve eğitime ilişkin olan bu bulgular, genç bireylerin eğitim ve kültür açısından daha donanımlı olmalarından ya da kadına yönelik şiddeti daha iyi kavrayan bir kültürde yetişmelerinden kaynaklanabileceği üzerinde durulmuştur. Yalçın'ın (2016) yürüttüğü çalışmada da benzer şekilde düşük eğitimlilerin yüksek eğitime göre kadını daha fazla suçladıkları bulgulanmıştır. Çoklar'ın (2007) çalışmasında da düşük eğitimli katılımcılar tecavüz mitlerini yüksek eğitimli katılımcılara oranla daha fazla kabul etmekte ve kadını daha fazla suçlu bulma eğilimindedirler. Bu bulgular beklenir olmakla birlikte literatürde var olan çalışmaların pek çoğu üniversite öğrencileriyle yürütüldüğü için eğitim düzeyi değişkeni az sayıda çalışmada incelenmiştir. Eğitim düzeyi yükseldikçe mitlerin kabulünün azalması, eğitimin önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Tecavüze ilişkin yanlış inançların ve kadına yüklenen suçlama ve sorumluluğun, faile daha fazla toleranslı olma, kadını eğitim, ekonomi, politika gibi pek çok toplumsal alandan dışlama ve erkeği yücelterek onu bir “norm” olarak değerlendirilme şeklinde kadına yönelik negatif ve ayrımcı tutuma yarayan bir işlevi vardır. Kadına yönelik bu ayrımcılık ile mücadelede eğitimin önemi açıktır.

Katılımcıların tecavüz mitleri ölçeğinden aldıkları puan arttıkça kadını suçlama ve sorumlu tutma olasılıkları da yükselmektedir. Bu bulgular “*Tecavüz mitlerinin kabulü, adil dünya inancı ve erkeksilik düzeyleri arttıkça kadına daha fazla suçlayıcılık atfedileceği ve daha fazla sorumluluk yükleneceği öngörülmektedir*” şeklindeki 2(b) hipotezimizi desteklemektedir. Tecavüz mitleri, kadını suçlamaya, damgalamaya ve değersizleştirmeye hizmet eden birer sosyal normdur ve erkeğin kadına uyguladığı cinsel şiddeti haklı çıkarmaya yarayan tutum ve inançlar bütünü olarak tanımlanabilir. Kadının bu şiddeti aslında hak etmiş olduğu, saldırganın ise geçerli sebeplerinin olduğu yönünde, kadını suçlayıcı ve erkeği koruyucu bir işlevi vardır. Tecavüz mitlerinin kabulü tecavüzün etkisizleştirilmesine ve kadının damgalanmasına hizmet eder. Cinsel şiddeti haklı çıkaran bu tutum, temelde var olan mağduriyetin inkarına kadar gider ve örneğin kadının bunu aslında hak ettiği, aslında bunu istediği ya da bundan hoşlandığı şeklindeki tecavüz mitleri

kadının sorumlu tutulmasında ve suçlanmasında büyük rol oynar (Eker ve Erdener 2011). Bu tür inanç ve tutumlar, erkeklerin doğaları gereği cinselliğe daha fazla ihtiyaç duyduğu, cinsel dürtülerini dizginlemekte zorlanabilecekleri, kadınların erkekleri tahrik edebilecek her türlü davranışa karşı dikkatli ve temkinli olmaları gerektiği, yeterince dikkatli davranmayan kadınların bu tür bir cinsel şiddete ortam yarattıkları, bazı kadınların cinsel şiddetten zevk alabildiği ve tecavüz fantezilerinin olabileceği, tecavüz ya da başkaca bir cinsel saldırı yaşayan kadınların eskisine nazaran daha az tercih edileceği gibi savları vardır ve bu savlar, tecavüz eylemini meşrulaştırıcı, kadını değersizleştirici, saldırganın sorumluluğunu ise azaltıcı bir etkiye sahiptirler.

İllinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği'nin Kısa Formundaki bazı maddelere göz atacak olduğumuzda; “Eğer bir kadın alkollüyken tecavüze uğradıysa, işlerin kontrolden çıkmasında az da olsa sorumludur” -*kadını sorumlu tutma*-, “Tecavüze uğrayanlar genellikle sadece davetkar giyinen kadınlardır” -*kadını damgalama ve tahrik edicilikle suçlama*-, “Pek çok kadın erkeği tecavüze yönlendirir ve sonra tecavüzden ötürü ağlaşır” -*kadını suçlama ve damgalama*-, “Erkekleri kışkırtan bir kadın, olabilecekleri hak eder” -*kadını suçlama ve sorumlu tutma*-, “Açık saçık kıyafetler giyen kadınlar, bir erkek onları cinsel ilişkiye zorladığında şaşırılmamalıdır” -*kadını tahrik edicilikle suçlama, sorumlu tutma*- şeklinde kadını büyük oranda suçlayan, saldırganın sorumluluğunu azaltan ve tecavüzü meşrulaştıran çok sayıda tutum sıralanmaktadır (Çoklar, Meşe 2015). Bu maddelere yüksek puan veren katılımcıların, senaryolarda atıfta bulunulan kadını suçlamaları ve sorumlu tutmaları tutarlı ve beklenir bir sonuçtur. Payne ve arkadaşlarının (1999) tecavüz mitlerinin kabulüne ilişkin yürüttükleri ölçek çalışmasında, tahrik edicilikle ilgili olarak “*Tecavüze uğrayanlar genellikle sadece davetkar giyinen kadınlardır*”, “*Erkekleri kışkırtan bir kadın, olabilecekleri hak eder*”, “*Açık saçık kıyafetler giyen kadınlar, bir erkek onları cinsel ilişkiye zorladığında şaşırılmamalıdır*” şeklinde mitlere yer vermişlerdir. Bu örneklerde de tahrik edici davranışla tecavüz eyleminin meşrulaştırılması ve kadının suçlanması arasındaki anlamlı ilişki açıktır. Bu durum aynı zamanda “*kışkırtıldım, baştan çıkarıldım, kendime hakim olamadım*” şeklinde söylemlerle saldırganın kendisini aklamasına da zemin yaratmaktadır. Tecavüzün aslında kadının sebep olduğu bir hata olduğu algısına kapılmak, kadının kendisini suçlamasına, olaydan kendisini sorumlu tutmasına, toplum tarafından *lekeli* olarak damgalanmasına ya da *daha az cazip* olarak değerlendirilmesine neden olmaktadır.

Kadını Suçlama ve Sorumlu Tutma Eğilimi

Kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi ile sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişki bu zamana kadar pek çok çalışma tarafından incelenmiş olup üzerinde en çok durulan değişkenler; cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, mesleki statü, sosyoekonomik seviye ve etnik köken şeklindedir. Anderson ve arkadaşları (1997) gözden geçirme yazılarında, tecavüze ilişkin tutumlardaki bireysel farklılıkları literatürdeki pek çok çalışma ışığında incelemişlerdir. En büyük anlamlı ilişki beklenildiği gibi cinsiyet değişkeninde görülmüştür. Çalışmaların neredeyse tamamında erkekler kadınlara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul etmekte ve kadını daha fazla sorumlu tutma ve suçlama eğilimi göstermektedir. Yaş değişkenine bakıldığında ise; çalışmaların büyük bir çoğunluğunun üniversite öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmekte olup, az sayıda çalışma yaş değişkenini incelemiş, çalışma sonuçları ise tam bir tutarlılık göstermemektedir. Bununla birlikte küçük ama anlamlı bazı sonuçlar olup, genç katılımcıların yaşlı katılımcılara göre tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri bulgulanmış, söz konusu bu sonucu yazarlar, gençlerin toplumun yaygın inançlarına yeni aşına olmaları ve bu durumda mitleri sorgulamadan daha kolay kabul etme eğilimleri olabileceği şeklinde yorumlamışlardır. Bir başka çalışmada ise en yaşlı katılımcı grubun kadını en fazla suçladığı bulgulanmıştır (Adams-Price ve diğ. 2004). Williams (1984) ise yürüttüğü çalışmasında muhafazakarların liberallere oranla cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlama eğilimi sergilediklerini bulgulanmıştır.

Yürüttüğümüz çalışmada; erkeklerin, kadınlara oranla kadına daha fazla sorumluluk yüklediği, daha fazla tahrik edicilikle ve dikkatsizlikle suçladığı görülmüştür. Kadın katılımcılar ise; tecavüz olayından dolayı kadını daha az suçlama ve sorumlu tutma eğilimi sergilemişlerdir. Varsayımlarımızla paralel olan bu bulgular literatürdeki pek çok çalışma ile de paraleldir (Margolin ve diğ. 1989, Whatley ve Riggio 1993, Gray ve diğ. 1993, Davies ve Mccartney 2003, Kassing ve Prieto 2003, Wakelin ve Long 2003, Russel ve Trigg 2004, Anderson ve Lyons 2005, Hockett ve diğ. 2009, Hayes ve diğ. 2013). Ülkemizde yakın zamanda Yalçın (2016) tarafından yürütülen çalışmada da; erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla kadını daha fazla suçlayıcı tutumlar içerisinde oldukları ve daha fazla sorumlu tuttıkları bulgulanmıştır. Tecavüz olgularında kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi erkeklerde kadınlara oranla belirgin şekilde fazladır ve kadına yüklenen bu olumsuz tutumlar, tecavüzün meşrulaştırılmasına, saldırganın daha az

sorumlu tutulmasına ve tecavüz olgusunun artarak sürmesine zemin yaratmaktadır. Bu bağlamda cinsiyetler arasındaki bu belirgin farklılığın derinlemesine incelenmesinin ve kadına karşı olumsuz tutumların erkeklerde çok daha fazla olmasının sosyolojik ve feminist bakış açısı ile yeniden ele alınmasının önemi açıktır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında; daha önce de belirtildiği gibi ileri yaştaki katılımcıların genç katılımcılara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, ayrıca eğitim seviyesinin artması ile tecavüze ilişkin olumsuz tutumların azaldığı bulgulanmıştır. Benzer şekilde yaştan ilerlemesi ile tecavüze maruz bırakılan kadına ilişkin suçlayıcı tutumlar ve sorumlu tutma eğilimi de artmaktadır. Ayrıca eğitim seviyesi düştükçe kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi de yükselmektedir. Ayrıca, katılımcıların yaşadıkları yer büyüdükçe (ilçeden şehire, şehirden büyükşehire gibi) kadına yükledikleri sorumluluk ve suçlama azalmaktadır. Literatürde yaşam yeri ve tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlama ve sorumlu tutma eğilimi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanılmamıştır. Literatürde var olan çalışmaların pek çoğu üniversite öğrencileri üzerinde yürütülmüş olup bu durum, yaş, eğitim, medeni durum gibi değişkenlerin detaylı olarak karşılaştırılması için elverişli değildir. Küçük ve kapalı toplumların daha konservatif ve cinsel yönden daha gelenekçi olabilme potansiyeli bulunmaktadır. Bu bağlamda, daha küçük ve kırsal alanda büyüyen kişiler ile kentte büyüyen kişiler arasında cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi suçlama bakımından bir farklılaşmalarının olup olmadığı daha sonra yapılabilecek araştırmalarda daha detaylı incelenebilir.

Araştırmamızın diğer bir bulgusu ise; boşanmış katılımcılar, bekar ve evli katılımcılara oranla kadını daha fazla tahrik edici olarak değerlendirmişler ve daha fazla sorumlu tutmuşlardır. Literatürde tecavüze maruz bırakılan kişiyi suçlamanın incelendiği pek çok çalışmada katılımcılara sunulan hikayelerde saldırıya maruz bırakılan kişiye ilişkin verilen bazı değişkenler manipüle edilmiş olup, özellikle yaş, meslek, medeni durum gibi değişkenlerin bu kişinin suçlanmasında olan etkisi incelenmiştir. Örneğin; genç kadın ile yaşlı kadın ya da evli kadın ile bekar kadın hikayesinde kadına atfedilen suçlama incelenmiştir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi literatürdeki pek çok çalışma üniversite öğrencileri üzerinde yürütüldüğü için katılımcıların medeni durumlarının cinsel bir saldırıya maruz bırakılan kişiyi suçlamaya olan etkisinin incelendiği çalışmaya rastlanılmamıştır.

Kadının Mesleği ve Saldırganla Tanışıklık

Kadını suçlama ve sorumlu tutma eğilimi: Elde edilen bulgulara göre; kadının mesleğinin kadına yüklenen sorumluluğu ve kadını dikkatsizlik ve tahrik edicilikle suçlamayı etkilediği görülmektedir (bkz Çizim 10,11,13). Kadın din kültürü öğretmeniye, dansöz ya da sosyal hizmet uzmanına göre saldırıdan daha az sorumlu tutulmaktadır. Benzer şekilde din kültürü öğretmeni diğer kadınlara oranla daha az dikkatsiz ve daha az tahrik edici olarak değerlendirilmiştir. Bu bulgular “*Dansöz kadının diğer iki kadına oranla daha fazla suçlanacağı ve daha fazla sorumlu tutulacağı, dansöz kadın ile daha az özdeşim kurulacağı, olayın daha az rastlantısal olarak değerlendirileceği öngörülmektedir.*” şeklindeki 3(a) hipotezimizi büyük oranda destekler niteliktedir. Din kültürü öğretmeni gibi kadından beklenen rolü ihlal eden herhangi bir imasının olmadığı durum ile normdan saptığı ve saygınlığının daha düşük olduğu durum (dansöz) arasında dikkatsizlik ve tahrik edicilik açısından anlamlı bir fark görülmüştür. Cinsel açıdan kışkırtıcı davranışların, dansözün sosyal rolü ile daha muhtemel görülmesi şaşırtıcı değildir. Araştırmamızın senaryosunu oluştururken referans aldığımız Smith ve arkadaşlarının (1976) çalışmasında da benzer şekilde din kültürü öğretmenini refere eden *rahibe* en az sorumlu olarak değerlendirilmiştir. Tecavüze maruz bırakılan kadının saygınlığı mitleri etkileyen önemli faktörlerden biridir. Toplum normlarından sapmayan, cinsiyet kalıpyargılarına en fazla uyan, kadının nasıl olması gerektiğine dair çekirdek inançları sarsmayan bir kadın, geleneksel cinsiyet rollerini ihlal ettiği düşünülen bir kadına oranla tecavüzdten daha az sorumlu tutulmaktadır. Örneğin alkol ya da uyuşturucu aldığı belirtilen bir kadın ile herhangi bir alkol ya da madde kullanımından bahsedilmeyen bir kadın örneğinde alkol ya da madde kullanımı olan kadın, diğer kadına oranla daha fazla sorumlu olarak değerlendirilmektedir (Grubb ve Turner 2012, Schwartz ve Leggett 1999, Gray ve diğ.1993).

Araştırmamızın ilginç bulgularından biri de; saldırgan ile olan tanışıklığın kadına yüklenen sorumluluğu ve suçlamayı anlamlı olarak etkilemediğidir. Bu bulgular “*Saldırgan ile kadının önceden tanışıyor olmaları durumunda, tanışmadıkları duruma oranla kadının daha fazla suçlanacağı ve sorumlu tutulacağı öngörülmektedir.*” şeklimdeki 4(a) hipotezimizin desteklemediği görülmektedir. Literatürde, saldırgan ile tecavüze maruz bırakılan kadının geçmişten tanışıyor olmalarının, kadının daha fazla suçlanmasına ve daha fazla sorumlu tutulmasına neden olduğuna ilişkin pek çok çalışma

bulunmaktadır (Frese ve diğ. 2004, Sheldon ve Parent 2002, Bell ve diğ. 1994). Saldırganın önceden tanınan birisi olması, kadına saldırıyı öngörebilme ve tedbir alma sorumluluğu yüklenmektedir (Bruggen ve Grubb 2014). Bu nedenle araştırmamızda kadının, saldırganı önceden tanıdığı durumda, geçmişte tanımadığı duruma oranla daha fazla suçlanacağı ve sorumlu tutulacağı öngörülmüşse de tanışıklık değişkeninin kadını suçlamayı ve sorumlu tutmayı etkilemediği görülmektedir. Yabancı tecavüzü daha rastlantısal ve daha tesadüfi olarak değerlendirilmektedir (Bruggen ve Grubb 2014). Daha tesadüfi olarak değerlendirilen bir olayda olaya maruz kalan kişide sorumluluk aranması daha düşük ihtimalli bir durumdur. Bu nedenle geçmişten tanımadığı bir saldırgan tarafından cinsel saldırıya uğrayan kadının daha az suçlanmasını ve daha az sorumlu tutulmasını beklemek olası olacaktır. Bununla birlikte, bizim çalışmamızda saldırgan ile kadının geçmişten tanıyor olmaları kadını suçlamayı anlamlı olarak etkilememektedir. Daha önce de belirtildiği gibi bunun nedenlerinden birinin yine yüksek eğitilmiş katılımcılar olabileceği düşünülmüştür.

Kadının hislerinin değerlendirilmesi: Katılımcılara göre, kadın din kültürü öğretmeni ise, dansöz ve sosyal hizmet uzmanına göre kendini daha kötü hissetmektedir (bkz Çizim 14). Saldırgan ile olan tanışıklık ise, kadının hisleri hakkındaki düşünceleri anlamlı olarak etkilememektedir, ancak kadın din öğretmeni ise ve saldırganı tanımıyorsa, dansöze göre kendisini daha kötü hissetmektedir, bununla birlikte kadın saldırganı tanıyorsa bu fark ortadan kalkmaktadır ve dansöz ve din öğretmeni aynı derecede kötü hissetmektedir. Yine benzer şekilde din öğretmeni saldırganı tanımıyorsa, kendini sosyal hizmet uzmanına göre daha kötü hissetmektedir, Fakat saldırgan tanıdık olduğu zaman bu fark ortadan kalkmaktadır. Bu bulgu tanımadığı bir saldırgan tarafından cinsel saldırıya uğrayan bir kadının, tanıdığı bir kişi tarafından cinsel saldırıya uğrayan bir kadına göre daha fazla örseleneceğine ilişkin literatürde yer alan bazı bulgularla uyumludur (Frese ve diğ. 2004). Bu tutum bir tecavüz mitidir ve hem tanışıklık hem de meslek değişkenlerinden etkilendiği için tecavüze maruz bırakılan kadının saygınlığına ilişkin önyargılı tutumlara da örnek türündedir. Aynı meslek içerisinde incelendiğinde; dansöz saldırganı tanıyorsa, tanımadığı duruma göre kendini daha kötü hissettiği düşünülmektedir. Bunun tam tersi olarak; din öğretmeni saldırganı tanımıyorsa, tanıdığı duruma göre kendini daha kötü hissettiği düşünülmektedir.

Kadının yaşadığı durumun zorluğunun değerlendirilmesi: Katılımcıların anlamlı bir çoğunluğu dansöze oranla din kültürü öğretmeninin yaşadığı durumu daha zor olarak değerlendirmişlerdir (bkz Çizim 15). Bu bulgu da beklenirdir. Senaryolarda atıfta bulunulan kadın, cinsiyet, yaş, fiziksel görünüm, meslek ve sosyal statü, yaşam ve eğlence tarzı bakımından kişinin kendisine ne denli benzer algılanırsa, kadını suçlamanın da o denli azaldığı görülmektedir (Eker ve Erdener 2011). Daha fazla özdeşim kurulan ve daha saygın olarak değerlendirilen kadının yaşadığı olumsuz olaydan daha fazla etkilendiğini düşünmek oldukça muhtemeldir.

Olayın rastlantısallığının değerlendirilmesi: Senaryodaki tecavüz olayı, kadının mesleği dansöz olduğunda, din kültürü öğretmeni ve SHU olmasına oranla daha az rastlantısal olarak değerlendirilmiştir (bkz Çizim 12). Bu bulgu da beklenirdir ve literatürle uyumludur. Tecavüze maruz kalan bir kadının “ideal” ya da “gerçek” bir mağdur olarak değerlendirilebilmesinde tecavüze ilişkin mitler belirleyici rol oynamaktadır. Belirlenen bu sınırların dışına çıkan kadınlar ise zaten kendilerini olası risklere açık hale getirmişlerdir ve başlarına gelenlerden sorumludurlar. Bu, aynı zamanda kadının varoluşunu çok büyük oranda sınırlandıran ve güvenliğini ciddi şekilde tehdit eden bir durumdur. “Makul” ya da “gerçek” bir tecavüz mağdurunun cinsel olarak çok aktif olmayan, adı kötüye çıkmamış, alkol ya da madde kullanımından dolayı iradesini kaybetmemiş, yüksek riskli yaşam tarzına sahip olmayan insanlar olmaları beklenir. Bu ideal mağdur kavramını karşılamayan bir kadının yasalar karşısında da iddialarını iyi temellendirmesi gerekecektir (Randall 2010). Çünkü “ideal mağdur” olmayan bir kadının başına gelen olaydan sorumlu olacağı ve olası risklere karşı gerekli tedbirleri almadığı için kendisini bir saldırıya açık hale getirmiş olabileceğini düşünmek oldukça muhtemeldir. Bu aynı zamanda adil dünya inancı açısından da beklenirdir ve dansöz örneği ideal mağdur kavramından uzak olduğu için olayın tesadüfîlik düzeyine ilişkin algı da azalmaktadır. Saldırgan ile tanışıklık durumu, katılımcıların olayın rastlantısallığı hakkındaki düşüncelerini anlamlı olarak etkilemektedir. Kadın saldırganı geçmişten tanımıyorsa, tanıdığı duruma göre olay daha fazla rastlantısal olarak algılanmaktadır. Bu bulgu beklenirdir ve yabancı bir saldırgan tarafından gerçekleştirilen tecavüz olayı daha tesadüfî olarak görülmektedir.

Kadın ile özdeşim kurma: Katılımcıların özdeşim kurma eğilimleri kadının mesleğine, kadının saldırganı tanıyıp tanınamasına ve bunların etkileşimine göre de farklılaşmamaktadır. Bazı katılımcılardan alınan geribildirimlerde özdeşime ilişkin

sorunun tam olarak anlaşılması görülmesi, özdeşim olgusunun meslekler ya da tanışıklık düzeyinden etkilenmemiş olmasının nedenlerinden birinin de bu olabileceği düşünülmüştür. Bununla birlikte tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça tecavüze maruz bırakılan kadınla özdeşim kurma azalırken, kadınsılık puanı arttıkça kadınla özdeşim kurma da artmaktadır. Kadınların tecavüze maruz bırakılan bir başka kadın ile özdeşim kurmaları daha olasıdır. Kadınların daha çok tecavüze maruz kalan kişi ile, erkeklerinse saldırgan ile daha fazla özdeşim kurdukları literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır. Özdeşim kurmayı etkileyen en önemli olaylardan biri kadının cinsiyetidir. Aynı cinsiyete sahip olmak kadınlarda benzer bir olaya maruz kalma olasılığının daha belirgin şekilde algılanmasına neden olabilmektedir. Bunun yanı sıra tecavüze maruz bırakılan kişinin yaşı, mesleği, yaşam tarzı ne kadar kendisine benzerse özdeşim ve empati kurma düzeyi de o derece yükselmektedir (Kanekar ve diğ. 1990). Tecavüze uğrayan erkek ve kadınların öykülerini dinleyen kişilerin özdeşim düzeyine bakıldığında ise; erkeklerin kadın ile daha az düzeyde özdeşim kurdukları görülmektedir. Referans çalışmamız olan Smith ve arkadaşlarının (1987) çalışmasında da katılımcıların anlamlı bir çoğunluğun rahibe ile özdeşim kurduğu görülmektedir. Burada özdeşim değerlendirmesinin kadının mesleğinden ve saygınlığından etkilendiği düşünülmektedir. Bizim çalışmamızda meslek özdeşim açısından bir belirleyici olmasa da diğer bütün değişkenler analize eklendiğinde mesleğin de özdeşimi belirli bir düzeyde etkilediği görülmektedir. Ferrão ve Gonçaves (2015) yapmış oldukları meta-analiz çalışmasında, tecavüze uğrayan kişi ile daha fazla özdeşim ve empati kuran kişilerin saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha az suçlama eğilimi içinde olduklarına ilişkin çok sayıda araştırma bulgusu aktarmaktadırlar. Özellikle kadınların atıfta bulunulan tecavüze maruz bırakılan kişiyi kendilerine ne kadar çok benzetirlerse suçlamalarının da o düzeyde azaldığı bilinmektedir (Eker ve Erdener 2011). Tecavüz mitlerinin kadına bakış açısını belirgin şekilde etkilediği bilinmektedir ve tecavüze maruz bırakılan ile özdeşim kurma düzeyini anlamlı bir biçimde etkileyeceği beklenir bir bulgudur.

Olayın katılımcının başına gelme olasılığının değerlendirilmesi: Katılımcıların benzer bir olayın kendi başlarına gelme olasılığını değerlendirmeleri tecavüze maruz bırakılan kadının mesleğine göre farklılaşmamaktadır. Özdeşim kurma ile kendi başına gelme olasılığını değerlendirme değişkenleri birbiri ile yakından ilişkili olup, daha çok özdeşim kurulan kadın ile benzer bir kaderi paylaşma fikri kişiyi rahatsız edeceği için kişi kendisinin benzer bir saldırıya maruz bırakılma riskini daha kontrol edilebilir olarak

değerlendirip, dışsallaştırma eğilimi sergiliyor olabilir. Bizim çalışmamızda özdeşim açısından meslekler arasında anlamlı bir fark bulgulanmamış, aynı zamanda katılımcılar mesleğe göre olayın kendi başlarına gelme olasılığını farklı değerlendirmemişlerdir. Katılımcıların benzer bir olayın kendi başlarına gelme olasılığını düşünmeleri kadının mesleğine, saldırganı tanıyıp tanımamasına ve bunların etkileşimine göre de farklılaşmamaktadır.

Saldırganı sorumlu tutma eğilimi: Saldırgana yüklenen sorumluluğun tecavüze maruz bırakılan kadının mesleğinden etkilendiği bulgulanmıştır. Kadın din kültürü öğretmeni olduğunda, dansöz olduğu duruma oranla saldırgana daha fazla sorumluluk yüklendiği görülmektedir (bknz Çizim 16). Bu bulgu da beklenirdir ve varsayımlarımızdan olan “*Dansöz kadın senaryosunda diğer iki senaryoya oranla saldırgana daha az sorumluluk yükleneceği öngörülmektedir.*” 3(b) hipotezimizi büyük oranda desteklemekte olup, “ideal mağdur” kavramına uygun olarak din öğretmenin faili, saygınlığı daha düşük olarak değerlendirilen dansözün failine oranla daha fazla sorumlu olarak değerlendirilme eğilimindedir.

Saldırgan ile tanışıklık ise, saldırgana yüklenen sorumluluğu anlamlı olarak etkilememektedir, benzer şekilde kadının mesleği ve saldırganı tanıması arasında da anlamlı bir etkileşim bulunmamıştır. Bu bulgu “*Saldırgan ile kadının tanışmadıkları durumda, tanışıyor oldukları duruma oranla saldırgana daha fazla sorumluluk yükleneceği öngörülmektedir.*” şeklindeki 4(b) hipotezimizi desteklememektedir. Yabancı tecavüzü, saldırganın daha fazla suçlandığı ve saldırgana daha fazla sorumluluk atfedildiği bir tecavüz türüdür. Tanıdık tecavüzünde, saldırgan ile saldırıya maruz bırakılan kişinin geçmişteki etkileşimlerine ilişkin boşluklar olduğu için, insanlar bu boşlukları mitlerle doldurma eğilimi içine girebilmektedir. Bu bağlamda büyük oranda kadın sorgulanmakta ve meydana gelen cinsel saldırı için olası bir dikkatsizliği ya da teşvik ediciliğinin olup olmadığı irdelenmekte iken yabancı tecavüzünde bu olası boşluk çok daha küçüktür. Bu nedenle yabancı tecavüzü senaryolarında saldırgana yüklenen sorumluluk, tanıdık tecavüzüne oranla daha fazladır (Frese ve diğ. 2004).

Saldırgana verilmesi önerilen ceza: Katılımcılar, tecavüze maruz kalan kadın din kültürü öğretmeni olduğunda, dansöz ve sosyal hizmet uzmanına göre saldırgana daha fazla ceza verme eğilindedirler. Benzer şekilde din kültürü öğretmenine saldırıda bulunan saldırgana

daha fazla sorumluluk yüklenmiş olup bu iki bulgu aslında, yargılanma sürecindeki olası önyargıları ve olası adaletsizliği tekrar gözden geçirme açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Öngörücüleri

Araştırmamızın temel sorularından birisi; daha saygın olarak değerlendirileceği düşünülen kadının (din kültürü öğretmeni), daha az saygın olarak değerlendirileceği düşünülen kadına (dansöz) oranla daha az suçlanıp suçlanmayacağıdır. Bu nedenle her senaryo sonunda katılımcılara tecavüze maruz bırakılan kadını suçlama, sorumlu tutma, kadının hislerini ve yaşanan durumun zorluğunu belirleme, kadın ile özdeşim düzeyi gibi 10 soruyu değerlendirmeleri istenmiş olup bu değişkenlerin en belirgin tahmin edicilerini belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır.

Kadını suçlama; Kadını dikkatsizlikle suçlamada kadının mesleği iyi bir tahmin edicidir ancak diğer değişkenler de analize eklendiğinde, meslek artık anlamlı bir yordayıcı olmaktan çıkarken tecavüz mitleri ve erkeksilik anlamlı yordayıcılar olarak görülmektedir (bknz Çizelge 4.8.1). Bu da kadının mesleğinin tecavüz mitlerinin kabulü ile yakın ilişkisine işaret etmektedir. Tecavüz mitlerinin kabulünün kadına atfedilen sorumluluk ve suçlayıcılığı tayin etmesi beklenir bir bulgudur. Benzer şekilde kadının tahrik edicilikle suçlanmasında da mesleği ve saldırgan ile tanışıklığı, bütün olarak kadına yüklenen tahrik ediciliği neredeyse anlamlı bir şekilde tahmin ederken, kadının mesleği analizdeki anlamlı yordayıcıdır. Diğer değişkenler de analize eklendiğinde bütün olarak değişkenler anlamlı bir şekilde kadına yüklenen tahrik ediciliği tahmin edebilmektedir. Tecavüz mitleri ve kadınsılık değişkenleri anlamlı yordayıcı değişkenler olarak görülürken yine kadının mesleği anlamlı yordayıcı olma özelliğini kaybetmiştir (bknz Çizelge 4.8.2). Tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça kadına yüklenen tahrik edicilik suçlaması da artarken, kadınsılık arttıkça kadına yüklenen tahrik edicilik suçlaması azalmaktadır.

Kadının Sorumluluğu; Kadına yüklenen sorumluluğu belirlemede meslek ve saldırganla olan tanışıklık iyi birer tahmin edicidirler. Diğer değişkenler de eklendiğinde değişkenler yine anlamlı bir şekilde kadına yüklenen sorumluluğu tahmin edebilmektedir. Meslek, tecavüz mitleri ve erkeksilik değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Diğer değişkenler ise kadının sorumluluğunu anlamlı bir şekilde açıklamamaktadır (bknz Çizelge 4.8.3).

Kadının Hisleri; Kadının hislerini tayin etmede meslek ve saldırganla tanışıklık önemli yordayıcılar, kadının mesleği anlamlı yordayıcı olarak bulunmuştur. Diğer değişkenler de eklendiğinde bütün değişkenler anlamlı bir şekilde kadının ne kadar kötü hissedeceğini tahmin edebilmekte olup, anlamlı yordayıcılar tecavüz mitleri ve kadınsılıktır. Tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça kadının daha az kötü hissettiği, kadınsılık arttıkça ise kadının daha fazla kötü hissettiği düşünülmektedir. Yine diğer değişkenler eklendiğinde kadının mesleğinin yordayıcı özelliği kaybolmuştur (bkz Çizelge 4.8.5).

Kadınla Özdeşim Kurma; Tecavüz mitleri ve kadınsılık değişkenleri tecavüze maruz bırakılan kadın ile özdeşim kurmayı açıklayabilen anlamlı değişkenlerdir (bkz Çizelge 4.8.7).

Yaşanan Olayın Zorluğu; Bütün değişkenler anlamlı bir şekilde yaşanan durumun zorluğunun değerlendirilmesini tahmin edebilmektedir, tecavüz mitleri ve kadınsılık değişkenleri anlamlı açıklayıcı değişkenlerdir. Kadının mesleği ilk aşamada anlamlı bir açıklayıcı iken, diğer değişkenler eklendiğinde etkisini kaybetmektedir. Tecavüz mitleri kabulü arttıkça yaşanan olay daha az zor olarak algılanırken, kadınsılık puanı arttıkça daha zor olarak algılanmaktadır (bkz Çizelge 4.8.6).

Olayın Rastlantısallığı; Kadının mesleği ve saldırgan ile tanışıklık durumu, olayın rastlantısallığını değerlendirirken anlamlı bir şekilde etki göstermektedir. Kadının mesleği dansözlük olduğunda olay daha az rastlantısal olarak değerlendirilmiş ve bunu sırasıyla SHU ve din dersi öğretmeni takip etmiştir. Yine kadın saldırganı tanımadığında (tanıdığı koşula göre) olay daha rastlantısal olarak değerlendirilmiştir. İlginç olarak diğer değişkenlerin rastlantısallık değerlendirmesinde bir etkisi bulunmamıştır (bkz Çizelge 4.8.4). Varsayımlarımızda da kadının daha saygın olarak addedildiği durumda olayın daha fazla rastlantısal, daha az saygın olarak addedilecek olan dansöz senaryosunda ise olayın daha az rastlantısal olarak değerlendirileceği öngörülmüş olup, bulgularımız bu varsayımı desteklemiştir (hipotez 3a). Burada mesleğin olayın rastlantısallığını etkilediği görülmektedir. Ayrıca benzer şekilde tanıdık olmayan saldırgan koşulunda olay daha fazla rastlantısal olarak değerlendirilmiş olup, bu bulgu da tanışıklığın rastlantısallık değerlendirmesine olan etkisini göstermektedir.

Olayın katılımcının başına gelme olasılığı; Katılımcıların benzer bir olayın kendi başlarına gelip gelmeyeceğini değerlendirmelerinde, tecavüz mitleri ve bireysel adil dünya

inancı değişkenlerinin anlamlı yordayıcılar olduğu görülmektedir (bknz Çizelge 4.8.8). Katılımcıların tecavüz mitleri kabulü arttıkça olayın kendi başlarına gelme ihtimalini daha düşük olarak değerlendirmişlerdir. Yine katılımcıların bireysel adil dünya inançları arttıkça olayın kendi başlarına gelme ihtimalini düşük değerlendirmişlerdir. Kişinin başına gelebilecek bir olayı tayin ederken bu durumun O'nun adil dünya inancı ile ilişkili olması oldukça beklenir bir bulgudur.

Saldırganın Sorumluluğu; Saldırganın sorumluluğunu tayin etmede tecavüze maruz bırakılan kadının mesleği anlamlı bir yordayıcı iken diğer değişkenler eklendiğinde bu özellik ortadan kaybolmuştur. İkinci basamak analizde tecavüz mitleri ve bireysel adil dünya inancı değişkenleri saldırganın sorumluluğunun tayin edilmesinde anlamlı yordayıcılar olarak bulunmuştur (bknz Çizelge 4.8.9). Tecavüz mitlerinin kabulü arttıkça saldırganı suçlama eğilimi azalmaktadır. İlginç bir bulgu olarak bireysel adil dünya inancı arttıkça saldırganı suçlama eğilimi de artmaktadır. Benzer bir bulgu O'Quin ve Vogler'in (1989) yürüttükleri çalışmada da görülmüş olup yüksek ADİ düzeyi olan katılımcılar olayda mağdur olarak tanımlanan kişiye, faile oranla daha fazla sempati duymuşlar ve faili daha fazla suçlama eğilimi göstermişlerdir. Ancak bu çalışmada senaryoda tarif edilen bir trafik kazası mağduru ve bizim çalışmamızdaki tecavüze maruz bırakılan kadın öznesine yüklenen atıflar ile trafik kazası mağduruna yüklenen atıflar çok ilişkili olmayacaktır. Adil dünya inancı teorisi, insanların hak ettiği şeyleri yaşadıklarına yönelik bir inançtan doğar ve beslenir. İnsanlar olayları daha kabul edilebilir, daha başa çıkılabilir ve kontrol edilebilir olarak algılamak için rasyonalize etme ihtiyacı hissederler. Bu durumda mağduru suçlamak en kolaydır ve o zaten başına geleni hak etmiştir ya da hak edecek bir şey yapmıştır. Ancak görülyor ki bizim çalışmamızda böyle bir ilişki bulgulanmamıştır. Bunun bir nedeni katılımcıların büyük çoğunluğunun yüksek eğitimli olması olabilir. Katılımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe adil bir dünyaya inanıyor olsalar bile burada asıl sorumlunun saldırgan olabileceğini düşünüp saldırganı daha fazla suçlama eğilimi sergilemiş olabilirler. Yani eğer yaşanan olumsuz bir olayı daha anlaşılabilir olarak değerlendirebilmek adına birini suçlayacaklarsa bu suçlanacak kişiyi saldırgan olarak seçmiş olabilirler.

Cinsiyet Roller ve Adil Dünya İnancı

Araştırmamıza göre; eğitim düzeyi yükseldikçe erkeksilik puanı azalmaktadır. Cinsiyet rollerinin kabulü ile geleneksel bakış açısı ve eğitim arasındaki ilişkiye daha önce

de değinilmiş olup düşük eğitim seviyesinin cinsiyet rollerini daha fazla kabul etme ve daha fazla cinsiyetçi tutum sergileme ile doğrusal bir ilişkisi olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda araştırmamızdaki bu bulgu da literatür ile paraleldir (Russel ve Trigg 2004).

Katılımcıların erkeksilik puanı arttıkça senaryo öznesi kadına yükledikleri sorumluluk da artarken, kadınsılık puanı arttıkça kadına yüklenen sorumluluk azalmaktadır. Benzer şekilde kendisini daha erkeksi tanımlayan kişilerin kadını daha fazla dikkatsizlikle suçladıkları görülmektedir. Bu bulgular “*Tecavüz mitlerinin kabulü, adil dünya inancı ve erkeksilik düzeyleri arttıkça kadına daha fazla suçlayıcılık atfedileceği ve daha fazla sorumluluk yükleneceği öngörülmektedir*” şeklindeki 2(b) hipotezimizi desteklemektedir. Kendisini daha maskülen olarak değerlendiren bir kişi cinsel şiddet olayında kadını daha fazla sorumlu tutma eğilimi sergilemektedir. Eril bakış açısı ile erkeksilik (masküleniti) arasındaki ilişki göz önüne alındığında, araştırmamızdaki bu sonuç literatürdeki pek çok çalışmada da bulgularan erkeklerin tecavüz maruz bırakılan kadını daha fazla suçladıkları ve sorumlu tuttuklarına ilişkin sonuçlarla paralellik göstermektedir. Ancak burada üzerinde durulması gereken husus, erkeksilik puanı yüksek olan katılımcıların hepsinin erkek olmamasıdır. Kendisini daha az feminen ve daha fazla maskülen olarak tanımlayan bir kadın da tecavüze uğrayan kadını daha fazla suçlamış ya da sorumlu tutmuş olabilir. Bu noktada eril bakış açısının tartışılmasının önemi açıktır. Toplum tarafından şekillenen ve içselleşen bu rollere sıkı sıkıya bağlı olan kişilerin cinsiyetçilik düzeylerinin daha fazla olduğu bilinmektedir. Kendisini daha erkeksi tanımlayan bir kadın erkeksilik özelliklerinin daha baskın olduğunu düşünmektedir ve dolayısıyla erkek egemen bakış açısına sahip olduğu öngörülebilir. Rando ve arkadaşları (1998) geleneksel erkeksi cinsiyet rollerine sahip olan insanların tecavüzü meşrulaştırmaya daha fazla eğilimli olduklarını ileri sürmektedir.

Çalışmamızda genel adil dünya inancı düzeyinin erkeklerde kadınlara oranla daha yüksek olduğu bulgulanmıştır. Yıldırım ve Akgün'ün (2013) yürüttükleri çalışmada da benzer şekilde, genel adil dünya inancı erkeklerde kadınlardan daha yüksek olarak bulgulanmıştır. Durm ve Stowers (1998) az sayıda katılımcı ile yürüttükleri çalışmalarında ise adil dünya inancı düzeyi açısından kadın ve erkekler arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmamışlardır. Kurbanı suçlamayla ilgili teorilerin en önemlilerinden birisi adil dünya inancı teorisidir. Cinsel saldırı olgularına saldırıya maruz bırakılan kişiyi suçlama eğilimi adil dünya inancının bir yordayıcısı olarak değerlendirilmektedir (Hayes ve diğ.

2013). Literatürdeki pek çok çalışmada, adil dünya inancı yüksek olan bireylerin düşük bireylere oranla cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi daha fazla suçlama eğiliminde olduklarını bulgulanmıştır (Kleinke ve Meyer, 1990, Strömwall ve diğ. 2012, Strömwall ve diğ. 2013B, Whatley ve Riggio 1993, Yalçın 2016). Ancak bizim çalışmamızda bireysel ve genel adil dünya inancı ile cinsel saldırıya maruz bırakılan kadına yüklenen sorumluk arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmamıştır. Benzer şekilde kadına yüklenen dikkatsizlik ve tahrik edicilik suçlamaları ile bireysel ve genel adil dünya inancı arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatürle paralel olmayan bu sonuçların bir nedeninin araştırmada yer alan katılımcıların büyük çoğunluğunun lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip olmaları olabileceği düşünülmüştür. Eğitim düzeyi ile adil dünya inancı negatif yönlü bir ilişki içindedir ve düşük eğitim düzeyindeki bireylerin daha yüksek düzeyde adil dünya inancına sahip oldukları düşünülmektedir (Oppenheimer 2006). Literatürde adil dünya inancı ile cinsel saldırıya maruz bırakılan kadını suçlama arasında anlamlı ilişki bulmayan çalışmalar da mevcuttur. Hammond ve arkadaşları (2011), jüri üyeleriyle yürüttükleri çalışmalarında, erkek jüri üyelerinin tecavüz mitlerini kabul etme ve cinsel saldırıya maruz bırakılan kişiyi sorumlu ve suçlu bulma eğilimi kadın jüri üyelerine göre daha fazla olarak bulgulanmıştır. Ancak adil dünya inancı düzeyleri ile cinsel saldırıya maruz kalan kişiyi suçlama ve tecavüz mitlerinin kabulü arasında anlamlı bir ilişki bulgulanmamıştır. Yürüttüğümüz çalışmada katılımcıların %82'si lise ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir. Yaklaşık %60 katılımcı ise lisans ya da yüksek lisans eğitim seviyesindedir. Eğitim seviyesi yüksek olan katılımcıların adil dünyaya olan inançlarının düşük olduğu varsayımından yola çıkarsak çalışmamızdaki katılımcıların büyük çoğunluğunun ADİ düzeylerinin daha düşük olacağını bekleyebiliriz. Araştırmamızın bir diğer sonucu ise; yüksek eğitim düzeyine sahip kişilerin düşük eğitimlilere oranla kadını daha az suçladığıdır. Bu bağlamda bu katılımcılar kadını anlamlı düzeyde dikkatsiz ya da tahrik edici olarak değerlendirmemiş olabilir.

Tecavüz Mitleri, Adil Dünya İnancı ve Cinsiyet Roller

Katılımcıların erkeksilik özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inancı da artmaktadır. Geleneksel cinsiyet rollerine inanan ve bu rolün gereklerine sıkı sıkıya bağlı olan kişilerin cinsiyetçi bir takım kalıpyargılara sahip oldukları bilinmektedir. Erkeklerin kontrolü altında tutulması gerektiğine inanılan ve namus kavramının en önemli ayağı olarak görülen kadınların toplumsal alanda büyük oranda kısıtlandığı ve davranışlarının

yönetildiği bir koşulda, kadınların daha fazla sorgulanması ve suçlanması beklenir bir bulgudur. Erkek egemen bakış açısına sahip olan kişilerin kadını daha fazla suçlama eğilimi sergiledikleri literatürde pek çok çalışmada da gözler önüne serilmektedir. Rando'ya göre, geleneksel erkeksi cinsiyet rollerine sahip olan insanlar, tecavüze karşı daha toleranslıdır; böylece bir cinsel saldırının “tecavüz” olarak nitelendirilmesi için çok sayıda makul sebep ve saldırıya uğrayan kişide olası hatalar arama eğilimindedirler (Rando ve diğ., 1998). Araştırmamızın bir diğer bulgusu ise; katılımcıların kadınsılık özellikleri arttıkça tecavüz mitlerine olan inançları azaldığı şeklindedir. Bu bulgular bizim “*Tecavüze yönelik tutum ve davranışları etkileyebilen tecavüz mitleri, adil dünya inancı, erkeksilik gibi bazı temel değişkenlerin birbirleri ile de ilişkili olabileceği öngörülmektedir*” şeklindeki 2(a) hipotezimizi, tecavüz mitleri ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişki bağlamında desteklemektedir. Görülüyor ki; katılımcıların erkeksilik özellikleri arttıkça tecavüz mitlerini kabul düzeyleri de artmakta, kadınsılık düzeyleri arttıkça ise tecavüz mitlerini kabul düzeyleri azalmaktadır. Ayrıca kadınsılık düzeyi arttıkça genel adil dünya inancı düzeyi de yükselmektedir.

Katılımcıların bireysel adil dünya inançları arttıkça tecavüz mitlerine olan inançları azalmaktadır. Fakat genel adil dünya inancı ile tecavüz mitleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tecavüz mitleri ile adil dünya inancı literatürde pek çok çalışmada birlikte incelenmekte olup, büyük oranda birlikte artmaları beklenen iki değişken olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda 2(a) varsayımımız ilişki olarak kısmen desteklenmiş olmakla birlikte, tecavüz mitlerinin kabulü ile bireysel adil dünya inancı düzeylerinin birlikte artması beklenirken bu durum gerçekleşmemiştir. Bunun bir nedeninin katılımcıların büyük çoğunluğunun eğitim seviyesinin yüksek olması olabileceğine daha önce de değinilmiştir. İnsanlar, dünyada hak ettiklerini yaşadıkları ve başlarına geleni hak ettiklerine inanma eğiliminde olsalar da tecavüze ilişkin olumsuz kalıpyargıları eğitimin de sayesinde büyük oranda kabul etmiyor olabilirler. Ayrıca araştırmamızın bir diğer bulgulardan biri de; katılımcıların bireysel ADİ düzeyleri yükseldikçe olayın kendi başlarına gelme olasılığını düşük görme eğiliminde olduklarıdır. Bu sonucu tecavüz mitleri ile bireysel ADİ arasındaki negatif yönde olan ilişki bağlamında değerlendirdiğimizde; katılımcıların kadını suçlayıp kendilerinden ötekileştirerek, kendilerinin de benzer bir suçun mağduru olma riskini daha kontrol edilebilir olarak değerlendirme isteklerinin bu sonuca neden olmuş olabileceği düşünülmüştür. Tecavüz

olayında bir rasyonalizasyona ihtiyaç duyarak kadını suçlama ve aslında olanları hak etmiş olabileceğini düşünme eğilimi adil dünya inancının temel dayanağıdır. Kişi senaryodaki kadın ile aynı kaderi paylaşabileceği düşüncesine karşı kendisini böylece korumaktadır (Sakallı-Uğurlu ve diğ. 2007). Ayrıca katılımcıların bireysel ADİ düzeyleri yükselirken genel ADİ düzeylerinin de yükseldiği görülmektedir. Bu bulgu beklenir bir bulgudur ve değişkenler arasındaki ilişkinin varlığı varsayımımızı destekler niteliktedir. İnsanların, dünyanın genel olarak adil bir yer olduğunu düşünüyorken, dünyanın kendilerine de adil olduğunu düşünmeleri oldukça muhtemeldir.

Geleneksel cinsiyet rollerine sadık olan kişiler, toplumun belirli bir cinsiyetten beklediklerini çoğu zaman bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde yerine getirmektedir. Erkeklerin daha güçlü, cesaretli, korkusuz, gerçekçi ve kendine güvenen, kadınların ise daha zayıf, kararsız, duygusal, kırılgan ve bağımlı bir yapıda olmaları öngörülür ve beklenmektedir. Bu rollere sıkı sıkıya bağlı olan kişiler bu tip kalıpyargıların devamını sağlamış olur. Böylelikle kalıpyargılara dayalı bir cinsel ayrımcılık meydana gelir. Tecavüzün aslında kadının hatası olduğu, tecavüz edilmiş kadının artık daha az cazip ve daha az tercih edilecek birisi olduğu, erkeklerin doğaları gereği cinselliğe daha fazla ihtiyaç duydukları ve bu dürtülerini kontrol edemedikleri şeklindeki inançlar geleneksel cinsiyet rollerinden beslenmektedir. Bu inançlar aynı zamanda tecavüz mitleri ile oldukça yakından ilişkilidir (Eker ve Erdener 2011). İnsanların tecavüz olayına, tecavüzden hayatta kalan kadına ve saldırgana yönelik atıflarında toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları önemli bir rol oynamaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin kabulü kadını büyük oranda dezavantajlı, erkeği ise avantajlı konuma taşımakta, böylelikle cinsiyetçi tutumların gelişmesine neden olmaktadır.

Korumacı cinsiyetçi tutum sergileyen kişiler, kadınların sosyal bağlamlarda, özellikle de erkeklerle olan ilişkilerinde belirli cinsiyet rollerine uygun biçimde davranmalarını beklerler. Eğer bu beklenti karşılanmazsa, yani; kadın kendisinden beklenen rolleri doğru bir biçimde uygulamamışsa kadına yönelik koruma kalkanı ortadan kalkmaktadır. Artık olumsuz olarak değerlendirilen kadın başına gelen olaydan sorumlu tutulmaktadır. Geleneksel cinsiyet rollerine uygun davranmadığı düşünülen ya da bu rolleri ihlal ettiği düşünülen bir kadın ahlaki olmayan bir biçimde davranmış olarak algılanmakta ve daha fazla korunmayı hak etmediği düşünülerek yaşadığı saldırıdan dolayı suçlanmaktadır. Aynı zamanda bu kadın artık eskisi gibi cazip de değildir. Bu tür bir

cinsiyetçi tutum, saldırganı daha az sorumluluk atfetmeyi ve daha az ceza önermeyi de beraberinde getirmektedir. Kadınlara yönelik düşmanca cinsiyetçi tutum sergileyen kişiler ise, kadınların cinsellik ve cinsel cazibelerini kullanarak erkekler üzerinde güç ve kontrol kurarak, erkeklerle alay etmeye çalıştıklarına inanmaktadırlar. Böylelikle yaşanan cinsel şiddeti hafife alma ve bu saldırının kadın üzerindeki olumsuz etkilerini küçümseme eğilimi ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin ve sosyal hiyerarşinin sürmesini isteyen bireyler (özellikle toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde avantajlı konumda olan erkekler), pek çok alanda yetersiz görükları kadının, tecavüz olayını gereğinden fazla büyüttüğünü öne sürerek tecavüz olayını meşrulaştırmaktadırlar (Çamaş ve Meşe 2016). Tecavüz mitlerini kabul düzeyini ölçmek amacıyla araştırmamızda kullanılan İllinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeğinde de bu türden mitlere yer verilmiştir. Örneğin; “Eğer bir kadın bir erkekle cinsel açıdan birlikte olma konusunda istekliyse, erkeğin biraz ileri gitmesi ve seks yapması büyük bir mesele değildir” -*tecavüzün hafife alınması*-, “Tecavüz suçlamaları, çoğunlukla erkekleri geri getirmenin bir yolu olarak kullanılır” -*kadınlar cinselliklerini kullanırlar*-, “Kadınlar tecavüzün kendilerini ne kadar etkilediğini abartma eğilimindedirler” -*tecavüzün meşrulaştırılması, kadının yaşadıklarının hafife alınması*-, “Pek çok kadın erkeği tecavüze yönlendirir ve sonra tecavüzden ötürü ağlaşır” -*tecavüzün meşrulaştırılması, kadının yaşadıklarının hafife alınması*- maddeleri toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyetçi tutumlarla yakından ilişkilidir. Erkek egemen bir sistemde kadını suçlamak seçilebilecek en kolay yollardan biridir. Güçlü olanın yanında olmak kendini daha güvende hissetmeye yaramaktadır.

5.1. Sınırlılıklar

Yürüttüğümüz çalışmada, temel olarak tecavüz mitlerinin kabulünden yola çıkarak kadının suçlanmasında etkili olan diğer değişkenler incelenmek istenmiştir. Literatürde bu konu üzerine yürütülen pek çok çalışma üniversite öğrencileri ile yapılmış olup, bizim çalışmamızda toplumun genelini yansıtabilecek bir örnekleme ulaşmak esas alınmıştır. Bu bağlamda seçkisiz olmayan, kolay ulaşılabilir ve evreni iyi temsil eden bir örneklem oluşturulmak istenmiştir. Ancak zamandan tasarruf edebilmek adına internet aracılığı ile de katılımcılara ulaşılmış olup, bu durum internet kullanımı olan ve belirli bir eğitim seviyesine ulaşmış kişilerin araştırmaya daha fazla dahil edilmiş olmasına sebep olmuş gibi gözükmektedir. Katılımcıların eğitim seviyesinin toplumun genelinden yüksek bir seviyede olduğu düşünülmüş olup, bu durum bazı bulguları etkilemiş olabilir. Özellikle adil dünya inancı ile tecavüze maruz bırakılmış kadını suçlama arasında beklenen ilişkinin bulgulanamamasının ana nedenlerinden biri eğitim seviyesinin yüksekliği olabilir. Bu durum araştırmanın bir sınırlılığı gibi gözükmektedir. Bu bağlamda gelecekteki araştırmalarda eğitim seviyesi unsurunun dengelenmesi ve evreni iyi temsil eden bir örneklem oluşturulması, araştırmanın verilerin genellenebilirliği açısından önemli gözükmektedir.

Araştırmamıza dahil edilen katılımcılar, demografik özellikleri bakımından birbirine benzerlik göstermektedir. Ayrıca oluşturulan deneysel gruplar da birbirleri ile benzemektedirler. Ancak kadının mesleğinin SHU olduğu ve saldırganı tanıdığı grup olan B2 grubundaki katılımcılar, kadınsılık ve tecavüz mitleri bakımından diğer bazı gruplarla ufak farklılıklar göstermekte olup, bu grubun kadınsılık ve tecavüz mitlerini kabul düzeyleri bir miktar yüksektir. Bu durumun sonuçlara minimal düzeyde bir etkisi olmuş olabilir. Grubun bu bağlamda dengelenememiş olması bu araştırmanın küçük bir sınırlılığı olabilir. Bulgular bu bilgiler ışığında incelenmelidir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmamız, tecavüz mitlerinin kabulü ve tecavüze maruz bırakılan kadının suçlanmasına ilişkin Türkiye'de yakın zamanda yapılan nadir araştırmalardan biridir. Bu bağlamda literatüre katkıda bulunacağı açıktır. Cinsel şiddet durumunda, kadında kusur ya da kabahat bulmaya çalışılarak aslında mağduriyetin o kusur nedeniyle ortaya çıktığı mesajı verilmektedir. Kadını suçlamak, kimsenin cinsel yönden herhangi bir şiddeti hak etmediğini savunmanın yerine “bazıları cinsel şiddeti hak etmektedirler” düşüncesini açıktan ya da örtük bir biçimde telkin etmektedir. Kadının yaşadığı şiddeti ispatlamaya çalışmasındaki yaklaşım da benzeri mitleri beslediği için temelinde yine kadını suçlamaktır. Ülkemizde kadınların kendisinden utanmadan ve açık bir biçimde “ben cinsel şiddete maruz bırakıldım” diyememesi ya da yaşadığı şiddeti gizlemek zorunda kalmasının en önemli sebeplerinden birisi suçlanmasıdır. Cinsel şiddetin hem toplumda hem de medyada yaygın olarak eril bir dil yapısıyla ve maruz bırakılan kişi üzerinden verilmesi, faillerin yok sayılarak, toplumda cinsel şiddetin sebebi belirsizmiş gibi ya da çözümü olmayan bir sorunmuş gibi sunulması tecavüz ve her türlü cinsel şiddetin sürmesine ve meşrulaşmasına zemin yaratmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, cinsel şiddet üzerinden yorum yapan her bireyin kendisinin ve diğerlerinin yaklaşımlarını yeniden ele alarak, kadını suçlayıcılığın olup olmadığını sorgulaması ve üzerinde bir farkındalık geliştirebilmesi adına önemlidir.

Cinsel saldırı olgusunda kadına ve tecavüzcüye ilişkin tutumların doğrudan incelenmesi mümkün olamayacağı için literatürde sıklıkla başvurulan senaryo örnekleri üzerinden ölçüm alma yolu izlenmiştir. Yakın zamanda ülkemizde Yalçın'ın (2016) bu konu üzerinde yapmış olduğu önemli bir çalışma bulunmaktadır. Yalçın'ın çalışmasında da katılımcılara tecavüze ilişkin senaryolar sunulmuş olmakla birlikte, her katılımcı hazırlanan bütün senaryoları okumuş olup, bu durumun katılımcıların senaryolardan etkilenmesine neden olabilme riski taşıyabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bizim çalışmamızda deneysel gruplar oluşturulmuş ve her gruptaki katılımcı yalnızca bir senaryo okuyarak o senaryo üzerinden saldırgan, saldırıya maruz bırakılan kadın ve tecavüze

ilişkin tutumlarını aktarmıştır. Böylelikle katılımcıların diğer senaryolardan etkilenme ve tutum değiştirme potansiyelleri elimine edilmiştir.

Araştırmamızdan elde edilen sonuçlara bakıldığında; büyük oranda literatürle benzeşmekte olup, erkeklerin kadınlara oranla tecavüz mitlerini daha fazla kabul ettikleri, kadını daha fazla dikkatsizlikle ve tahrik edicilikle suçladıkları ve saldırıdan sorumlu tutukları görülmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi düşük olan katılımcıların kadını daha fazla suçladığı, mitleri daha fazla kabul ettikleri görülmektedir. Benzer şekilde yaşam yeri küçüldükçe kadını suçlama oranı artmaktadır. Erkeksi cinsiyet rolüne sahip bireylerin kadını daha fazla suçladığı bulgulanmıştır. Saldırıya uğrayan kadının saygınlığının kadını suçlamaya olan etkisine bakıldığında ise; din öğretmenin dansöze göre daha az sorumlu tutulduğu, daha az dikkatsizlikle suçlandığı, daha az tahrik edici olarak değerlendirildiği, daha fazla örselenmiş olabileceğinin düşünüldüğü görülmektedir. Ayrıca kadının mesleğinin dansöz olduğu durumda olay daha az tesadüfi olarak değerlendirilmekte olup, dansözün cinsel saldırıda sorumluluğunun olabileceği düşünülmektedir. Elde edilen bu bulguların tümü büyük oranda literatürle uyumlu olup toplumun erkek egemen ve cinsiyetçi düşünce yapısını iyi birer örnektirler. Araştırmamızdaki bulgular, tecavüze ilişkin yanlış inançların ortadan kaldırılmasının önemini ve kadınlara yönelik cinsel şiddetle mücadelede erkek egemen yapının ve sosyal hiyerarşide kadının yerinin yeniden gözden geçirilerek, bunlara ilişkin toplumsal tedbirler alınmasının gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Cinsel saldırı olgusuna, tecavüze maruz bırakılanlara ve saldırganlara ilişkin yanlış inançlar, cinsiyetçi önyargıları beraberinde getirmekte olup, kadına yönelik cinsel şiddetin meşrulaşmasına ve böylece artarak sürmesine, kadınların yaftalanmasına, duygusal olarak ikincil şekilde örselenmelerine, toplumsal alandan ve sosyal destekten mahrum bırakılarak değersizleştirilmesine, yargı alanında da faile daha fazla toleranslı davranılmasına sebep olmaktadır. Tecavüze yönelik olan yanlış inançlar yani mitler, erkeklerin kadınları kontrol altında tutma ve sosyal alanda sınırlandırma için kullandıkları iyi birer sığınaktır. Bu yanlış inançlarla mücadele edebilmek için öncelikle erkek egemen zihniyetle mücadele etmenin önemi açıktır. Bu bağlamda toplumsal farkındalık ve bilinç oluşturma çalışmaları en primer adımlardan biri olacaktır. Özellikle adli sistem içerisinde, kadından aktif bir karşı koymaya ilişkin fiziki bulgu aranması, kadının saygınlığını belirleyen faktörlerin örtülü etkileri gibi unsurlar, tecavüz olayına ilişkin inanırlığı etkilemekte, saldırganın beyanlarında yer alan ahlakçı ve mit içeren savunmalar daha fazla

dikkate alınmakta olup, bu durum adil bir yargılama intibasını yıkmakta ve kadının bildirim yapma olasılığını düşürebilmektedir. Tecavüz mitlerinin hekimler, polisler ya da yargı çalışanları arasında da yaygın olduğu düşünüldüğünde bu alanda da bilinçlenmenin önemi açıktır. Tecavüz, kişiyi yeniden örselenmekten, ikincil mağduriyet yaşamaktan ve damgalanmaktan, benzer bir saldırıya yeniden maruz kalmaktan kaçındığı ve buna benzer pek çok sebepten etkilenen, bildirimini oldukça düşük bir suç türüdür. Büyük oranda yabancılardan çok, yakın çevreden birisi tarafından işlenmektedir. Tecavüzü yapan kişilerin büyük çoğunluğunun, bir psikiyatrik bozukluktan ya da şehvet ya da tutkudan dolayı değil, kadın üzerinde bir baskı ve şiddet eylemi içermesinden dolayı bu saldırıyı yaptığı unutulmamalıdır. Bir çok kadın, tehdit edildiğinden ya da benzer bir şiddetin daha fazlasına maruz kalmamaktan dolayı saldırganı boyun eğmek zorunda kalmaktadır. Tecavüze ilişkin yanlış inançlara yönelik erken dönemden itibaren oluşturulacak farkındalık uygulamalarının bu mitlere olan inancı ve cinsel şiddeti önemli ölçüde düşüreceği umulmaktadır. Bu farkındalık temel eğitimden başlayarak, sağlık ve yargı mensupları öncelikli olmak üzere toplumun tüm kesimine yönelik oluşturulacak programlarla sağlanabilir. Özellikle medyada, reklam ve dizilerde yer alan cinsiyetçi tutumlar ve haberlerde kadınlara ya da cinsel saldırıya ilişkin kullanılan dil oldukça erkek egemendir. Topluma en kolay yoldan ulaşan bu mecranın sorgulanması ve oluşturulacak programların medya yolu ile topluma ulaştırılması en işlevsel önerilerden biridir.

Sonuç olarak; her türlü toplumda asırlardan bu yana süregelen cinsel şiddet olgusunda, tecavüze yönelik mitler yalnızca birer mit rolü üstlenmenin ötesinde birer sosyal normdur ve büyük oranda konuşulmayan total kabulleri içerir. Bu yanlış inançların, tecavüzü olağanlaştıran, güçlünün şiddetini ve zorbalığını cesaretlendiren, cezasızlığı teşvik ederek tecavüzcünün kayırılmasına sebep olabilen bir işlevi vardır ve yalnızca tecavüze maruz bırakılan kişiye değil, aslında bütün kadınlara gözdağı vermektedir. Bu bağlamda sosyal ve cinsiyetler arası adaletin yeniden temini için toplumsal farkındalığın yanı sıra, yasal bazı reformların hazırlanması ve hızla pratiğe dökülmesinin oldukça önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Adams-Price CE, Dalton III WT, Sumrall R. Victim Blaming in Young, Middle-Aged, and Older Adults: Variations on the Severity Effect. *Journal of Adult Development*, 2004; 11(4), 289-295.

Anderson I, Lyons A. The effect of victims' social support on attributions of blame in female and male rape. *Journal of Applied Social Psychology*, 2005; 35, 1400-1417.

Anderson KB, Cooper H, Okamura L. Individual Differences and Attitudes Towards Rape: A Meta-Analytic Review. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1997; 23 (3), 295-315.

Anderson WP, Cummings K. Women's acceptance of rape myths and their sexual experiences. *Journal of College Student Development*, 1993; 34, 53-57.

Ayan S. Cinsiyetçilik: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 2014; 36: 147-156.

Baron RA, Byrne DR. *Social Psychology*, ninth ed., Published by Allyn & Bacon, Incorporated, USA, 2000.

Bell S, Kuriloff P, Lottes I. Understanding Attributions of Blame in Stranger Rape and Date Rape Situations: An Examination of Gender, Race, Identification, and Students' Social Perceptions of Rape Victims. *J Appl Soc Psychol*. 1994;24(19):1719-1734, (doi:[10.1111/j.1559-1816.1994.tb01571.x](https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1994.tb01571.x)).

Bendixen M, Henriksen M, Nøstdahl RK. Attitudes toward rape and attribution of responsibility to rape victims in a Norwegian community sample. *Nordic Psychology*, 2014; 66(3): 168–186.

Bieneck S, Krahe B. Blaming the victim and exonerating the perpetrator in cases of rape and robbery: Is there a double standard? *Journal of Interpersonal Violence*, 2011; 26(9), 1785–1797.

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildirgesi 20.12.1993. Erişim: 12.05.2018.

https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/belge/uluslararası_belgeler/kadına_karsi_siddet/BM%20Kad%C4%B1na%20Kar%C5%9F%C4%B1%20%20%C5%9Eiddetin%20Ortadan%20Kald%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1na%20Dair%20Bildirgesi%2020.12.1993.pdf

Bohner G, Danner UN, Siebler F ve diğ. Rape Myth Acceptance and Judgments of Vulnerability to Sexual Assault: An Internet Experiment. *Exp Psychol*. 2002;49(4):257-269, (doi:[10.1026/1618-3169.49.4.257](https://doi.org/10.1026/1618-3169.49.4.257)).

Bohner G, Jarvis CI, Eyssel F ve diğ. The causal impact of rape myth acceptance on men's rape proclivity: Comparing sexually coercive and noncoercive men. *European Journal of Social Psychology*, 2005; 35, 819-828, (DOI: [10.1002/ejsp.284](https://doi.org/10.1002/ejsp.284)).

Boakye, KE. Attitudes toward rape and victims of rape, a test of the feminist theory in Ghana. *Journal of Interpersonal Violence*, 2009; 24, 1633-1651.

Bolt M, Caswell J. Attribution of responsibility to a rape victim, *The Journal of Social Psychology*, 1981; 114(1), 137-138.

Brownmiller S. *Against our will: Men, women, and rape*. Simon & Schuster, New York, 1975.

Bruggen M, Grubb A. A review of the literature relating to rape victim blaming: An analysis of the impact of observer and victim characteristics on attribution of blame in rape cases. *Aggress Violent Behav*. 2014;19:423-431, (doi:10.1016/j.avb.2014.07.008).

Burt MR. Cultural myths and supports for rape. *J Pers Soc Psychol* . 1980;38(2):217-230, (doi:10.1037/0022-3514.38.2.217).

Burt DL, DeMello LR. Attribution of Rape Blame as a Function of Victim Gender and Sexuality, and Perceived Similarity to the Victim, *Journal of Homosexuality*, 2003;43(2): 39-47.

Canikoğlu SK. Feminist bir perspektifle türk ceza kanunu'nda cinsel saldırı suçu. *Fe Dergi*, 2013;5(1),61-73.

Cantürk G, Cantürk N. Cinsel saldırı mağdurlarının muayene prosedürü. *Türkiye Klinikleri Acil Tıp Dergisi*. 2006; 2(50), 49-55.

Chapleau KM, Oswald DL, Russell, BL. How ambivalent sexism toward women and men support rape myth acceptance. *Sex Roles*, 2007; 57(1-2), 131-136.

Christiane B, Wagner P. Blame of victim and perpetrator in rape versus theft. *The Journal of Social Psychology*, 1994, yayın tarihi 2010; 134(3), 363-374.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği Kavram Tartışmaları. Erişim: 28 Mart 2018, <http://cinselsiddetlemucadele.org/2016/06/26/kavram-tartismalari-1/>

Crippen M. Theories of victim blame. *Senior Honors Projects*. 2015;66.

Çamaş GG, Meşe G. Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2016;31(78):62-74.

Çelik Ö. Ataerkil sistem bağlamında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin benimsenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

Çoklar I. Kadına yönelik cinsel şiddetin meşrulaştırılması ve tecavüze ilişkin tutumlar, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2007.

Çoklar I, Meşe G. Illinois Tecavüz Mitlerini Kabul Ölçeği Kısa Formunu Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*. 2014;34(2):53-64.

Dalbert C. The world is more just for me than generally: About the personal belief in a just world scale's validity. *Social Justice Research*, 1999; 12, 79–98.

Davies M, McCartney S. Effects of gender and sexuality on judgements of victim blame and rape myth acceptance in a depicted male rape. *J Community Appl Soc Psychol*. 2003;13:391–398, (doi.org/10.1002/casp.741).

Donovan R. To Blame or Not To Blame Influences of Target Race and Observer Sex on Rape Blame Attribution, *Journal of Interpersonal Violence*, 2007; 22(6): 722-736.

Dökmen ZY. Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*. 1999;7(1):27-40.

Dökmen ZY. Kendi cinsiyetindekilere ve diğer cinsiyettekilere ilişkin algı, cinsiyet rolleri ve depresyon ilişkisi. *Kriz Dergisi*, 2000; 9 (1), 9-19.

Dökmen ZY. *Toplumsal Cinsiyet*. Remzi Kitabevi, 8. Baskı, İstanbul, 2017.

Durm MW, Stowers DA. Just World Beliefs And Irrational Beliefs: A Sex Difference? *Psychological Reports*, 1998; 83,328-330.

Eagly AH, Mladinic A. Gender stereotypes and attitudes toward women and men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1989; 15, 543-58.

Eker T, Erdener E. Tecavüze ilişkin kültürel mitler ve mitlerin kabul edilmesine etki eden faktörler. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2011;14(28):60-72.

Ertan C. Türkiye’de erkeklik imgesi ve eşcinsel kimliği. Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2009.

Eyüpoğu H. Cinsel Taciz ve Travma: Eleştirel bir Deneyim Aktarımı, *Eleştirel Psikoloji Bülteni*, 2008; 1: 61-68.

Ferrão MC, Gonçalves G. Rape Crimes Reviewed: The Role of Observer Variables in Female Victim Blaming. *Psychological Thought*, 2015; 8(1), 47–67.

Flinck A, Paavilainen E, Åstedt-Kurki P. Survival of intimate partner violence as experienced by women. *Journal of Clinical Nursing*, 2005; 14, 383–393.

Foley LA, Pigott MA. Belief in a just world and jury decisions in a civil rape trial. *J Appl Soc Psychol*. 2000;30(5):935-951, ([doi:10.1111/j.1559-1816.2000.tb02504.x](https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2000.tb02504.x)).

Franiuk R, Seefeldt JL, Vandello JA. Prevalence of rapemyths in headlines and their effects on attitudes toward rape. *Sex Roles*, 2008; 58, 790–801.

Frese B, Moya M, Megías JL. Social perception of rape how rape myth acceptance modulates the influence of situational factors. *J Interpers Violence*. 2004;19:143-161, ([doi:10.1177/0886260503260245](https://doi.org/10.1177/0886260503260245)).

Giray FS. Suç İşlemiş ve işlememiş ergenlerin adil dünya inancı ve bağılayıcılık tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Glick P, Fiske ST. The ambivalent sexism inventory: differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1996; 70(3), 491-512.

Glick P, Fiske ST. Hostile and benevolent sexism, Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of women quarterly*, 1997; 21,119-35.

Gölge ZB, Yavuz MF, Müderrisoğlu S, Yavuz MS. Turkish university students' attitudes toward rape, *Sex Roles*, 2003; 49, 653-661.

Gölge ZB. Cinsel travma sonrası oluşan ruhsal sorunlar, *Nöropsikiyatri Arşivi*. 2005;42(1-2-3-4):19-28.

Göregenli M. Şiddet, Kötü Muamele ve İşkenceye ilişkin değerlendirmeler, tutumlar ve deneyimler. İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi Raporu. İzmir Barosu, İzmir, 2003.

Göregenli M. Şiddet ve İşkencenin Meşrulaştırılması Sürecinin Sosyal Psikolojik Arka Planı, İzmir, 2012.

Erişim: 12 Ocak 2018'de http://www.stramap.org/images/cust_files/080613160140.pdf adresinden indirildi.

Gray NB, Palileo GJ, Johnson GD. Explaining rape victim blame: A test of attribution theory. *Sociological Spectrum, Mid-South Sociological Association*, 1993; 13(4): 377-392.

Grubb A, Harrower J. Attribution of blame in cases of rape: An analysis of participant gender, type of rape and perceived similarity to the victim. *Aggress Violent Behav.* 2008;13:396-405, (doi:10.1016/j.avb.2008.06.006).

Grubb A, Turner E. Attribution of blame in rape cases: A review of the impact of rape myth acceptance, gender role conformity and substance use on victim blaming. *Aggress Violent Behav.* 2012;17:443-452, (doi:10.1016/j.avb.2012.06.002).

Hammond EM, Berry MA, Rodriguez DN. The influence of rape myth acceptance, sexual attitudes, and belief in a just world on attributions of responsibility in a date rape scenario. *Legal and Criminological Psychology*, 2011; 16, 242-252.

Hayes RM, Lorenz K, Bell KA. Victim blaming others: Rape myth acceptance and the just world belief. *Fem Criminol.* 2013;8(3):202-220. doi:10.1177/1557085113484788

Herman J. *Travma ve iyileşme: şiddetin sonuçları; ev içi istismardan siyasi teröre*, 1992. (Çev: Tosun T.) İstanbul Literatür Yayınları, İstanbul, 2007.

Hesselbart S. An evaluation of sex role theories: the clash between idealism and reality. *Advances in Consumer Research*, 1981;8, 570-575.

Hockett JM, Saucier DA, Hoffman BH ve diğ. Oppression through acceptance? predicting rape myth acceptance and attitudes toward rape victims. *Violence Against Women*, 2009; 15(8), 877-897.

Idisis Y, David SB, Nachum EB. Attribution of blame to rape victims among therapists and non-therapists. *Behav Sci Law*. 2007;25:103–120, (doi:10.1002/bsl.721).

İlkaracan P, Gülçür L, Arın C. Sıcak yuva masalı: aile içi şiddet ve cinsel taciz. Kadının İnsan Hakları Projesi. *Metis Kadın Araştırmaları*, İstanbul, 1996.

Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı. Erişim 28 Mart 2018,

<http://kadindayanismavakfi.org.tr/wp-content/uploads/2018/01/Kad%C4%B1na-Y%C3%B6nelik-%C5%9Eiddet-Kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>

Kanekar S, Mazumdar D. Pinto AJ ve diğ. Attribution of Responsibility to Victims of Rape and Robbery as a Function of Identification With the Criminal, *The Irish Journal of Psychology*, 1990; 11:4, 318-328.

Karal D, Aydemir E. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK) Yayını, *USAK Rapor*, Ankara, 2012; 12(1) s.22.

Kassing LR, Prieto LR. The rape myth and blame-based beliefs of counselors-in-training toward male victims of rape. *J Couns Development*. 2003;81:455-461, (doi:[10.1002/j.1556-6678.2003.tb00272.x](https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2003.tb00272.x)).

Kılınç S, Torun F. Adil dünya inancı: Belief in a just world. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2011; 3(1),1-14.

Kışlak ŞT, Çavuşoğlu Ş. Evlilik Uyumu, Bağlanma Biçimleri, Yüklemeler ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkiler. *Aile ve Toplum*. 2008; 3(9), 61-68.

Kleinke CL, Meyer C. Evaluation of rape victim by men and woman with high and low belief in a just world. *Psychol Women Q*. 1990;14(3):343-340, (doi:[10.1111/j.1471-6402.1990.tb00024.x](https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1990.tb00024.x)).

Kopper BA. Gender, gender identity, rape myth acceptance, and time of initial resistance on the perception of acquaintance rape blame and avoidability. *Sex Roles*, 1996; 34, 81–93.

Kormos KC, Brooks CI. Acquaintance rape: Attributions of victim blame by collage students and prison inmates as a function of relationship status of victim and assailant. *Psychological Reports*, 1994; 74, 445-446.

Koss MP. Rape. Scope, impact, interventions, and public policy response. *American Psychologist*, 1993; 48, 1062-1069.

Krahe B. Sexual scripts and heterosexual aggression, T. Eckes ve H. M. Trautner, (Ed.), *The Developmental Social Psychology of Gender* (2000) içinde (273-292). London: Lawrence Erlbaum Associates (Çev: Öcel H). Cinsel Senaryolar (Şemalar) ve Heteroseksüel Saldırıcılık-Özet Çeviri-, *Türk Psikoloji Bülteni*, 2016; 38, 59-67.

Kubany ES, Abueg FR, Owens JA ve diğ. Initial examination of a multidimensional model of trauma-related guilt: Applications to combat veterans and battered women. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 1995; 17, 353-376.

Lerner MJ. Evaluation of performance as a function of performer's reward and attractiveness. *J Pers Social Psychol* 1965;1(4):355-360, ([doi:10.1037/h0021806](https://doi.org/10.1037/h0021806)).

Lerner MJ, Miller DT. Just world research and the attribution process looking back and ahead. *Psychological Bulletin*, 1978; 5, 1030-1051.

Lerner MJ. The belief in a just world: A fundamental delusion. New York, Published by Springer, 1980.

Mackinnon CA. Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru, (Çev. Türkan Yöney, Sabir Yücesoy), İstanbul, Metis Yayınları, 2003.

Mackinnon CA. Sex and Violence: A Perspective. *Rape and Society*, (Der. Patricia Searles, Ronald J. Berker), San Francisco, Westview Press, 1995, s.34.

Margolin L, Miller M, Moran PB. When a kiss is not just a kiss: Relating violations of consent in kissing to rape myth acceptance. *Sex Roles*, 1989; 20(5-6), 232-242.

Masser B, Lee K, McKimmie BM. Bad Woman, Bad Victim? Disentangling the effects of victim stereotypicality, gender stereotypicality and benevolent sexism on acquaintance rape victim blame. *Sex Roles*, 2010; 62, 494–504.

Millar Bidwell LD, Vander Mey BJ. Sociology of the family: Investigating family issues, USA, Allyn and Bacon, 2000.

Mitchell D, Hirschman R, Hall GC. Attributions of victim responsibility, pleasure, and trauma in male rape. *The Journal of Sex Research*, 1999; 36(4), 369-373.

Nagel B, Matsuo H, McIntyre K.P & Morrison N. Attitudes toward victims of rape: Effects of gender, race, religion, and social class. *Journal of Interpersonal Violence*, 2005; 20(6), 725-737.

Nebioğlu G. Farklı cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimler ile adil dünya inancı arasındaki ilişki, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2015.

Niemi L, Young L. Blaming the Victim in the Case of Rape. *Psychological Inquiry*, 2014; 25, 230–233.

Oakley A. Sex, Gender, Society. Maurice Temple Smith Ltd, 1972, s.16

O'Connor BP. How a relationship between thinking and feeling may give rise to a variety of human behaviors. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 1991;117(1), 29-48.

Oktay EY. Türkiye'nin ve dünyanın ortak sorunu: Kadına şiddet. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2015; 64, 57-118.

Oppenheimer L. The belief in a just world and subjective perceptions of society: A developmental perspective. *J Adolesc.* 2006;29:655–669, ([doi:10.1016/j.adolescence.2005.08.014](https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08.014)).

O'Quin K, Vogler C.C. Effects of just world beliefs on perceptions of crime perpetrators and victims. *Social Justice Research*, 1989; 3(1), 47-56.

Özdemir O, Tecavüzü, hegemonik erkeklik zemininden kavramak. *Fe Dergi*, 2010; 2(2): 75-90.

Özerkmen N. Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 28, . (Ocak-Şubat 2012). Erişim: <http://www.akademikbakis.org/eskisite/28/25.pdf>

Özgüven İE. Ailede iletişim ve yaşam, Pdrn Yayınları, Ankara, 2001.

Pascale M, Lester D. The blame attributed to rape victims. *Psychological Reports*, 1999; 84 (3),880

Payne DL, Lonsway KA, Fitzgerald LF. Rape myth acceptance: exploration of its structure and its measurement using the illinois rape myth acceptance scale. *J Res Pers.* 1999;22:27-68, (doi:10.1006/jrpe.1998.2238).

Pedersen SH, Strömwall LA. Victim Blame, Sexism and Just-World Beliefs: A Cross-cultural comparison. *Psychiatry, Psychology and Law*, 2013; 20 (6), 932–941.

Peterson ZD, Muehlenhard CL. Was it rape? The function of women's rape myth acceptance and definitions of sex in labelling their own experiences. *Sex Roles*, 2004; 51, 129-144.

Perilloux C, Duntley JD, Buss DM. Blame attribution in sexual victimization. *Personality and Individual Differences*, 2014; 63, 81–86.

Polat O, İnanıcı MA, Aksoy ME. Adli Tıp Ders Kitabı, Alfa Yayınları, 1997.

Qi S, Starfelt LC, White KM. Attributions of responsibility, blame and justifiability to a perpetrator and victim in an acquaintance rape scenario: the influence of Marijuana intoxication, *Journal of Sexual Aggression*, 2016; 22(1), 20–35.

Randall M. Sexual assault law, credibility, and “ideal victims”: Consent, resistance, and victim blaming. *Canadian Journal of Women and The Law*, 2010; 22(2), 397-434.

Rando RA, Rogers JR, Brittan-Powell CS. Gender role conflict and college men's sexually aggressive attitudes and behavior. *J Ment Health Couns.* 1998;20:359– 369.

Rozee PD, Koss MP. Rape: A century of resistance. *Psychology of Women Quarterly*, 2001; 25, 280-294.

Russel BL, Trigg KY. Tolerance of sexual harassment: An examination of gender differences, ambivalent sexism, social dominance, and gender roles. *Sex Roles.* 2004;50(7/8):565-573, (doi:10.1023/B:SERS.0000023075.32252.f0).

Ryan G, Dolphin C, Lundberg U, Myrsten A.L. Sex role patterns in an Irish student sample as measured by the bem sex role inventory (Comparisons with an American Sample). *Sex Roles*, 1987;17 (1/2), p 17.

Sakallı- Uğurlu N. Cinsiyetçilik: Kadınlara ve Erkeklerle İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı, *Türk Psikoloji Yazıları*, 2003; 6(11-12), 1-20.

Sakallı-Uğurlu N, Yalçın SZ ve Glick P. Ambivalent Sexism, Belief in a Just World, and Empathy as Predictors of Turkish Students' Attitudes Towards Rape Wictims. *Sex Roles*, 2007; 57 (11/12), 889-895.

Schwartz MD, Leggett MS. Bad dates or emotional trauma? The aftermath of campus sexual assault. *Violence Against Women*, 1999; 5, 251-271.

Sheldon JP, Parent SL. Clergy's attitudes and attributions of blame toward female rape victims. *Violence Against Women*. 2002;8(2):233-256, (doi:[10.1177/10778010222183026](https://doi.org/10.1177/10778010222183026)).

Snow NE, Self-blame and blame of rape victis. *Public Affairs Quarterly*, 1994; 8 (4), 377-393.

Strömwall LA, Alfredsson H, Landström S. Blame attributions and rape: Effects of belief in a just world and relationship level. *Legal Criminol Psychol*. 2012;18:254-261, (doi:[10.1111/j.2044-8333.2012.02044.x](https://doi.org/10.1111/j.2044-8333.2012.02044.x)).

Strömwall LA, Alfredsson H, Landström S. Rape victim and perpetrator blame and the Just World hypothesis: The influence of victim gender and age. *J Sex Aggress*. 2013;19(2):207-217, (doi:[10.1080/13552600.2012.683455](https://doi.org/10.1080/13552600.2012.683455)).

Strömwall LA. Landstrom S, Alfredsson H. Perpetrator characteristics and blame attributions in a stranger rape situation. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 2014; 6, 63-67.

Smith RE, Keating JP, Hester RK, Mitchell HE. Role and justice considerations in the attribution of responsibility to a rape victim. *J Res Pers*. 1976;10:346-357, (doi:10.1016/0092-6566(76)90024-6).

Şenol E, Meral O, Sertöz ÖÖ ve diğ. Cinsel Saldırı Olguları İçin Düzenlenen Adli Psikiyatrik Raporların İncelenmesi, *Adli Tıp Bülteni*, 2016; 21 (3), 159-166, (doi: 10.17986/blm.2016323749).

Tanaydın YE. Lezbiyen, gey ve biseksüel örnekleminde içselleştirilmiş homofobi ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişki, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.

Türköne M. Eski Türk toplumunun cinsiyet kültürü, Ark Yayınevi, Ankara, 1995.

Türk Dil Kurumu; “Şiddet” kelime anlamı. Erişim:12.05.2018
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5bacddb55d1d82.77298330

Türk Ceza Kanunu. Kanun Numarası: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 12.10.2004, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 25611.

Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. Kanun Numarası: 6545, Kabul Tarihi: 18.06.2014, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 28.06.2014, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 29044.

Unicef. Domestic violence against women and girls. *Innocenti Digest*, İtaly No:6, June 2000. Erişim:

12.05.2018.

https://www.unicef.org/malaysia/ID_2000_Domestic_Violence_Women_Girls_6e.pdf

Vatandaş C. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, 2007; 35, 29-56.

Vonderhaar RL, Carmody DC. There Are No “Innocent Victims”: The Influence of Just World Beliefs and Prior Victimization on Rape Myth Acceptance. *Journal of Interpersonal Violence*, 2014; 1–18

Wakelin A, Long KM. Effects of victim gender and sexuality on attributions of blame to rape victims. *Sex Roles*, 2003; 49(9-10), 477-487.

Wang SK, Rowley E. Rape: How women, the community and the health sector respond. *Sexual Violence Research Initiative*, Geneva, Switzerland, 2007.

Ward C, Newlon B, Krahe B ve diğ. The attitude toward rape victim scale: psychometric data from 14 countries. *Social and Behavioural Science Documents*, 1992; 18.

Weis K, Borges SS. Victimology and rape: The case of the legitimate victim. *Issues in Criminology*, 1973; 8, 71-115.

Williams S. Left-Right Ideological Differences in Blaming Victims. *Political Psychology*, 1984; 5 (4), 573-581.

Whatley MA, Riggio RE. Gender differences in attributions of blame for male rape victims. *J Interpers Violence*. 1993;8(4):402-411, ([doi:10.1177/088626093008004005](https://doi.org/10.1177/088626093008004005)).

World Health Organization (WHO). Sexual Violence Research Initiative. Erişim: 12.05.2018

<http://www.who.int/svri/about/en/>

World Health Organization (WHO). Definition and typology of violence, Typology of interpersonal violence. Erişim: 3 Temmuz 2018

<http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> adresinden indirildi.

Yetim D. Edirne Şehir Merkezinde Kadınlara Yönelik Şiddet Sıklığı ve Etkileyen Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Edirne, 2008.

Yalçın MA. Cinsel Saldırı Suçu Mağduru Kadınlara Karşı Toplumsal Tutumlar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, 2016.

Yıldırım N, Akgün S. Sivil Toplum Kuruluşu Gönüllülerinin Sosyal Sistemin Meşruiyetine İlişkin Algıları, Adil Dünya İnançları ve Sosyal Baskınlık Yönelimleri , *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2013; 24(1), 115-128.

ÖZGEÇMİŞ

1. Bireysel Bilgiler

- **Adı Soyadı:** Ferihan Yancı Sağlam
- **Doğum yeri ve tarihi:** Kastamonu/Tosya – 10.09.1981
- **Çalıştığı Kurum:** Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Gözlem İhtisas Dairesi
- **İletişim Adresi ve Telefonu:** Yenibosna Çobançeşme Mah.Sanayi Cad. Kırmızı Sok.No:1 Bahçelievler/İSTANBUL +90 (212) 454 15 00 #1194

2. Eğitimi

- **Lise:** Öğretmen Necla Kızılbay Anadolu Lisesi 1996-1999
- **Lisans:** Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü 2000-2005
- **Yabancı Dil:** İngilizce

3. Unvanı: Psikolog

4. Mesleki Deneyim:

Psikolog

Özel Gönül Turgut Özel Eğitim Merkezi, Ankara

2005-2007

Psikolog

Adalet Bakanlığı Beyoğlu Adliyesi Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi

2007-2010

Psikolog

Adalet Bakanlığı İstanbul Adliyesi 3. Aile Mahkemesi

20010-2014

Psikolog

Adli Tıp Kurumu Gözlem İhtisas Dairesi

2014- halen

5. Üye Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

Türk Psikologlar Derneği

6. Bilimsel Etkinlikler

- Yancı F, Alioğlu E, Polat A. Tecavüze İlişkin Suçlayıcı Tutumlar Ve Tecavüz Mitlerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *The Journal Of Neurobehavioral Sciences*, 2018; 5(2),106-114.
- Yancı F, Polat A. Tecavüze İlişkin Tutumların Tecavüz Mitleri, Adil Dünya İnancı, Cinsiyet Roller ve Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2019/I: 30-49

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU

Etik Kurul Bilgileri	Adı	Kocaeli Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	Adres	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu Ara Kat 41380 Umuttepe Yerleşkesi /KOCAELİ
	Telefon	0262 303 74 50
	Faks	0262 303 74 63
	E-Posta	gokaetikkurul@kocaeli.edu.tr

Başvuru Bilgileri	Araştırmancının Adı	Tecavüze ilişkin tutumların tecavüz mitleri, adil dünya inancı, cinsiyet rolleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi			
	Araştırma Proje Numarası	KÜ GOKAEK 2018/71			
	Sorumlu Araştırmacı Unvanı/Adı/Soyadı	Doç. Dr. Aslıhan POLAT			
	Sorumlu Araştırmacının Uzmanlık Alanı	Psikiyatri			
	Araştırma Merkezi	İnternet üzerinden sunulacak veriler			
	Destekleyici				
	Araştırmancının Türü	Yüksek Lisans Tezi			
	Araştırmaya Katılan Merkezler	Tek Merkezli ☒	Çok Merkezli ☐	Ulusal ☐	Uluslararası ☐

Değerlendirilen Belgeler	Belge Adı	Var	Yok	Açıklama
	Başvuru Dilekçesi	☐	☐	
	Başvuru Formu	☐	☐	
	Araştırmancının Türü	☒	☐	Anket Çalışması/Yaşam Alışkanlıklarının değerlendirilmesi çalışması
	Araştırma Protokolü	☐	☐	
	Kullanılacak Form Örnekleri	☐	☐	
	Aydınlatılmış Onam Formu	☐	☐	
	Araştırma Bütçesi	☐	☐	
	Literatür Örneği	☐	☐	
	Taahhütname	☐	☐	
	Biyolojik Materyal Transfer Anlaşması	☐	☐	
	İzin Belgeleri	☐	☐	
	Başhekimlik Onayı	☐	☐	
	Özgeçmişler	☐	☐	
	Değişiklik Bilgi Formu	☐	☐	
Proje Sonuç Formu	☐	☐		
Diğer	☐	☐		

Karar Bilgileri	Karar No: KÜ GOKAEK 2018/0.19 Proje No: 2018/71 Tarih: 7/02/2018
	Doç. Dr. Aslıhan POLAT sorumluluğunda yapılan ve yukarıda bilgileri verilen araştırma başvuru dosyası ve ilgili belgeler, araştırmanın gerekçesi, amacı, yaklaşım ve yöntemleri, gönüllüler için beklenen yarar ve riskler dikkate alınarak değerlendirilmiş ve araştırmanın ilgili protokol doğrultusunda belirtilen merkezlerde yürütülmesi etik açıdan, ☐ Uygun bulunmuştur. ☒ Eksikliklerin tamamlanması koşulu ile uygun bulunmuştur.* ☐ Uygun bulunmamıştır.*

Dayanakları	Hasta Hakları Yönetmeliği (01.08.1998/23420); Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi; İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (09.12.2003/25311); Biyotıp Araştırmalarına İlişkin İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun (29.03.2011/27899); İlaç ve Biyolojik Ürünlerin Klinik Araştırmaları Hakkında Yönetmelik (13.04.2013/28617); Tıbbi Cihaz Klinik Araştırmaları Yönetmeliği (06.09.2014/29111); Dünya Tıp Birliği Helsinki Bildirgesi; İyi Klinik Uygulamaları Kılavuzu; Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları; Türk Tabipleri Birliği Araştırma Etiği Bildirgesi
-------------	--

Etik Kurul Üyeleri

Unvanı/Adı/Soyadı	Uzmanlık Alanı	Kurumu	Cinsiyet		Araştırma ile İlişki		Toplantıda Bulunma		İmza
			E	K	E	H	E	H	
Prof. Dr. Kadir Babaoğlu Başkan	Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	—
Prof. Dr. İ. Erdem Okay Üye	Genel Cerrahi	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	—
Prof. Dr. Haluk Emre Özel Üye	Restoratif Diş Tedavisi	Kocaeli Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	—
Prof. Dr. Özlem Yıldız Gündoğdu Üye	Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	—
Doç. Dr. Canan Baydemir Üye	Biyoistatistik	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	—
Doç. Dr. Semil Selcen Göçmez Üye	Farmakoloji	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	—
Doç. Dr. Yusufhan Yazır Üye	Histoloji ve Embriyoloji	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☒	☐	☐	☐	☐	☐	—
Yrd. Doç. Dr. Aslıhan Akpınar Raportör	Tıp Tarihi ve Etik	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	—
Yrd. Doç. Dr. Ceyla Eraldemir Üye	Biyokimya	Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi	☐	☒	☐	☐	☐	☐	—

* Gerekçe ve öneriler:

uygundur
29.02.2018 sk

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU

AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Ruhsal Travma Yüksek Lisans öğrencisi Psk. Ferihan YANCI SAĞLAM'ın tezi kapsamında, Prof.Dr. Aslıhan Özlem POLAT danışmanlığında yürütülmektedir.

Çalışmaya katılmak için karar vermeden önce araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını anlamanız çok önemlidir. Lütfen biraz zaman ayırın ve aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyun, isterseniz başkalarıyla tartışın. Açık olmayan bir bölüm varsa ya da daha ayrıntılı bilgiye ihtiyaç duyuyorsanız lütfen bize ulaşın. Ancak araştırmaya katılmak isteyip istemediğinize karar vermek için lütfen biraz düşünün. Araştırmaya internet kullanıcısı olan kişiler rastgele ve gönüllülük esasına göre dahil edilmektedir. Çalışmaya yaklaşık olarak 300 kişi dahil edilecektir. Kişisel bilgi formu ve ekte bulunan ölçekler çeşitli konulardaki sosyal tutumlarınızı incelemeye yönelik hazırlanmıştır. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur, sizin ne düşündüğünüz önemlidir. Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankete katılanlardan kimlik belirten hiçbir bilgi istenmemektedir. Çalışmadan elde edilen bilgiler toplu halde değerlendirilecek ve sadece bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Size ait bilgiler gizli tutulacaktır. Araştırmamızda 5 adet anket bulunmaktadır ve yanıtlanması azami 20 dakika sürmektedir. Form ve ölçekleri cevaplarırken sorular karşısında herhangi bir rahatsızlık duyarsanız anketi yarıda bırakabilirsiniz. Rahatsızlığınızla ilgili görüşmek isterseniz araştırmacıya başvurabilirsiniz. Soruları eksiksiz biçimde ve içtenlikle doldurmanız sağlıklı veri toplanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu araştırmaya yönelik sorularımızı aşağıda ismi ve iletişim bilgisi verilmiş kişiye yöneltebilirsiniz.

Gönüllüyseniz, lütfen her bölümü, başındaki açıklamayı okuduktan sonra cevaplamaya başlayınız. Bilimsel bir çalışmaya olan katkınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Aslıhan Özlem POLAT

Psk. Ferihan YANCI SAĞLAM

İletişim için:

Ferihan YANCI SAĞLAM

e-mail: ferihanyanci@gmail.com

KÜ Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar için Aydınlatılmış Onam Formu	Belge Kodu	Rev. Tarihi / No.su:	Sayfa
	Form 5	27.04.2016/KOGOEK0 1.2	1/2

T.C.
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

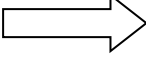
GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU

"Bilgilendirilmiş gönüllü olur formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı açıklama, Psikolog Ferihan YANCI SAĞLAM tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum."

Kabul ediyorum

Kabul etmiyorum

Ankete başla

KÜ Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar için Aydınlatılmış Onam Formu	Belge Kodu	Rev. Tarihi / No.su:	Sayfa
	Form 5	27.04.2016/KOGOEK0 1.2	2/2

Sosyo-demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz:

.....

2. Yaşınız:

.....

3. Medeni durumunuz:

Bekar

Evli

Boşanmış

Diğer

4. Eğitim düzeyiniz:

Eğitimsiz

İlkokul

Ortaokul

Lise ve dengi

Üniversite

Yüksek lisans & Doktora

5. Yaşamınızın büyük çoğunluğunu geçirdiğiniz yer:

Büyükşehir

Şehir

İlçe

Kasaba

Köy

6. Aylık gelir düzeyiniz:

Çok düşük

Düşük

Orta

Yüksek

Çok yüksek

SENARYOLAR

Olay A-1:

Derya 26 yaşında, bekar bir kadındır. İstanbul Şişli'de yaşamakta ve Beyoğlu'nda bir müzikholde dansöz olarak çalışmaktadır. 23 Eylül 2017 akşamı mesaisi bittikten sonra müzikholden çıkıp evine dönerken bir olay yaşanmıştır; saat 23:30 civarında evinin yakınındaki parktan geçerken hemen arkasında ayak sesleri duymuş, arkasını dönüp bakacağı sırada bir erkek O'nu karanlığın içine doğru çekip elindeki bıçağı boğazına dayamış ve “eğer çılglık atar ya da direnirse O'nu öldüreceğini” söyleyerek tehdit etmiştir. Daha sonra Derya'yı çalılıkların arasına çekerek zor kullanarak ve rızası dışında O'nunla birlikte olmuş, ardından hemen oradan uzaklaşmıştır. Derya yardım için çılglık atmaya başlamış ve şüpheli tam da olay yerinden kaçmak üzereyken parkın civarından geçen polisler tarafından yakalanmıştır. Derya yakalanan şüpheliyi kesin bir şekilde teşhis etmiştir. Şüpheli olarak yakalanan Metin K. Sakarya'da yaşayan eski bir kasiyer olup halihazırda işsizdir. Cebinden çıkan otobüs biletinin izi sürülerek otobüs firmasına ulaşılmış, saldırıdan yaklaşık 2 saat önce İstanbul'a gelmiş olduğu anlaşılmıştır. Şüpheli Metin K. verdiği ifadede; daha önce İstanbul'da bulunmadığını ve mağduru daha önce hiç görmediğini belirtmiş olup ek herhangi bir ifade vermekten kaçınmıştır.

Olay A-2:

Derya 26 yaşında, bekar bir kadındır. İstanbul Şişli'de yaşamakta ve Beyoğlu'nda bir müzikholde dansöz olarak çalışmaktadır. 23 Eylül 2017 akşamı mesaisi bittikten sonra müzikholden çıkıp evine dönerken bir olay yaşanmıştır; saat 23:30 civarında evinin yakınındaki parktan geçerken hemen arkasında ayak sesleri duymuş, arkasını dönüp bakacağı sırada bir erkek O'nu karanlığın içine doğru çekip elindeki bıçağı boğazına dayamış ve “eğer çılglık atar ya da direnirse O'nu öldüreceğini” söyleyerek tehdit etmiştir. Daha sonra Derya'yı çalılıkların arasına çekerek zor kullanarak ve rızası dışında O'nunla birlikte olmuş, ardından hemen oradan uzaklaşmıştır. Derya yardım için çılglık atmaya başlamış ve şüpheli tam da olay yerinden kaçmak üzereyken parkın civarından geçen polisler tarafından yakalanmıştır. Derya yakalanan şüpheliyi kesin bir şekilde teşhis etmiştir. Şüpheli olarak yakalanan Metin K. İstanbul'da yaşayan eski bir kasiyer olup halihazırda işsizdir. Derya, şüpheliyi çalıştığı müzikholden bir müşteri olarak tanıdığını, kendisiyle birkaç defa yüzeysel düzeyde iletişimlerinin olduğunu belirtmiştir. Metin K. ise Derya ile tanıştıklarını kabul etmiş ancak başka herhangi bir ifade vermekten kaçınmıştır.

Olay B-1:

Derya 26 yaşında, bekar bir kadındır. İstanbul Şişli'de yaşamakta ve Beyoğlu'nda İşkur'a bağlı bir birimde sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmaktadır. 23 Eylül 2017 akşamı haftalık kurum toplantısı sonrası işçi yerleştirme dosyalarını tamamladıktan sonra işten çıkıp evine dönerken bir olay yaşanmıştır; saat 23:30 civarında evinin yakınındaki parktan geçerken hemen arkasında ayak sesleri duymuş, arkasını dönüp bakacağı sırada bir erkek O'nu karanlığın içine doğru çekip elindeki bıçağı boğazına dayamış ve “eğer çığlık atar ya da direnirse O'nu öldüreceğini” söyleyerek tehdit etmiştir. Daha sonra Derya'yı çalılıkların arasına çekerek zor kullanarak ve rızası dışında O'nunla birlikte olmuş, ardından hemen oradan uzaklaşmıştır. Derya yardım için çığlık atmaya başlamış ve şüpheli tam da olay yerinden kaçmak üzereyken parkın civarından geçen polisler tarafından yakalanmıştır. Derya yakalanan şüpheliyi kesin bir şekilde teşhis etmiştir. Şüpheli olarak yakalanan Metin K. Sakarya'da yaşayan eski bir kasiyer olup halihazırda işsizdir. Cebinden çıkan otobüs biletinin izi sürülerek otobüs firmasına ulaşılmış, saldırıdan yaklaşık 2 saat önce İstanbul'a gelmiş olduğu anlaşılmıştır. Şüpheli Metin K. verdiği ifade; daha önce İstanbul'da bulunmadığını ve mağduru daha önce hiç görmediğini belirtmiş olup ek herhangi bir ifade vermekten kaçınmıştır.

Olay B-2:

Derya 26 yaşında, bekar bir kadındır. İstanbul Şişli'de yaşamakta ve Beyoğlu'nda İşkur'a bağlı bir birimde sosyal hizmet uzmanı olarak çalışmaktadır. 23 Eylül 2017 akşamı haftalık kurum toplantısı sonrası işçi yerleştirme dosyalarını tamamladıktan sonra işten çıkıp evine dönerken bir olay yaşanmıştır; saat 23:30 civarında evinin yakınındaki parktan geçerken hemen arkasında ayak sesleri duymuş, arkasını dönüp bakacağı sırada bir erkek O'nu karanlığın içine doğru çekip elindeki bıçağı boğazına dayamış ve “eğer çığlık atar ya da direnirse O'nu öldüreceğini” söyleyerek tehdit etmiştir. Daha sonra Derya'yı çalılıkların arasına çekerek zor kullanarak ve rızası dışında O'nunla birlikte olmuş, ardından hemen oradan uzaklaşmıştır. Derya yardım için çığlık atmaya başlamış ve şüpheli tam da olay yerinden kaçmak üzereyken parkın civarından geçen polisler tarafından yakalanmıştır. Derya yakalanan şüpheliyi kesin bir şekilde teşhis etmiştir. Şüpheli olarak yakalanan Metin K. İstanbul'da yaşayan eski bir kasiyer olup halihazırda işsizdir. Derya, şüpheliyi ofise gelen bir müracaatçı olarak tanıdığını, kendisiyle birkaç defa yüzeysel düzeyde iletişimlerinin olduğunu belirtmiştir. Metin K. ise Derya ile tanıştıklarını kabul etmiş ancak başka herhangi bir ifade vermekten kaçınmıştır.

Olay C-1:

Derya 26 yaşında, bekar bir kadındır. İstanbul Şişli'de yaşamakta ve Beyoğlu'nda bir lisede Din kültürü öğretmeni olarak çalışmaktadır. 23 Eylül 2017 akşamı veli toplantısı sonrasında ekonomik yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin dosyalarını tamamladıktan sonra okuldan çıkıp evine dönerken bir olay yaşanmıştır; saat 23:30 civarında evinin yakınındaki parktan geçerken hemen arkasında ayak sesleri duymuş, arkasını dönüp bakacağı sırada bir erkek O'nu karanlığın içine doğru çekip elindeki bıçağı boğazına dayamış ve “eğer çığlık atar ya da direnirse O'nu öldüreceğini” söyleyerek tehdit etmiştir. Daha sonra Derya'yı çalılıkların arasına çekerek zor kullanarak ve rızası dışında O'nunla birlikte olmuş, ardından hemen oradan uzaklaşmıştır. Derya yardım için çığlık atmaya başlamış ve şüpheli tam da olay yerinden kaçmak üzereyken parkın civarından geçen polisler tarafından yakalanmıştır. Derya yakalanan şüpheliyi kesin bir şekilde teşhis etmiştir. Şüpheli olarak yakalanan Metin K. Sakarya'da yaşayan eski bir kasiyer olup halihazırda işsizdir. Cebinden çıkan otobüs biletinin izi sürülerek otobüs firmasına ulaşılmış, saldırıdan yaklaşık 2 saat önce İstanbul'a gelmiş olduğu anlaşılmıştır. Şüpheli Metin K. verdiği ifadede; daha önce İstanbul'da bulunmadığını ve mağduru daha önce hiç görmediğini belirtmiş olup ek herhangi bir ifade vermekten kaçınmıştır.

Olay C-2:

Derya 26 yaşında, bekar bir kadındır. İstanbul Şişli'de yaşamakta ve Beyoğlu'nda bir lisede Din kültürü öğretmeni olarak çalışmaktadır. 23 Eylül 2017 akşamı veli toplantısı sonrasında ekonomik yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin dosyalarını tamamladıktan sonra okuldan çıkıp evine dönerken bir olay yaşanmıştır; saat 23:30 civarında evinin yakınındaki parktan geçerken hemen arkasında ayak sesleri duymuş, arkasını dönüp bakacağı sırada bir erkek O'nu karanlığın içine doğru çekip elindeki bıçağı boğazına dayamış ve “eğer çığlık atar ya da direnirse O'nu öldüreceğini” söyleyerek tehdit etmiştir. Daha sonra Derya'yı çalılıkların arasına çekerek zor kullanarak ve rızası dışında O'nunla birlikte olmuş, ardından hemen oradan uzaklaşmıştır. Derya yardım için çığlık atmaya başlamış ve şüpheli tam da olay yerinden kaçmak üzereyken parkın civarından geçen polisler tarafından yakalanmıştır. Derya yakalanan şüpheliyi kesin bir şekilde teşhis etmiştir. Şüpheli olarak yakalanan Metin K. İstanbul'da yaşayan eski bir kasiyer olup halihazırda işsizdir. Derya, şüpheliyle ekonomik yardıma ihtiyacı olan bir öğrencisinin velisi olarak tanıdığını, kendisiyle birkaç defa yüzeysel düzeyde iletişimlerinin olduğunu belirtmiştir. Metin K. ise mağdur ile tanıştıklarını kabul etmiş ancak başka herhangi bir ifade vermekten kaçınmıştır.

1. Sizce Derya yaşanan bu olayda ne derece sorumludur? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç sorumlu değildir

Çok fazla sorumludur

2. Sizce Derya yaşanan bu olayda ne derece dikkatsiz davranmıştır? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç dikkatsiz davranmamıştır

Çok dikkatsiz davranmıştır

3. Sizce bu olayın Derya'nın başına gelmesi ne derece tesadüftür? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç tesadüf değildir

Çok tesadüftür

4. Sizce Derya'nın bu olayda tahrik edici bir hareketi olmuş mudur? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç olmamıştır

Çok olmuştur

5. Sizce Derya yaşanan bu olaydan dolayı ne derece kötü hissediyordur? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç kötü hissetmiyordur

Çok kötü hissediyordur

6. Sizce Derya'nın içinde bulunduğu durum ne derece zordur? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç zor olduğunu düşünmüyorum

Çok zor olduğunu düşünüyorum

7. Derya ile ne derece özdeşim (benimseme) kuruyorsunuz? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç özdeşim kurmuyorum

Çok özdeşim kuruyorum

8. Böyle bir olayın sizin başınıza gelme olasılığı nedir? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç başıma gelebileceğini düşünmüyorum

Başıma gelebileceğini çok olası buluyorum

9. Sizce Metin yaşanan bu olayda ne derece sorumludur? (1 ile 9 arasında puanlayınız)

1 2 3 4 5 6 7 8 9

Hiç sorumlu değildir

Çok fazla sorumludur

10. Eğer Metin'in suçluluğu kanıtlanırsa kaç yıl hapis cezası almasını önerirsiniz?

Tutuksuz yargılsın

1-5 yıl

5-10 yıl

10-15 yıl

15 yıldan fazla

Kişisel (Bireysel) ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği

Bu anket insanların dünyaya ilişkin algıları konusunda bilimsel veri toplamayı amaçlamaktadır. Veriler sadece bilimsel çalışma için kullanılacaktır. İfadelerin doğru cevabı yoktur ve cevaplar kişiden kişiye değişebilmektedir. Bu nedenle aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz. Her ifadeyi **sadece bir defa işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş** bırakmayınız.

		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Biraz Katılıyorum Biraz Katılmıyorum	Katılmıyorum	Tamamen Karşıyım
1	Eninde sonunda başıma gelen her şeyi hak ettiğime inanıyorum.					
2	Bana karşı genellikle adil davranılmıştır.					
3	Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur.					
4	Genel olarak baktığımda, yaşadığım olaylar adildir.					
5	Hayatımdaki adaletsizlikler istisnai durumlardır.					
6	Hayatta başıma gelen olayların çok büyük bir kısmının adil olduğuna inanıyorum.					
7	Benimle ilgili verilen önemli kararların çoğunlukla adil olduğunu düşünüyorum.					
8	Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum.					
9	İnsanların eninde sonunda ne hak ederlerse onu bulacaklarına inanıyorum.					
10	Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim.					
11	Uzun vadede insanların adaletsizliklerin üstesinden geleceğine inanıyorum.					
12	Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) bir kural olmaktan ziyade birer istisna olduğuna inanıyorum.					
13	İnsanların önemli kararlar verirken adil olmaya gayret ettiklerine inanıyorum.					

BEM ÖLÇEĞİ

Aşağıdaki özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunu düşününüz. Her özelliğin karşısına, size uygunluğunu

- 1 hiç uygun değil
- 2 genellikle uygun değil
- 3 bazen uygun değil
- 4 kararsızım
- 5 bazen uygun
- 6 genellikle uygun
- 7 her zaman uygun

anlamına gelmek üzere numaralandırınız.

	Uygunluk numarası		Uygunluk numarası
1. ağırbaşlı, ciddi		21. idealist	
2. ailesine karşı sorumlu		22. incinmiş duyguları tamir etmeye istekli	
3. anlayışlı		23. kaba dil kullanmayan	
4. baskın, tesirli		24. kadınsı	
5. başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı		25. kendi ihtiyaçlarını savunan	
6. boyun eğen		26. kendine güvenen	
7. cana yakın		27. kuralcı, katı	
8. cömert		28. lider gibi davranan	
9. çocukları seven		29. mantıklı	
10. duygularını açığa vurmayan		30. merhametli	
11. duygusal		31. namuslu	
12. erkeksi		32. otoriter	
13. etkileyici, güçlü		33. riski göze almaktan çekinmeyen	
14. fedakar		34. sadık	
15. girişken		35. saldırgan	
16. gönül alan		36. sevecen	
17. gözü pek		37. sıkılgan	
18. haksızlığa karşı tavır alan		38. sözünde duran	
19. hassas		39. tatlı dilli	
20. hırslı		40. yumuşak, nazik	